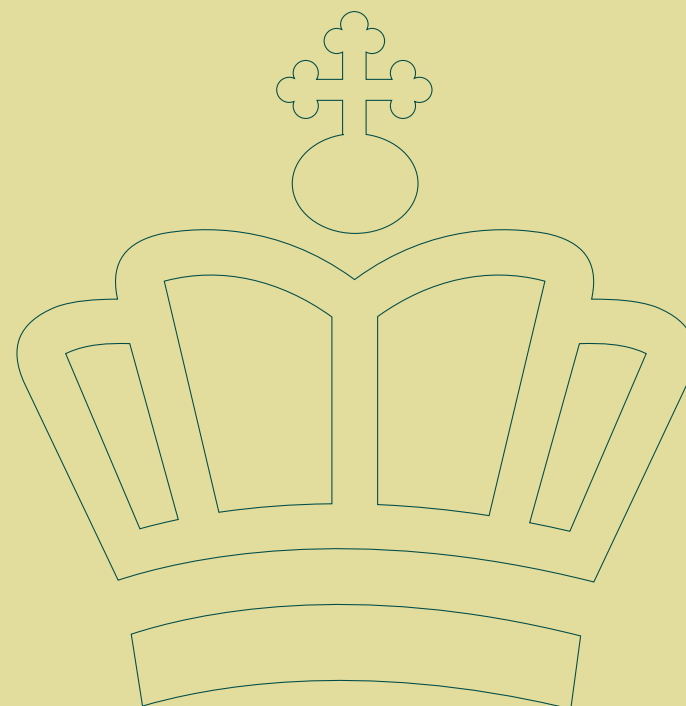

I perioden 1997 til 1999 er der tre steder i landet gennemført samarbejde mellem produktionsskoler og tekniske erhvervsskoler om forsøg med brobygning for unge. Forsøgene blev støttet af Undervisningsministeriet og EU's Socialfond.

Danmarks Erhvervspædagogiske Læreruddannelse og Udviklingscenteret for folkeoplysning og voksenundervisning har fulgt og evalueret forsøgene igennem 1999 og har udarbejdet dette temahæfte om resultater af evalueringen og erfaringer fra forsøgene.

I temahæftet gennemgås de enkelte forsøg. Styrker og svagheder ved de forskellige modeller for samarbejdet mellem produktionsskoler og tekniske skoler belyses, ligesom både deltagernes og medarbejdernes erfaringer med brobygningsforsøget gennemgås.

Erfaringer fra forsøgene vil danne afsæt for det fortsatte arbejde med at styrke overgangen fra produktionsskole til erhvervsuddannelse.

Mellem to skoleformer . Pro-Tek forsøget

Mellem to skoleformer

- et samarbejde mellem produktionsskoler og erhvervsskoler

Pro-Tek forsøget

Mellem to skoleformer

- et samarbejde mellem
produktionsskoler og
erhvervsskoler.

Pro-Tek-forsøget

**Vilmer Andersen,
Danmarks Erhvervspædagogiske Læreruddannelse**

**Martin Geysner,
Marianne S. Sørensen,
Udviklingscenteret for folkeoplysning og
voksenundervisning**

Uddannelsesstyrelsens temahæfteserie nr. 21 - 2000

Undervisningsministeriet 2000

Mellem to skoleformer

- et samarbejde mellem produktionsskoler og erhvervsskoler.

Pro-Tek forsøget

Publikationen indgår i Uddannelsesstyrelsens temahæfteserie som nr. 21 - 2000 og under temaet *vejledning, indgange til uddannelser og overgange mellem uddannelser*

Forfattere: Vilmer Andersen, Danmarks Erhvervspædagogiske Læreruddannelse og Martin Geysner og Marianne S. Sørensen, Udviklingscenteret for folkeoplysning og voksenundervisning

Serieredaktion og produktion: Werner Hedegaard, DEL

Grafisk tilrettelæggelse, layout, figurer og tabeller:
Udviklingscenteret for folkeoplysning og voksenuddannelse

Omslag: Grafisk Himmel

1. udgave, 1. oplag, maj 2000: 3000 stk.

ISBN 87-603-1726-4

ISBN (WWW) 87-603-1728-0

ISSN 1399-2279

Uddannelsesstyrelsens temahæfteserie (Online) ISSN 1399-7386

Udgivet af Undervisningsministeriet, Uddannelsesstyrelsen,
Området for erhvervsfaglige uddannelser

Bestilles (UVM 7-311) hos:
Undervisningsministeriets forlag
Strandgade 100 D
1401 København K
Tlf. nr. 3392 5220
Fax nr. 3392 5219
E-mail: forlag@uvm.dk
eller hos boghandlere

Repro og tryk: Malchow A/S, Ringsted

Trykt med vegetabiliske trykfarver på 100% genbrugspapir

Printed in Denmark 2000

Forord

Med den nyligt vedtagne lov om produktionsskoler er skolernes brobygningsfunktion til de erhvervskompetencegivende ungdomsuddannelser blevet understreget. Allerede i 1993 indledtes samarbejde mellem Odense Tekniske Skole og Odense Produktionshøjskole om forsøg med brobygning for unge. Dette samarbejde blev permanent fra 1998 og kaldes ProErhverv.

Andre produktionsskoler og tekniske skoler blev inspireret til et lignende samarbejde og tre steder, i Svendborg, i Nykøbing Falster og i Randers, er der iværksat forsøg med støtte fra Undervisningsministeriet og EU's Socialfond. Forsøgene blev gennemført i perioden 1997 til 1999 under navnet Pro-Tek.

Undervisningsministeriet bevilgede i 1999 tilskud til evaluering af de tre forsøg. Udviklingscenteret for folkeoplysning og voksenundervisning har sammen med Danmarks Erhvervspædagogiske Læreruddannelse fulgt forsøgene gennem hele 1999, og resultaterne af Pro-Tek beskrives i nærværende temahæfte.

Erfaringerne fra forsøgene vil indgå i det arbejde, der til stadighed pågår med henblik på, at flere unge skal gennemføre en erhvervskompetencegivende ungdomsuddannelse. En forudsætning for en sådan udvikling er blandt andet, at der skabes bedre sammenhæng og smidigere overgange mellem de forskellige uddannelser. Med vedtagelsen af reformen af de tekniske erhvervsuddannelser og ovenfor nævnte ændring af produktionsskoleloven er den formelle basis for en sådan styrket sammenhæng tilstede.

Det er håbet, at dette temahæfte vil kvalificere eksisterende samarbejdsprojekter, ligesom det kan give inspiration til iværksættelse af lignende forløb andre steder i landet.

Undervisningsministeriet har finansieret udarbejdelsen og udgivelsen af dette temahæfte.

Afslutningsvis skal bemærkes, at meninger og synspunkter i hæftet naturligvis står for forfatterens egen regning.

Niels Glahn
Undervisningsministeriet
Uddannelsesstyrelsen
Området for erhvervsfaglige uddannelser
Maj 2000

Indhold

5	1 Præsentation
5	Landssamarbejdet
6	Forskelligheden
6	Rollefordelingen
6	Evaluerings koncept og gennemførelse
11	2 Læsevejledning, opsamling og konklusioner
11	Læsevejledning
11	Skolernes og medarbejdernes vurdering af forløbene
12	Deltagernes vurdering af forløbene
14	3 Forløbene af de tre forsøg
14	Forløbsbeskrivelse I: Svendborg
19	Forløbsbeskrivelse II: Randers/Virring
25	Forløbsbeskrivelse III: Nykøbing Falster
28	År 2000
31	4 Deltagerne
31	Datamaterialet
32	Deltagernes sammensætning
32	Deltagernes baggrund
35	Vejledning til Pro-Tek
35	Forløbet - valg og målsætning
37	Deltagernes midtvejsvurdering af Pro-Tek-forløbet
38	Deltagernes slutvurdering af Pro-Tek-forløbet
38	Opsamling
40	5 Ugedagbøgerne
40	Rammerne for analysen af ugedagbøger
41	Form og indhold i deltagersamtaler i Nykøbing
42	Form og indhold i deltagersamtaler i Svendborg
45	Form og indhold i deltagersamtaler i Randers og Virring
47	Analyse af spørgeskemaundersøgelse til undervisere og vejledere
51	Sammenfatning
52	6 Pro-Tek-forsøgene set med medarbejdernes øjne
54	Vurdering
56	Udbytte af samarbejdet mellem de to skoleformer
59	Afsluttende bemærkninger
61	7 Specifikke pædagogiske redskaber
61	Kompetenceafdækning i Svendborg
65	Indlæringskinesiologi i Randers
68	Afsluttende bemærkninger
69	8 Opsamling og perspektivering
69	Ligheder og forskelle i projekterne
70	Styrker og svagheder i projekterne
73	Fra ugedagbog til uddannelsesbog
75	Fremtiden
77	9 Litteratur

1 Præsentation

I 1993 begyndte Odense Tekniske Skole og Odense Produktions-Højskole et samarbejde omkring brobygning for en række unge. Samarbejdet, "*Den tredje Vej*" eller "*Den Nye Vej*", eksisterede på forsøgsbasis indtil 1998 med tilskud fra Undervisningsministeriet, Odense kommune og EU's Socialfond. Herefter fik det permanent status under navnet ProErhverv.

Forsøget inspirerede en række produktionsskoler og tekniske skoler til at indgå i lignende brobygningsforsøg. Men kun tre steder i landet lykkedes det at sætte forsøgene i værk. Svendborg Tekniske Skole og Produktionshøjskolen i Svendborg startede i 1997. Industri- og Håndværkerskolen og Produktionshøjskolen Sundtofttegård i Nykøbing Falster startede i 1998 ligesom Randers Tekniske Skole, Randers Produktionshøjskole og Verring Produktionsskole. Alle tre forsøg fik tilskud fra EU's Socialfond. Forsøgene blev afsluttet med udgangen af 1999. Men alle tre steder har de implicerede skoler fundet brobygningsarbejdet så vigtigt, at det bør fortsætte. Derfor har man alle steder fortsat arbejdet i år 2000 samtidig med, at man forsøger at finde en permanent løsning, der også er holdbar økonomisk.

De tre forsøg er igennem 1999 blevet fulgt af en evalueringsgruppe bestående af Vilmer Andersen og Klaus Bach Andersen fra Danmarks Erhvervspædagogiske Læreruddannelse (DEL-Analyse) og Martin Geysner og Marianne Søgaard Sørensen fra Udviklingscenteret for folkeoplysning og voksenundervisning. Denne evaluering afsluttes med nærværende rapport.

Landssamarbejdet

Forsøgsprojektet var fra starten lagt op som et landsomfattende projekt, der skulle afprøve flere forskellige modeller tilpasset forskellige lokale forhold, og med mulighed for erfaringsudveksling undervejs. Produktionshøjskolen i Svendborg skulle lede dette landssamarbejde og fik til dette formål et tilskud fra Arbejdsmarkedsstyrelsens centrale socialfondsmidler (1997 - juni 1998) og fra Undervisningsministeriets forsøgs- og udviklingsmidler (august 98 - 31.12.1999).

De tre skolesamarbejder, der blev realiseret, samt det tilsvarende samarbejde mellem Odense Tekniske Skole og Elsesminde, Odense Produktions-Højskole har da også gennem forsøgsperioden mødtes jævnligt på leder/styregruppeplan. Derudover har der været afholdt en årlig landskonference for alle implicerede medarbejdere på de fire forsøg.

På landskonferencen i januar 1999 blev meget af tiden brugt på en gensidig erfarings- og ideudveksling, herunder en diskussion af, hvordan samarbejdet mellem skolerne og mulighederne for Pro-Tek-deltagerne kunne forbedres. Det var her meget givende for lærere og vejledere at høre, hvordan man andre steder tacklede de praktiske problemer i hverdagen, der i stor udstrækning lignede hinanden som for eksempel medarbejdernes forskellige arbejdsvilkår, fastholdelse af deltagerne og frafald blandt deltagerne.

Herudover var der oplæg af indbudte fagfolk om integreret undervisning og om indlæringskinesiologi.

Hovedpunktet på de to landsmøder, der fandt sted for styregrupperne i 1999, var en fælles strategi for dels at fortsætte forsøget i år 2000, dels på længere sigt at permanentgøre samarbejdet mellem skolerne. I disse diskussioner spillede økonomien naturligt nok en stor rolle. Ligeså vigtigt har den nye erhvervsskolereform dog været. I forhold til denne har landssamarbejdet forsøgt at tænke sine erfaringer ind i de særlige tiltag, der skal til for at støtte de bogligt svage unge. Blandt andet opererer man med en "udvidet kontaktlærerordning", der dækker det faktum, at der en-

ten er lærere eller koordinatore, der følger deltagerne i skiftene mellem skolerne og støtter op omkring dem i disse situationer. Den udvidede kontaktlærerordning falder helt i tråd med den nye kontaktlærerfunktion i erhvervsuddannelsesreform 2000.

På det praktiske plan - planlægning og gennemførelse af arbejde og undervisning - er det tydeligt, at de enkelte forsøg er blevet inspireret af hinandens ideer og erfaringer og har justeret deres egne modeller løbende blandt andet ud fra denne inspiration.

Evalueringsgruppen har løbende deltaget i disse møder og konferencer og har blandt andet her introduceret de ugedagbøger, der blev brugt. Ligeledes har evalueringsgruppen deltaget i diskussionen om den nye erhvervsskolereform og dens indvirkning på skolesamarbejdet.

Forskelligheden

De tre forsøg har været meget forskellige og dermed svært sammenlignelige i den praktiske organisering af forløbene, men fordelingen har været, at flere modeller er blevet prøvet af.

Også i graden af skriftlig dokumentation af projektet har der været store forskelle. Det er klart, at nogle skoler har en større tradition for skriftlighed end andre, ligesom de forskellige medarbejdergrupper indbyrdes har forskellige forhold til det at skrive. Det materiale, evalueringsgruppen har haft til rådighed, har dermed også været forskelligt fra skole til skole, hvilket tildels afspejler sig i rapporten.

Rollefordelingen

Det gælder dog for alle tre forsøg, at deltagerne administrativt og til en vis grad også i praksis har haft den tætteste tilknytning til den respektive produktionsskole. Det er her, de har været tilmeldt, og det er produktionsskolernes medarbejdere, der har haft den tætteste personlige vejledning med dem. En undtagelse er dog her koordinatoren i Nykøbing Falster, der er ansat på Industri- og Håndværkerskolen, men i forholdet til de unge har haft rollen som personlig vejleder.

Evalueringskoncept og gennemførelse

Den model, som har været anvendt i forbindelse med evaluering af Pro-Tek forsøgene, består af tre dele. Da evalueringsplanen blev fastlagt besluttede man, at erfaringsindsamlingen og evalueringen skulle baseres på:

1. Løbende erfaringsindsamling undervejs, hvor lærer, vejledere og ledere foretager en løbende beskrivelse af, hvorledes forsøgene udvikler sig lokalt.
2. Ekstern evaluering, som varetages af UFV og DEL.
3. Formidling som dels handler om årlige statusrapporter samt den endelige evalueringsrapport, hvor også resultater fra andre undersøgelser af samarbejdet mellem produktionsskoler og tekniske skoler kan indgå. Det gælder først og fremmest landsundersøgelsen som Udviklingscenteret har varetaget sideløbende med Pro-Tek evalueringen.

Den eksterne evaluering er blevet gennemført med anvendelse af både kvantitative og kvalitative metoder, herunder interviews af lærere, deltagere, vejledere mv. Desuden er der blevet foretaget observationer på skolerne og indsamling af dokumentarisk materiale - spørgeskemaer som har været rettet til især lærerne og vejlederne.

En central opgave for evalueringen har været at finde ud af, hvad det er der er udslagsgivende for, at projektets formål opfyldes, dvs. i hvilket omfang de unge bliver

motiveret til, og rent faktisk deltager i, erhvervskompetencegivende uddannelsesaktiviteter. Hvad er det for aktiviteter og processer, der forbedrer de unges personlige, sociale og faglige kvalifikationer?

Hvad er det for læringsmiljøer og læreprocesser, der spiller sammen eller modarbejder hinanden i forløbet?

Er der tale om en fælles ramme, eller er der tale om forskellige rammer, inden for hvilke læreprocesser og undervisningsformer finder sted? I hvilken grad er der tale om individuelle forløb inden for fælles rammer, og hvor er grænserne for de individuelle valg og aktivitetsmuligheder?

Problemstillingerne

De problemstillinger, som evalueringsprojektet især har beskæftiget sig med, er på det generelle niveau dels målgrupperne, afgrænsningerne og beskrivelserne af disse samt forsøgsmodellerne, hvor der især er kikket på indhold, tilrettelæggelse af forskellige undervisningsformer og pædagogik samt forventningerne til resultaterne. De mere langsigtede resultater svarende til projektets langsigtede målsætning har dette evalueringsprojekt ikke haft mulighed for at vurdere. Dertil har tiden været for kort.

Endelig har samarbejdet mellem forskellige typer af Pro-Tek-medarbejdere inden for de to skoleformer også været en central problemstilling. Et tilbagevendende omdrejningspunkt i Pro-Tek-forsøgene har ikke mindst været at se på, hvorledes institutionerne, dvs. produktionsskolerne og de tekniske skoler, har kunnet arbejde sammen i en form for brobygning på tværs af to skolekulturer.

I mere specifik forstand har specielt tre områder været genstand for nærmere iagttagelse og vurdering. Det gælder for det første **vejledning og information**, hvor det især har drejet sig om måden at rekruttere og visitere deltagerne til Pro-Tek-forløbene og i hvilket omfang det lykkedes at motivere dem til at fortsætte på teknisk skole eller anden form for uddannelse. Herunder har det også været aktuelt at se på, hvilke uddannelsesaktiviteter deltagerne er involveret i på de to skoler, og hvorledes de modtages af de andre elever samt hvad det er for faktorer, der gør, at de unge bliver bedre motiverede og eventuelt egnede til en ordinær erhvervsuddannelse via et ophold på en produktionsskole. Også i denne sammenhæng er det en gennemgående problemstilling at vurdere, hvorledes de brobygningsskabende aspekter opstår og virker igennem samarbejdet mellem de to skolesystemer.

Det andet mere specifikke område drejer sig om **undervisningen og pædagogikken**. Evalueringen har specielt interesseret sig for, hvorledes der kan skabes sammenhæng mellem undervisningen på produktionsskolerne og tekniske skoler samt hvilke undervisningsmetoder der anvendes i de to skolesystemer, og om disse er valgt ud fra deltageres forskellige forudsætninger og behov. Specielt interessant i denne sammenhæng har været at se, om det er muligt at overføre værkstedsformen/værkstedspædagogikken til undervisning på de tekniske skoler. En anden interessant problemstilling er, hvilke lærere og vejledere som vælges ud for at varetage undervisningen netop for denne type deltagere/elever. Er det sådan, at disse medarbejdere skal have forskellige forudsætninger? Anvendes fx. en speciel voksenpædagogik på Pro-Tek-forløbene og i hvilket omfang er undervisning og vejledning integreret.

Og endelig som det tredje specifikke område i evalueringsprojektet har vi forsøgt at vurdere **rækkevidden** af de tre forsøg, som evalueringen omfatter. I denne sammenhæng har vi specielt set på de unges reaktioner på de **to skolekulturer** og ud fra disse reaktionsmønstre og andres udsagn set på, om der efterhånden skabes en enhedskultur. Desuden har vi interesseret os for, om erfaringerne fra forsøgene kan overføres til de respektive systemer, dvs. produktionsskolerne og de tekniske skoler i en mere ordinær sammenhæng og i givet fald hvordan og på hvilken måde.

I den oprindelige evalueringsplan var der også lagt op til at undersøge frafaldet undervejs i de forløb, som indgår i projektet. Desværre har det vist sig ikke at være muligt at følge den enkelte Pro-tek-deltager så tæt og systematisk så frafaldets årsager og konsekvenser har kunnet evalueres. En hensigtsmæssig analyse af dette forudsætter finere registreringsmetoder end dem, der har været benyttet i dette projekt.

Fremgangsmåder og metodikker i evalueringen

En evalueringsgruppe fra henholdsvis Danmarks Erhvervspædagogiske Læreruddannelse og Udviklingscenteret for folkeoplysning og voksenundervisning bestående af to medarbejdere fra hver institution har siden efteråret 1998 været tilknyttet Pro-Tek-forsøgene i Randers/Virring, Svendborg og Nykøbing Falster med henblik på en erfaringsopsamling og evaluering af forsøgene. Evalueringsgruppen har fulgt de igangværende forsøg til afslutningen ved udgangen af 1999.

I det følgende vil vi kort gennemgå, hvorledes forløbet og fremgangsmåden har været i selve evalueringsarbejdet.

Evalueringen blev indledt med en såkaldt forundersøgelse, som strakte sig fra oktober 1998 til januar 1999. Hovedaktiviteten i forundersøgelsen var en række besøg på samtlige skoler, hvor evalueringsgruppen drøftede, hvilke hidtidige erfaringer de havde med Pro-Tek-samarbejdet, hvor de forestillede sig de væsentligste problemstillinger lå og hvilke udviklingsmål de måtte have med de igangværende forsøg. Som optakt til denne besøgsrunde deltog medarbejdere fra begge institutioner i en Pro-Tek-konference i september måned 1998, hvor de første ideer og forslag til evalueringsmodel blev fremlagt og diskuteret. Igennem forundersøgelsen er evalueringsplanen blevet tilrettet og præciseret og resultatet af dette arbejde er sammenfattet i statusrapporten fra januar 1999.

I hovedprojektets evalueringsplan, som altså omfattede hele året 1999, blev med henvisning til statusrapporten en række kvalitative elementer udpeget som de vigtigste fokuseringsområder omkring de tre forsøgs forløb. De tre hovedelementer er:

1. Deltagerprofiler, herunder deltagernes baggrund, muligheder og begrænsninger, selv vurdering, behov, netværk etc
2. Skoleprofiler, herunder visitering, pædagogik, medarbejderprofiler, traditioner, samt det aktuelle forsøgs aktivitets- og indholdsprofil, som de er udformet på de enkelte skoler.
3. Udslusningsresultater, herunder de konkrete succeskriterier, opsat i projektbeskrivelserne i de enkelte forsøg, men også de "blødere resultater", såsom personligt udbytte af forløbet etc.

Hvad angår udslusningsresultaterne, så er disse kun indirekte belyst i rapporten på grund af de tidligere nævnte grunde; det har ikke været muligt at følge den enkelte deltager på en sådan måde, at personligt udbytte og udslusningsresultat (f.eks. frafald), har kunnet opfanges.

Ved at sammenholde de nævnte tre faktorer, hvoraf 'udslusningsresultater' er en meget svag variabel, har undersøgelsen bestræbt sig på at belyse følgende årsags-sammenhænge: Hvad er det for unge, der efter Pro-Tek forløbet kommer ind på, eller netop ikke kommer ind på en erhvervsuddannelse? Og hvilket specifikt forløb har de været igennem? Er det sådan, at bestemte skoletyper eller bestemte former for aktiviteter har en virkning eller ikke har en virkning på bestemte deltagere? Kan det tænkes, at deltagerne skal have bestemte forudsætninger med sig fra starten for at gå videre på en uddannelse etc.?

Ud fra ovennævnte tre fokuseringsområder blev dataindsamlingen grebet an med udgangspunkt i fire forskellige metodikker:

- a. Dokumentarisk materiale
- b. Skriftligt materiale produceret i forbindelse med evalueringen.
- c. Interviews med nøglepersoner.
- d. Observationer.

Det har været væsentligt for vidensindsamlingen at følge deltagerne og deres oplevelse af forløbet så tæt som muligt. Dette er hovedsagelig gennemført via interviews (besøg og telefon) på flere tidspunkter i løbet af deltagerens tid på Pro-Tek-forløbene. Vi har bedt om, at de ved optagelsen på Pro-Tek udfyldte et enkelt spørgeskema sammen med vejlederen på produktionsskolen.

Et andet vigtigt element i vidensindsamlingen er et holdskema udviklet til værkstedsledere og faglærer. Skemaet har form af en ugedagbog, hvor vi har bedt lærerne i stikordsform fortælle om planer, aktiviteter, arbejdsdag på værkstedet mv. Her er også mulighed for at tilføje bemærkninger om enkelte elever, med hvem man har ført vejledningssamtaler, hvad disse har drejet sig om, om der er lavet konkrete aftaler med vedkommende etc. Vejlederne på forsøgene har ikke ført ugedagbøger, men derimod for hver vejledningssamtale udfyldt et mindre spørgeskema omkring samtalens art, konkrete aftaler etc.

Både ugedagbøger og vejledningsskemaer er tænkt som havende en dobbelt funktion: Dels som et redskab for vidensindsamling og dels som et refleksions- og kommunikationsredskab for medarbejderne ude på skolerne. For at evalueringsgruppen skulle have mulighed for at følge forløbene så tæt som muligt, skulle der ske en månedlig indsendelse af ugedagbøger, vejledningsskemaer og diverse kildematerialer. Dette har dog ikke fundet sted i det omfang, som evalueringsgruppen forventede, hvilket også fremgår af kommentarerne til skemaerne senere i rapporten. Vi har i løbet af 1999 løbende fået disse skemaer ind fra skolerne, men med meget varierende indhold.

I marts/april 1999 besøgte to personer fra evalueringsgruppen igen skolerne. I forbindelse med disse besøg på skolerne blev der gennemført uddybende interviews med deltagerne og med udvalgte medarbejdere samt foretaget observationer på værkstederne.

Evalueringsprojektets empiriske underlag består således af flere forskellige primære data indsamlet via forprojektet og hovedprojektet i form af interviews, ugedagbøger, undervisningsobservationer m.m. Den anden del af datamaterialet som evalueringundersøgelsen benytter sig af, er hentet fra landsundersøgelsen, som Udviklingscenteret har varetaget parallelt med denne evaluering.

Via landsundersøgelsens interviewrunde er et antal deltagere på de fire produktionskoler og tre tekniske skoler, som indgår i evalueringsprojektet, blevet udspurgt specifikt med henblik på dette forsøg. Deltagerundersøgelsen har omfattet i alt 54 Pro-Tek-deltagere, der løbende er blevet indskrevet på produktionsskolerne i denne periode, hvilket indebærer pga. det løbende optag, at det ikke har været muligt at følge alle deltagerne gennem hele forløbet. Igennem denne del af undersøgelsen har det været muligt at følge deltagerne et halvt til trekvart år igennem et sammenhængende forløb og kortlægge både deres baggrund og årsag til at deltage i Pro-Tek, samt få deres forventninger til og vurderinger af udbyttet af forløbene. Denne del af evalueringen findes i kapitel 4 i den foreliggende rapport.

I forbindelse med evalueringens afslutning er centrale problemstillinger omkring både den nye lov for produktionskolerne og den igangsatte reform af erhvervsuddannelsen blevet inddraget som et led i evalueringen. Der har først og fremmest været tale om at vurdere centrale dele af forsøgene i relation til de ændringer, lovgivning og erhvervsuddannelsesreform 2000 lægger op til. Disse problemstillinger er taget op i rapportens afsluttende perspektivafsnit og evalueringsgruppen giver

her en vurdering af, hvilke dele vi allerede nu kan se, får en vigtig betydning for Pro-Tek-samarbejdet i fremtiden.

2 Læsevejledning, opsamling og konklusioner

I dette kapitel giver vi en kort læsevejledning til de kommende kapitler. Derudover vil vi i en opsamlende form pege på hovedkonklusionerne set fra de forskellige aktørers side: De samarbejdende organisationer, medarbejdernes og ikke mindst de deltagere, der gerne i sidste ende skulle profitere af forsøgsarbejdet.

Læsevejledning

Kapitel 3 indeholder beskrivelser af de tre forsøg. Udover kernepunkter i projektbeskrivelserne gennemgås den praktiske tilrettelæggelse af forløbene, herunder de ændringer, der er sket undervejs, og samarbejdet mellem skoleformerne, herunder koordinatorrollen og samarbejdet på det praktiske værkstedsplan. For deltagerens vedkommende gennemgås de forskellige måder, de rekrutteres på, overgangen til teknisk skole og den eventuelle opfølgning, der sker herefter. Til sidst i kapitlet omtales kort forsøgenes fortsættelse i år 2000 sammen med de nye elementer, der er kommet til.

Kapitel 4 skildrer de deltagere, der begyndte på Pro-Tek i 1999 og som har deltaget i evalueringen. Deltagerne har i flere omgange besvaret en række spørgsmål omhandlende deres baggrund, deres optagelse på Pro-Tek og deres vurdering af forløbene. Denne del-undersøgelse er sammenlignelig med den tilsvarende delundersøgelse af 200 produktionsskoledeleger fra 1999, der blev foretaget i forbindelse med rapporten: "Produktionsskolerne i Danmark".

Kapitel 5 indeholder en analyse af de ugedagbøger, de involverede fag- og værkstedslærere førte i 1999 i forbindelse med evalueringen. Her blev dels de aktiviteter, der foregik på værkstederne, noteret ned uge for uge, dels blev de samtaler, lærerne førte med de enkelte deltagere noteret. Desuden analyseres i kapitlet medarbejdernes syn på deltagerprofilen, ud fra et spørgeskema, lærerne udfyldte i begyndelsen af evalueringen.

Kapitel 6 analyserer medarbejdernes vurdering af det hidtidige forløb, som den så ud i begyndelsen af 1999.

Kapitel 7 går tættere på et par af de specifikke pædagogiske redskaber, der er blevet brugt i forløbene. Det ene redskab er den kompetenceafdækning, der er blevet foretaget på nogle af deltagerne i Svendborg, og den efteruddannelse i kompetenceafdækning medarbejderne samtidig har gennemgået. Det andet redskab er de indlæringskinesiologiske muskeltests og afbalanceringer, der er blevet tilbudt deltagerne i Randers/Virring.

Kapitel 8 indeholder en afsluttende opsamling og perspektivering. De tre forsøg sammenlignes på tværs med hensyn til organisering, samarbejde mellem skolerne og deltagerens rekruttering og status. Styrker og svagheder i de enkelte forsøg trækkes frem. Desuden peges der på de perspektiver, der kan ligge i ugedagbøgernes registrering sammenholdt med det krav, lovgivningen stiller til alle skolerne om uddannelsesbøger for alle deltagere og elever.

Skolernes og medarbejdernes vurdering af forløbene

Der er meget tydelige og sammenfaldende tendenser i både ledelsesrepræsentanternes og medarbejdernes attituder til Pro-Tek-forsøgene. Et gennemgående træk er, at alle tillægger forsøgene stor og vidtrækkende betydning m.h.t. at kunne give

målgruppen af deltagere, som ikke omfatter alle deltagere på produktionsskolerne, et bedre tilbud end tidligere med baggrund i det samarbejde mellem produktionsskolerne og erhvervsskolerne, som forsøget i denne sammenhæng har afprøvet tre forskellige modeller for.

Det fremgår ikke mindst af afsnit 4, 5 og 6 i denne evalueringsrapport, hvorledes medarbejderne inklusive værksteds- og linjeledere vurderer deltagernes udbytte og de indhøstede erfaringer i øvrigt.

Selvom det daglige samarbejde i praksis indebærer mange vanskeligheder, hvoraf en stor del må siges at være rene "børnesygdomme" i et begyndende samarbejde mellem to skolekulturer og medarbejderkategorier, så har en bærende del i konstruktionen trods alt aftegnet sig.

Det er f.eks. meget tydeligt, at de største forventninger i første omgang findes hos produktionsskolernes medarbejdere. Men de deltagende tekniske skoler har også markeret en tydelig forståelse for målgruppens specielle forudsætninger og behov og er med stor åbenhed gået ind i brobygningsaktiviteterne. I lyset af den igangværende erhvervsuddannelsesreform 2000 har netop Pro-Tek-forsøgene mange spændende perspektiver, og der er ingen tvivl om, at en del erfaringer f.eks. m.h.t. personlig uddannelsesplan (PUP) og kontaktlærerordning etc., som også er centrale dele af Pro-Tek-forsøgene kan bruges i fremtiden.

Der er mange sider, som evalueringsprojektet ikke har haft mulighed for at gå dybere ind i, dels pga. af begrænsede ressourcer og dels pga. begrænsede tidsrammer. Men i de ca. 18 måneder, hvor der har været sat fokus på forsøgene, er udviklingen ikke stået stille. Ændringer og justeringer, som af ledelsen på skolerne opfattes som nødvendige, opfattes som forstyrrende tiltag af mange medarbejdere. Derfor er der fra medarbejderside en hel del fokusering på, at omstruktureringer finder sted, at økonomiske rammer ikke er afklarede, at koordineringen er utilstrækkelig mv.

Men der udtrykkes også på den anden side en udvikling mod større og mere dybtgående forståelse på tværs af skolekulturerne, at samarbejdet er spændende, at tilbudet hjælper de unge videre på en måde, som man ikke kunne tidligere, osv.

I alle de 3 modeller, som indgår i evalueringsprojektet, foregår der specifikke udviklingsprojekter. I to af samarbejdsforsøgene er det bl.a. udviklingen af "værktøjs-siden" og i det tredje er det med en gennemgående kontaktlærer, som følger den enkelte deltager hele vejen igennem forløbet mere eller mindre som personlig rådgiver.

Disse udviklingsarbejder har hver for sig vidtrækkende perspektiver og udspringer, er det vores indtryk, i meget høj grad af ledernes og medarbejdernes personlige engagement og oplevelse af "ejerskab" i forsøgene.

Selvom vilkårene p.t. ændrer sig en hel del for begge skoleformer, er der ingen tvivl om, at de indhøstede erfaringer kan transformeres over og videreudvikles under de nye rammebetingelser. I det afsluttende afsnit i denne rapport peger vi mere specifikt på enkelte sådanne områder.

Deltagernes vurdering af forløbene

Bortset fra den meget skæve kønsfordeling ligner deltagerne på Pro-Tek i hovedtrækkene produktionsskoledeltagerne som helhed, sådan som de er beskrevet i "Produktionsskolerne i Danmark". For eksempel bor godt 1/4 i brudte familier, mange har skiftet skole en eller flere gange og ca. halvdelen har en afbrudt ungdomsuddannelse bag sig.

Kønsfordelingen på Pro-Tek har i 1999 været ca. 1/10 kvinder og 9/10 mænd. Årsagen er, at de fag, der har været inddraget i samarbejdet mellem skolerne, i overvejende grad har været fag, der har appelleret til mænd som for eksempel metal- og

byggefagene. Det må i det videre arbejde overvejes, om ikke der er en potentiel målgruppe blandt kvinderne på produktionsskolerne, der kan have glæde af lignende brobygninger, og hvilke fag dette i så fald kræver inddraget.

Der har været stor forskel på rekrutteringen til de tre forsøg. Overordnet er det dog klart, at de bedste forløb opstår der, hvor deltagerne fra starten er motiverede for at gå ind i Pro-Tek.

Forskellene mellem skoleformerne træder tydeligt frem i deltageres vurdering. De oplever, at der kræves mere på teknisk skole, og at det er sværere at følge med der end på produktionsskolen. Men samtidig vurderer mange, at det er lettere at følge med, når man arbejder med det samme emne på produktionsskolen. Værkstedslærerne på produktionsskolerne vurderes som bedre til at lytte og til at tale med end faglærerne på teknisk skole. De sidste vurderes til gengæld som fagligt meget dygtige. Generelt ser det altså ud til, at brobygningen ved hjælp af for eksempel projektarbejde letter overgangen mellem skolerne, samtidig med at deltagerne får et realistisk indtryk af kravene på teknisk skole.

Generelt vurderer deltagerne, at den del af skolernes samarbejde, de oplever, fungerer godt. I de samtaler, evalueringsgruppen havde med de unge, fremgik det, at et væsentligt element er balancen mellem tiden på produktionsskolen og tiden på den tekniske skole. Da forsøgene har haft forskellige strukturer, har alle deltagere ikke oplevet de samme rytmer i skiftene; deres holdninger på dette punkt er altså svært sammenlignelige. Generelt ser det imidlertid ud til, at for sjældne ophold på (for få skift til) teknisk skole ikke er godt, deltagerne mister fornemmelsen af kontinuitet. For hurtige skift som for eksempel to dage på teknisk skole og tre på produktionsskolen kan på den anden side skabe unødigt forvirring og uro for nogle deltagere.

Det er klart, at deltagerne har brug for og er glade for den opmærksomhed, de får fra medarbejderne. Specielt i Nykøbing Falster, hvor koordinatoren har haft en meget tæt kontakt med de enkelte Pro-Tek-deltagere, vurderer tidligere deltagere, der nu går på teknisk skole, denne kontakt meget højt. At koordinatoren jævnligt kikker ind på deres linier, værdsætter de ligeledes, og ser det som et væsentlig grund til, at de holder fast i uddannelsen på trods af vanskeligheder.

At deltagerne har brug for at kunne tale med medarbejderne om personlige problemer, bekræftes af ugedagbøgerne, der viser, at en stor del af de registrerede samtaler på produktionsskolerne omhandler personlige problemer lige fra manglende orden i økonomien til kærestesorg og alvorlige ulykker som dødsfald i den nærmeste familie.

Med hensyn til de særlige pædagogiske redskaber, der har været taget i anvendelse i Svendborg og i Randers/Virring, har der ikke været særlig stor begejstring blandt de deltagere, der har fået foretaget kompetenceafdækninger eller indlæringskinesologiske afbalanceringer, og som evalueringsgruppen har været i kontakt med. Det må dog påpeges, at evalueringsgruppen kun har talt med forholdsvis få deltagere vedrørende kompetenceafdækning, og at medarbejderne på skolerne melder om mange positive tilbagemeldinger. Om de positive oplevelser kun er knyttet til de specifikke værktøjer, eller om de også hænger sammen med den generelle opmærksomhed, deltagerne får via disse, er vanskeligt at sige. En vanskelighed ved disse udviklingsforsøg af nye værktøjer er at opnå deltageres bevidste medvirken, og dette arbejde kræver grundige overvejelser af blandt andet etisk art (Se fx i kapitel 7).

Hovedparten af deltagerne vurderer, at de har fået nye kompetencer i forløbet. Her peger de fleste på praktiske færdigheder, mens ganske få peger på personlige kompetencer. Dette gælder også for de almindelige produktionsskoledeeltagere, der blev inddraget i "Produktionsskolerne i Danmark". Mange har ændret vaner eller syn på noget og mange har fået nye venner.

3 Forløbene af de tre forsøg

Forløbsbeskrivelse I: Svendborg

Forsøgsperiode: 1997-1999

Tilskudsgiver: EU's Socialfond

Involverede skoler:

Produktionshøjskolen i Svendborg. Deltagende linier: Metal, tømrer/snedker og indtil 1.3.99 levnedsmiddel.

Svendborg Tekniske Skole. Deltagende afdelinger: Auto, maskin, smede, tømrer, snedker, maler og murer og indtil 1.3.99 levnedsmiddel.

Målsætninger og målgrupper ifølge projektbeskrivelsen

Formål

At udvikle en uddannelsesmodel, som socialt og fagligt kvalificerer deltagere fra marginalgrupperne til at gennemføre en erhvervsuddannelse.

At uddannelsesmodellen kan danne grundlag for et lignende skolesamarbejde mellem produktionsskoler, erhvervsskoler og andre uddannelser.

Delmål

At kortlægge indholdet af de to skolestrukturer og i særlig grad se på elementerne af de kultursammenstød, både deltagere og medarbejdere vil opleve i samarbejdet.

At udvikle en fælleskultur for projektets deltagere, der kan formidle overgangen mellem de to skoleformer.

At igangsætte og udbygge et samarbejde mellem en teknisk skole og en produktionsskole om udvælgelse af elever samt planlægning og afvikling af uddannelsesforløb.

At udvikle en model for fælles undervisnings- og vejledningsforløb for marginalgrupperne.

At beskrive og mangfoldiggøre projektets resultater og erfaringsopsamlinger til gavn for øvrige tekniske skoler og produktionsskoler.

Målgrupper

Marginaliserede unge ledige mellem 17 og 25 år, som risikerer langtidsledighed eller udelukkelse fra arbejdsmarkedet.

Personer i aldersgruppen fra 25 år, som pga. arbejdsløshed og/eller manglende faglige kvalifikationer er bragt i en situation, hvor de ikke er til rådighed for arbejdsmarkedet.

Praktisk tilrettelæggelse

Pro-Tek'erne har i 1999 været indskrevet på produktionshøjskolen, og det er dermed denne skole, der er administrator af projektet. Produktionshøjskolen købte i 1997 og 98 kurser på teknisk skole. I 1999 hjemtog teknisk skole selv statstilskud for de uger, deltagerne var her, mens produktionshøjskolen undlod dette.

Tidligere modeller

Der har været afprøvet flere forskellige modeller for rekruttering af deltagerne. Tilbudet om et Pro-Tek forløb har været givet til deltagerne på følgende linier: Levnedsmiddel, tømrer/snedker og metal. Fra starten var det et tilbud, de unge kunne vælge, hvilket var problematisk, fordi der på produktionshøjskolens værksteder blev for stort skel mellem Pro-Tek'ere og ikke-Pro-Tek'ere. At være Pro-Tek'er fik især på metallinien lavstatus, fordi deltagerne på Pro-Tek i perioderne på teknisk skole gik glip af de daglige hændelser og arbejdet "hjemme" på værkstedet. Når de kom tilbage fra teknisk skole, var der derfor ting, de ikke var inde i og måtte søge hjælp til hos ikke-Pro-Tek'erne. Derfor valgte man en anden model, hvor alle værkstedets deltagere blev udnævnt til Pro-Tek'ere. Denne model afhjalp problemet omkring manglende status. Til gengæld gav den andre problemer. De deltagere, der ikke var målrettede mod en bestemt uddannelse, var heller ikke motiverede for kurserne på teknisk skole. For eksempel fungerer tømrer-/snedkerlinien som en gennemgangslinie for mange deltagere, der venter på at få plads på andre værksteder. Disse deltagere var ikke interesseret i den undervisning, der fandt sted på teknisk skole, og de kom let til at udgøre et forstyrrende element de dage, holdet var her. Heller ikke deltagerne på levnedsmiddellinien havde i nævneværdigt omfang valgt denne linie, fordi de satsede på en uddannelse inden for området, og de var således heller ikke specielt interesseret i kurserne på teknisk skole.

På produktionshøjskolen havde den første model u hensigtsmæssige konsekvenser i form af den "negative prestige", projektet fik. På teknisk skole var den anden model ikke optimal, fordi en del af de deltagere, der var med, reelt ikke var interesseret. For begge skolers lærere virkede det frustrerende fra styregruppen at få pålagt, at alle deltagere på holdet skulle deltage i forløbene på teknisk skole, selvom deres erfaring sagde dem, at dette var u hensigtsmæssigt.

Med hensyn til fordelingen af undervisningstiden mellem de to skoler har der også været afprøvet forskellige modeller. Pro-Tek'erne var fra starten tre dage på produktionshøjskolen og to dage på teknisk skole. Da dette gav et usammenhængende forløb, gik man i løbet af 98 over til at være 1 uge ad gangen på hver skole.

1999 model

I erkendelsen af, at ikke alle deltagere på de pågældende linier var motiverede for projektet, omstrukturerede man det i 1999. Da der især på levnedsmiddellinien var mangel på motivation hos deltagerne, valgte man fra 1. marts 1999 at lade denne linie glide helt ud af forsøgsprojektet.

På de to tilbageblevne værksteder modererede man reglen om, at alle liniens deltagere automatisk var Pro-Tek'ere. Af i alt 15 deltagere på hver linie blev der herefter tilmeldt 13 deltagere til Pro-Tek fra hver linie. Dette gav mulighed for, at to deltagere på hvert værksted kunne være ikke-Pro-Tek'ere. I foråret 99 udtrykte deltagerne på metalværkstedet det ved at sige, at de pågældende to var "for dumme til at være Pro-Tek'ere". Set fra lærernes synspunkt var der imidlertid stadig Pro-Tek'ere, der ikke var særligt motiverede.

At levnedsmiddellinien gled ud af projektet gjorde det samlede projekt mere overskueligt med lettere arbejds gange. Dette har måske været hensigtsmæssigt i forsøgsperioden, men hvis projektet på længere sigt bliver permanentgjort, må man formodentligt være indstillet på, at tilbudet kommer til at gælde på flere linier.

Fordelingen af undervisningstiden mellem skolerne var i 1999 - til dels af økonomiske grunde - sådan, at produktionshøjskolen købte undervisning på teknisk skole 5 uger af 4 dage, fordelt over året med ca. 1 uge hver anden måned. Som hidtil fik Pro-Tek'erne på metallinien undervisning inden for metal- og autofagene på teknisk skole, mens Pro-Tek'erne på tømrer-/snedkerlinien fik

undervisning inden for træfagene på teknisk skole. Pro-Tek'erne var således i 1999 langt den overvejende del af tiden på produktionshøjskolen. Der er blandt medarbejderne forskellige meninger om, hvilken struktur der var bedst, men generelt oplevedes de 5 uger fordelt over hele året som for lidt tid. Da deltagerne yderligere kun var 4 dage på teknisk skole, og den sidste dag på produktionshøjskolen, var der flere deltagere, der ikke nåede at blive færdig med det påbegyndte emne, hvilket var utilfredsstillende, især da man ikke altid kunne gøre emnet færdigt efterfølgende på produktionsskolen. Under gruppeinterviewet med Pro-Tek'erne på metallinien var der også flere deltagere, der gav udtryk for, at kurserne på teknisk skole var for få. Og deltagerne følte, at der ikke rigtig var sammenhæng mellem aktiviteterne på de to skoler.

Undervisningens indhold

På begge Pro-Tek-hold har man kørt særlige Pro-Tek-projekter sideløbende med andre aktiviteter. Blandt andet byggede tømrer-/snedkerlinien i 1997-98 en tilbygning til tømrerværkstedet, og metallinien konstruerede en trappe til den. Denne tilbygning bruges nu til lagerplads og til skolens nye pædagoglinie. Projektets fordele var, at alle arbejdede sammen på det, og at kurserne på teknisk skole kunne bruges i direkte sammenhæng med det arbejde, der skulle udføres. Ulempen var, at tidshorizonten blev for lang. Dette rådede man på tømrer-/snedkerværkstedet bod på ved efterfølgende at bygge en mindre tidskrævende campinghytte, der samtidig kunne give Pro-Tek et fagligt løft. Campinghytten skulle kunne laves på 1/2 år og derefter gentages med nye deltagere, så man kunne udnytte erfaringerne fra de forrige hold, i stedet for hele tiden at sætte nye ressourcekrævende projekter i gang.

Den overordnede planlægning og tegningsgennemgang fandt sted på teknisk skole. På produktionshøjskolen samledes hytten, og det mere enkle arbejde udførtes. Mere teknisk kompliceret arbejde som døre og vinduer blev lavet på teknisk skole og transporteret ud på produktionshøjskolen. Sideløbende hermed varetog værkstedet andre opgaver som løbende reparationer på skolen samt fremstilling af blandt andet havemøbler, borde og opslagstavler. Opgaverne har hele tiden måttet tilpasses de deltagere, der p.t. var på holdet. I anden halvdel af 99 vurderede medarbejderne på linien således, at campinghytten var for vanskelig for deltagerne, og der har derfor kun været arbejdet på den lejlighedsvis, afbrudt af mindre og mere overskuelige opgaver

På metallinien forsøgte man sig i 1998 med at sætte en gammel varevogn istand. Der blev indkøbt to vogne, hvoraf man ville bruge de bedste dele fra hver. Dette projekt havde dog den samme ulempe som værkstedstilbygningen. Det var for langvarigt og dermed uoverskueligt for holdet. I stedet begyndte man at bygge go-carts. Først fik hver deltager lov at konstruere og bygge sin, hvorefter holdet i fællesskab udviklede en prototype. Dette projekt viste sig mere egnet til at fange og fastholde de unge. Også på denne linie har man på teknisk skole gennemgået de mere komplicerede arbejds gange, man fik brug for i projektet.

Almen undervisning

Pro-Tek'erne blev tilbudt ekstra almen undervisning på produktionshøjskolen. Der har i foråret og efteråret 1998 på levnedsmiddellinien og i perioden fra november til maj på metallinien været gjort et særligt forsøg med at flytte den almene undervisning fra undervisnings- og vejledningshuset til et lokale i umiddelbar tilknytning til værkstederne. Dette blev muliggjort af en ekstra lærer i jobtilbud, der havde tid til at være på linien det meste af dagen. Han havde tid til at sætte sig ind i det arbejde, der foregik, og kunne derfor tilbyde faglig relevant undervisning. Derudover havde han mulighed for at gribe situationen, når lyst og behov var tilstede. Den fysiske nærhed til værkstedet muliggjorde en tæt temamæssig tilknytning til arbejdet i værkstedet. I de perioder, han var på de to linier, var det næsten alle deltagere, der tog imod den tilbudte undervisning.

Vejledning

På produktionshøjskolen havde hver linie tilknyttet en fast vejleder udover den daglige uformelle vejledning på værkstedet. Fra produktionshøjskolen fulgte der desuden en medarbejder fra produktionshøjskolen med holdet på teknisk skole. Han tog sig her af de behov, der i ugens løb opstod for personlig vejledning.

Også vejlederen på teknisk skole var aktiv, og vejlederne på de to skoler havde jævnlig telefonisk kontakt og holdt hinanden underrettet om de enkelte deltagere.

Særlige pædagogiske redskaber

På produktionshøjskolen startede man på Pro-Tek-linierne i 1998 et udviklingsarbejde i samarbejde med psykologen Steen Hilling omkring kortlægning af deltagernes kompetencer ved hjælp af et testmateriale: PAS (Pædagogisk Analyse System), udviklet af Steen Hilling, med det formål bevidst at arbejde med de stærke sider: *Det er vigtigt at begynde at arbejde med styrkesiderne. Deltagerne har oplevet hele deres skoletid at være tvunget til at arbejde med deres svage sider*, siger en medarbejder på produktionshøjskolen. I begyndelsen af forløbet var benævnelsen på seancerne *test*. I 1999 omformulerede man det til, at man *afdækkede* deltagernes kompetencer. Medarbejderne på linierne fik et kursusforløb i kompetenceafdækning og kunne herefter kalde sig *kompetenceafdækningskonsulent*, i stedet for som i den første fase *testkonsulent*.

Materialet er inspireret af Howard Gardner's teori om de syv intelligenser og består af en lang række øvelser, der afdækker deltagerens kompetencer inden for blandt andet det logisk/matematiske, det sproglige, det visuelle og det motoriske område. Deltageren bliver ledet gennem øvelserne af en konsulent (der samtidig er deres værkstedsleder eller vejleder), og bliver under seancen filmet af et videokamera, der (sammen med konsulenten) registrerer, hvordan den unge griber problemet an, og hvor hans styrker ligger.

Det var fra starten tænkt, at filmen derefter skulle tjene som personlig dokumentation for den unge. En dokumentation, der for eksempel i forhold til et kommende uddannelsessted kan påvise, hvilke indlæringsmetoder den unge kan have særlig gavn af. Derudover - og måske i den første fase først og fremmest - tjener videoen som hjælpemiddel for konsulenterne i deres læreproces. Via videoen kan Steen Hilling for eksempel give supervision af konsulenterne.

Svendborg Teknisk Skole er gennem Pro-Tek samarbejdet blevet opmærksom på mulighederne i kompetenceafdækningen, og lærere, der underviser på Pro-Tek-holdene, er også gået ind i efteruddannelsen til kompetenceafdækningskonsulenter. Det opleves af begge skoler som en fordel, at man herved får et "fælles sprog" omkring de unges muligheder. Lærerne på teknisk skole mener, at de også kan have glæde af kurserne i forhold til andre elever på teknisk skole.

I 1999 har fire medarbejdere fra produktionshøjskolen og to fra teknisk skole deltaget i et kursus. Samtidig har man med Steen Hillings hjælp og med et intensivt forløb med afdækninger af syv deltagere på hvert Pro-Tek værksted forsøgt at afdække værkstedernes profiler set gennem deltagernes kompetencer. Efterfølgende er der udarbejdet en rapport af Steen Hilling over resultaterne af afdækningerne og de pædagogiske konsekvenser, de får.

I alt har 10 medarbejdere på produktionshøjskolen og fire medarbejdere på teknisk skole i løbet af hele forsøgsperioden gennemgået Steen Hillings kurser.

Det er imidlertid ikke muligt at udskille effekten af kompetenceafdækningerne på deltagerne fra de øvrige Pro-Tek-tiltag. Der kan altså ikke direkte måles nogen effekt. En uddybning af deltagere og medarbejders vurdering af arbejdet samt evalueringsgruppens kommentarer findes i kapitel 7.

Ture

De to linier har været på mindre ture med fagligt og socialt indhold, men disse har generelt ikke været specielt relateret til Pro-Tek. Dog har metallinien været ude og se på en gocartbane, da de også gerne selv vil bygge en bane til deres egne gocarts.

Samarbejdet mellem skoleformerne

Koordinator

Der har i 1999 ikke været en særskilt koordinator på projektet, men administration og koordination har været varetaget af produktionshøjskolen. Her har først og fremmest souschefen, men også i en periode den pædagogiske udviklingskonsulent, været hovedansvarlige.

Styregruppe

Styregruppen holder møde ca. en gang om måneden. Der har gennem 1999 været lidt skiftende deltagere. Fra produktionshøjskolen har souschefen, den pædagogiske udviklingskonsulent og en vejleder været gennemgående medlemmer. Derudover har der været enkelte linieledere i gruppen. Fra teknisk skole har den tilknyttede uddannelseskonsulent og den tilknyttede vejleder faste medlemmer. Styregruppen har haft det økonomiske og administrative ansvar for projektet.

Lærere og vejledere

Der har i hvert af forsøgsårene været afholdt et stormøde med alle involverede medarbejdere på projektet. Herudover har branchegrupperne afholdt møder ad hoc, når behovet var tilstede. Bortset fra det har der specielt på metallinien været et uformelt samarbejde mellem de to skolers lærere. Den ene af lærerne på produktionshøjskolens metallinie har før været lærer på teknisk skole, og det er således tidligere kolleger, han arbejdede sammen med i Pro-Tek sammenhæng.

Som sagt var en af produktionshøjskolens lærere med på teknisk skole, de uger holdene havde undervisning her. På den måde fulgte de på nærmeste hold, hvad der skete her både fagligt og socialt, og kunne blandt andet påtage sig de disciplinære problemer, der opstod: for eksempel at finde deltagerne, når de blev for længe væk i pauserne. Op til metalliniens kurser på teknisk skole kom læreren derindefra på besøg på produktionshøjskolen, sådan at deltagerne kendte ham lidt på forhånd. Dette gav deltagerne tryghed omkring ugen på teknisk skole. Flere af produktionshøjskolens lærere nævner dog, at det kunne have styrket projektet, hvis lærerne fra teknisk skole ville have været mere med i aktiviteter på produktionshøjskolen også.

På produktionshøjskolen er Pro-Tek-liniernes ledere og vejledere automatisk blevet draget med ind i forsøget. Der har således ikke været nogen speciel udvælgelse af medarbejdere på denne skole.

Hos de lærere på teknisk skole, der blev interviewet i forbindelse med evalueringen, var der generelt en stor interesse i netop denne målgruppe, og specielt læreren på levnedsmiddelaafdelingen forsøgte at skabe ekstra ro og tid omkring Pro-Tek'erne. Dette gav dog vanskeligheder i forhold til de øvrige elever og til dels medarbejdere på afdelingen, der stillede sig uforstående overfor, at nogle fik "særbehandling".

Deltagere

Rekruttering

Som det fremgår har rekrutteringen gennem hele det 3-årige forløb foregået fra produktionshøjskolens tre linier: tømrer/snedker, metal og levnedsmiddel. Fra marts 1999 kun fra tømrer/snedker og metal. Der har været afprøvet forskellige strukturer; det har været et tilbud til særligt interesserede, der har været "tvungen" deltagelse, og der har i sidste periode været mulighed for, at enkelte på de to tilbageværende linier kunne vælge fra.

Der har altså ikke været noget specielt opsøgende arbejde i forbindelse med rekrutteringen, og det har ikke været et tilbud til for eksempel elever på teknisk skole, der var faldet fra eller var i en risikogruppe. Frafaldne elever fra teknisk skole kommer dog af og til ind på træ- og metallinierne på produktionshøjskolen og er dermed for enkeltes vedkommende havnet på Pro-Tek. I kapitel 4 uddybes deltagernes baggrund og vurdering af Pro-Tek-forløbet.

For at give mere prestige til projektet på produktionshøjskolen skulle det ifølge nogle medarbejdere gøres mere synligt, ligesom musikafdelingen for eksempel er synlig ved de daglige "dryp" efter frokost. Andre mener dog, det vil blive ved at være vanskeligt at give Pro-Tek status, så længe det at være Pro-Tek'er er noget man bliver næsten automatisk og ikke noget man bevidst vælger.

Overgang til teknisk skole

Deltagernes videre planer om uddannelse eller job udkrystalliseres først og fremmest med linieledere og vejledere på produktionshøjskolen.

I specielle situationer, for eksempel hvor en deltager ønskede at starte på teknisk skole, selvom medarbejderne ikke mente, han var klar til det, aftalte vejledere og linieledere på de to skoler en fælles strategi med hensyn til vejledningen.

Opfølgning

Der sker ikke fra produktionshøjskolens side en opfølgning på de deltagere, der forlader projektet.

Forløbsbeskrivelse II: Randers/Virring

Forsøgsperiode: 1998-99

Tilskudsgiver: EU's Socialfond (mål 3. prioritet 1.)

Involverede skoler:

Randers Produktionshøjskole. Deltagende linier: Metal, auto, træ.

Virring Produktionsskole. Deltagende linier: Metal, træ, service og international afdeling

Randers Tekniske Skole. Deltagende linier: Bygge og anlæg, metal og teknik.

Målsætninger og målgrupper ifølge projektbeskrivelsen

Formål

Ved en form, hvor der tages hånd om den enkelte deltager i forhold til måske mangelfulde boglige færdigheder eller en problematisk social baggrund, er det målet, at deltagerne tilegner sig boglige, personlige og sociale færdigheder, der gør ham/hende i stand til at gennemføre en ønsket uddannelse på teknisk skole.

Formålet med samarbejdet mellem de to skoleformer er således:

- at forbedre mulighederne for den gruppe af (især) unge, der skønnes at have - eller få - problemer i forbindelse med en uddannelse inden for erhvervsuddan-

nelserne, så man undgår frafald fra 1. skoleperiode (teknisk skoles TI-forløb) eller 2. skoleperiode.

- gennem indsatsen at motivere deltagerne og forbedre deres personlige og faglige niveau.
- at kunne tilbyde specielt tilrettelagte og individuelle forløb på henholdsvis teknisk skole og produktionsskolerne for derigennem at anspore og klargøre målgruppen til at påbegynde - og gennemføre - en erhvervsfaglig uddannelse.

Målgrupper

- Unge ledige under 25 år, herunder også 2. generationsindvandrere, der aldrig har påbegyndt eller fuldt en kompetencegivende uddannelse og som skønnes at have - eller få problemer i forbindelse med en uddannelse.
- Folkeskoleelever, der efter endt skolegang har behov for en alternativ undervisnings- og afklaringsfase inden start på teknisk skoles ordinære uddannelses tilbud. Dette behov kan være udsprunget af skoletræthed, en svag boglig fundering eller et behov for en modningsperiode.
- Deltagere, der er faldet fra teknisk skoles 1. skoleperiode (TI-forløb) eller 2. skoleperiode.
- I særlige tilfælde voksne over 25 år, der ikke har fuldført en kompetencegivende uddannelse.

Praktisk tilrettelæggelse

Deltagerne var indskrevet på produktionsskolerne og tilskuddet fra Socialfonden brugtes blandt andet til betaling af timerne på teknisk skole. Holdstørrelsen var på ca. 12 deltagere.

Tidligere modeller

Med hensyn til fordelingen af undervisningstiden har der været afprøvet to modeller. I 1998 opererede man under hensyntagen til produktionsskolernes regler om forlagt undervisning med tre ugentlige dage på produktionsskolerne og to ugentlige dage på teknisk skole, fordelt således at deltagerne den første uge var på teknisk skole torsdag - fredag og den følgende uge mandag - tirsdag. På denne måde fik deltagerne fire dage på teknisk skole afbrudt af en weekend. Yderligere roterede holdet mellem de forskellige afdelinger på teknisk skole, således at de for eksempel var 2 + 2 dage på maskinafdelingen, derefter 2 + 2 dage på snedkerafdelingen, derefter 2 + 2 dage på smedeafdelingen osv. Dette var utilfredsstillende for både deltagere og lærere. Ugen blev brudt op, weekenden gjorde, at de fire dage ikke føltes som et sammenhængende forløb, og det var svært for de unge hele tiden at skulle finde frem til en ny afdeling på teknisk skole, der har lokaler flere steder i byen. Deltagerne gjorde selv opmærksom på, at det var for korte intervaller på teknisk skole til, at de kunne få noget ud af det.

1999 model

I 1999 fik man via en ændret lovgivning mulighed for at organisere tiden anderledes, således at deltagerne i princippet var 2 uger på produktionsskolerne og derefter 1 hel uge på teknisk skole. Alt i alt blev dette 6 uger pr. halvår. Her roterede de stadig mellem de forskellige involverede afdelinger, fordi man fra styregruppens side mente, det var vigtigt, at deltagerne fik lov til at snuse til de forskellige fag på teknisk skole - *...man kan jo ikke vide, hvad man går glip af, før man har prøvet det*, siger en faglærer på teknisk skole. Det betød, at det for nogle deltagere i begyndelsen af en ny uge på teknisk skole stadig kunne være svært at finde frem til den rigtige afdeling. Det kunne også være svært jævnlige at skulle forholde sig til nye lærere på teknisk skole. Det sidste blev dog afhjulpet af, dels at almenlæreren fra produktionsskolerne var med i 2 timer de fire af ugens dage, dels at værkstedslederne fra produktionsskolerne og koordinatoren jævnlige kikkede ind.

Undervisningens indhold

Der har på de tre skoler hele tiden været arbejdet på et projekt, der kunne samle holdet omkring en bestemt opgave. I 1998 var det en kopi af et lanternehus fra Limfjorden. I 1999 byggede holdet et røgehus på Verring Produktionsskole. I dette projekt har der været arbejdsopgaver relateret til både murer-, smede-/maskin- og tømrerhåndværket. Sideløbende hermed har Pro-Tek'erne deltaget i andre arbejdsopgaver på deres respektive værksteder på produktionsskolerne. På teknisk skole har der dels været opgaver med en generel indlæring af relevante teknikker, dels opgaver, der var direkte relaterede til det igangværende projekt, som for eksempel at smede kroge til ophængning af fisken i røgehuset.

Teknisk skoles lærere understreger, at selvom indholdet bestemtes af det fælles projekt, så har undervisningen på Pro-Tek ikke adskilt sig i sværhedsgrad fra skolens undervisning på introduktionsforløbene.

Almen undervisning

I de uger, holdet er på produktionsskolerne, fik de undervisning i dansk og matematik. Den lå fast to timer hver dag fra mandag til torsdag og var "tvungen". På Randers Produktionshøjskole dannede Pro-Tek'erne deres eget hold. På Verring Produktionsskole fik de undervisning sammen med skolens øvrige deltagere. Så godt som alle Pro-Tek'ere deltog i denne udvidede almene undervisning.

Vejledning

Skolerne fordelte fra starten vejledningsindsatsen mellem sig, sådan at lærerne og vejlederne på teknisk skole tog sig af den faglige erhvervsrettede vejledning, mens lærerne på produktionsskolerne sørgede for den mere personlige rådgivning og vejledning.

Der var afsat et vejledningsmøde på hver skole pr. deltager pr. halvår. Herudover foregik der løbende vejledning på værkstederne, og faglærerne tog en uformel snak med den enkelte unge efter hver periode på teknisk skole. Desuden tilbød koordinatoren både formel og uformel vejledning.

Ture

I 1998 var Pro-Tek-holdet på tur til England/Skotland. I den interne evaluering fra dette år beskrives udbyttet af turen som: Træning i selvstændighed, ansvar, social omgang og udvikling af netværk. I 1999 har der ikke været nogen længere tur, men man har hvert halve år i hele perioden taget på en kortere "ryste-sammen tur" med en enkelt overnatning. Målene for disse korte ture har været Sverige, Rold Skov, Fåborg og Hirtshals.

Særlige pædagogiske redskaber

I forsøget i Randers har man afprøvet flere forskellige (alternative) pædagogiske redskaber og har blandt andet haft kontakt med "Ordkløveriet" i Holstebro. Her skal særligt omtales indlæringskinesiologien. Inspireret af en lærer i almene fag på Randers Produktionshøjskole, der også er uddannet som kinesiolog, har man i 1999 tilbudt alle Pro-Tek'ere indlæringskinesiologiske muskeltester og eventuelle efterfølgende afbalanceringer.

Indlæringskinesiologien beskæftiger sig med de to hjernehalvdele, deres "arbejdsdeling" og deres indbyrdes sammenhæng. Ifølge indlæringskinesiologien skal der være balance mellem de to hjernehalvdele og deres udvikling, hvis optimal indlæring skal ske. Er der opstået ubalancer, hvor den ene hjernehalvdel er blevet udviklet mere end den anden, eller er der blokeringer i nervebanerne mellem hjernehalvdelene for eksempel på grund af stress, kan dette få konsekvenser i form af manglende evne til at lære. Da ubalancerne også påvirker musklerne kan disse aflæses ved de muskeltester, som kinesiologen foretager. Personen holder sin arm strakt ud til siden, kinesiologen stiller et spørgsmål eller kommer med et udsagn, samtidig med at hun trykker let på den udstrakte arm. Bliver armen svag og synker betyder det et nej eller tyder på en svaghed eller et problem omkring det felt, der er nævnt. Viser der sig sådanne ubalancer ved testen, kan disse rettes op ved afbalanceringer, der består af forskellige fysiske/motoriske øvelser.

Man kan måle på forskellige niveauer fra noget helt ydre omkring for eksempel motoriske problemer til meget personlige eller psykiske problemer. Kinesiologen forklarer: *Det hele går på, at jeg respekterer kroppens svar. Det er ligesom når man skræller et løg, det yderste lag først, for det meste beder folk bare om struktur, det er nogle øvelser, der skal kodes ind, så det kommer til at fungere. Det kan godt ske, der ligger noget psykisk i det også, men hvis kroppen ikke beder om at få en afbalancering på det psykiske, så skal jeg ikke gå ind og pille ved det, for så er det for meget på en gang, så går der koks i systemet.*

I forbindelse med tilbudet om muskeltester til Pro-Tek'erne engagerede man Jarle Thamsen, der efter styregruppens mening er en af Danmarks førende kinesiologer. Ved hans muskeltester og afbalanceringer af de unge var projektets koordinator altid tilstede. Samtidig begyndte koordinatoren selv en uddannelse som kinesiolog og kunne ved udgangen af året selv foretage de indledende tester og afbalanceringer, hvorimod hun overlod de dyberegående og mere personlige områder til Jarle Thamsen.

Alle deltagere på Pro-Tek-holdene fik som sagt tilbudt en afbalancering. Var de under 18 år, skulle forældrene give tilsagn om, at deres barn måtte gennemgå test og afbalancering.

Ligesom i Svendborg kan der ikke umiddelbart måles nogen direkte effekt på de unges Pro-Tek-forløb. En uddybning af deltagere og medarbejders vurdering af arbejdet samt evalueringsgruppens kommentarer findes i kapitel 7.

Samarbejdet mellem skoleformerne

Koordinator

I Randers/Virring ansatte man en koordinator på fuld tid. Hun har tidligere været ansat på og havde i 1999 fortsat kontor på Randers Produktionshøjskole, men kom hele tiden rundt på alle tre skoler. Hun sørgede blandt andet for alle administrative opgaver. I forhold til deltagerne tilbød hun formel og uformel vejledning. Det var hende, der sørgede for pædagogiske materialer og hjælpemidler. Således var det hende, der organiserede indlæringskinesiologien. Hun var ligeledes tilforordnet styregruppen og sørgede for indkaldelser og referater.

Alle medarbejdere på de tre skoler har givet udtryk for, at koordinatoren har haft en yderst central rolle. Hun satte sig grundigt ind i tingene, hun var den, der formidlede kontakterne og i det hele taget har fået tingene til at glide i dagligdagen.

Styregruppe

I styregruppen sad foruden koordinatoren de to forstandere fra produktionsskolerne og to uddannelseschefer fra teknisk skole. Gruppen mødtes ca. en gang i kvartalet. Den blev her af koordinatoren løbende orienteret om projektet. Gruppen har haft det overordnede ansvar for økonomi, strategier og planlægning.

Lærere og vejledere

Koordinator, lærere og vejledere på de to skoler mødtes efter behov. I 1999 mødtes de i alt 4 gange, nemlig i februar, juni, november og december. På disse møder diskuteredes de enkelte deltagere, og undervisningen blev planlagt og løbende justeret.

Herudover fulgte almenlæreren fra produktionsskolerne som sagt med deltagerne i nogle af timerne på teknisk skole. Ud over med sin tilstedeværelse at være en tryghed for deltagerne, kunne han også rådgive lærerne på teknisk skole. Han kunne for eksempel bedre fornemme, hvor meget teoriundervisning holdet kunne klare, og han havde en større viden om den enkelte deltager. Men også værkstedslederne fulgte med i, hvad der foregik på teknisk skole. Hvis en deltager udeblev uden at melde sig syg, blev koordinatoren underrettet, hun orienterede så værkstedslederne, der greb ind og *fandt ud af hvad der foregik*. Derudover kikkede de på eget initiativ forbi en gang imellem. Det har været et større problem at få teknisk skoles lærere ud på produktionsskolerne, men de er dog kommet ved specielle anledninger som for eksempel rejsegildet på røgehuset.

På teknisk skole lagde man det ud til medarbejderne, hvem der havde lyst til at gå ind i projektet. Især de yngre lærere blev opfordret til at deltage. Begrundelsen var dels at de yngre sandsynligvis ville være mere åbne over for nye arbejdsformer, dels at de tekniske skoler i det hele taget skal forholde sig mere bevidst til de lidt svagere elever i fremtiden. Her kan erfaringerne fra Pro-Tek komme skolen til gode, og det blev derfor anset som vigtigt, at yngre lærere med en fremtid i faget og på skolen gik ind i arbejdet.

Projektet startede op med et seminar i slutningen af januar 1998 for de implicerede medarbejdere. Her var der forskellige oplæg om landsprojektet Pro-Tek, om unge med læse- og stavevanskeligheder, og om "Hvordan tænker marginalgruppen eller produktionsskoleeleven?" Desuden var der oplæg om kvalitetsudvikling inden for planlægning af undervisning og samarbejde.

Alle de interviewede understregede, at dette indledende seminar har været en væsentlig grund til, at projektet lykkedes. Her fik man føling med hinanden, forståelse for hinandens forskellige arbejdsvilkår, og man fik lagt et fælles grundlag for arbejdet. Lærerne på teknisk skole gav i interviewene udtryk for, at de er blevet inspireret af produktionsskolelærernes måde at arbejde på, og at projektet for dem selv har været et stykke udviklingsarbejde i forhold til at arbejde med denne specifikke målgruppe.

Inspireret af et kursus i standarder på Danmarks Lærerhøjskole, hvor en gruppe lærere fra Randers Produktionshøjskole deltog, udarbejdede koordinatoren et sæt standarder for projektet. De kom efterfølgende til høring i lærergruppen og blev godtaget af denne. De revideredes løbende og brugtes for eksempel, når nye medarbejdere kom med i projektet. I standarderne var projektets mål og ressourcer beskrevet sammen med forventninger og krav til det daglige arbejde. Ligeledes har koordinatoren udformet papirer med for eksempel hendes egne opgaver. Der har således været en høj grad af synliggørelse af projektet på skolerne internt via skriftlig information.

Deltagere

Rekruttering

Deltagerne rekrutteredes fra de to produktionsskoletræ- og metalværksteder. På teknisk skole blev de elever, der faldt fra, kontaktet. Desuden foreslog man i visse tilfælde elever på 2. skoleperiode at gå på Pro-Tek, hvis de virkede for umodne til et egentligt uddannelsesforløb. Derudover udsendte koordinatoren informationsmateriale til relevante personer for eksempel områdets vejledere og sagsbehandlere. Fra produktionsskolerne var det kun de deltagere, der skønnes egnede til et Pro-Tek-forløb, der blev optaget. Man lagde vægt på, at deltagerne selv var motiverede for at begynde på et forløb, der kunne føre til en erhvervsuddannelse. På produktionsskolerne betegnede man i interviewene Pro-Tek'erne som den bedste del af skolernes målgruppe, dem der for eksempel selv ville have fundet sig et job ret hurtigt.

Den endelige afgørelse for optagelse på holdet blev truffet på Randers Produktionshøjskole af værkstedslederen og koordinatoren i forening. På Verring Produktionshøjskole var det derimod værkstedslederen og forstanderen i forening. Fik man henvendelse fra en ung, man i lærergruppen var usikker på var egnet, foreslog man ham at gå en kortere periode på en af produktionsskolerne først. Her kunne værkstedslederen observere ham og derefter eventuelt anbefale ham til projektet. I kapitel 4 uddybes deltagerens baggrund og vurdering af Pro-Tek-forløbet.

På produktionsskolerne forsøgte man bevidst at tillægge det at være Pro-Tek'er en vis status. At gøre det attraktivt, for eksempel ved udsigten til at få læreplads og uddannelse. En af værkstedslederne siger: *Mine Pro-Tek'ere får alle sammen lov til at lave nogle ting, som de andre elever ikke gør... Jeg kommer og sætter dem i gang, og så går jeg igen. Så må de selv komme når de ikke magter det længere. Og de sætter en ære i at komme så langt som muligt.* Her er det ikke noget problem, at Pro-Tek'erne har en højere status. Tværtimod giver det de øvrige deltagere noget at se op til og stræbe efter.

En værkstedsleder mener, at så længe det går som det skal med en Pro-Tek'er, så kræver forløbet egentlig mindre ressourcer end et forløb for en normal deltager. Til gengæld skal han virkelig sætte sine ressourcer ind, når det går skævt: *Jeg forsøger hele tiden at forudsige, hvad der sker. Hvis det glipper for dem, så skal jeg virkelig gøre noget alvorligt, for at de ikke får et kæmpe nederlag med sig selv.*

Overgang til teknisk skole

Koordinator, lærere og værkstedsledere diskuterer indbyrdes, hvilke deltagere der er modne til at starte på teknisk skole. Som regel er de ret enige i deres bedømmelse af de unge. Derefter snakker fortrinsvis den respektive værkstedsleder fra produktionsskolen med den enkelte deltager. Men det kan også være koordinatoren.

Lærere og koordinator understreger, at selvom de forsøger at skubbe til de unge, der efter deres mening ville kunne klare en uddannelse på Teknisk Skole og

omvendt forsøger at holde igen hos dem, der ikke er modne til det, så er det at påbegynde en uddannelse i sidste ende den unges beslutning. Lærere og vejledere kan kun råde og vejlede - ikke træffe afgørelsen.

Opfølgning

Styregruppen har taget en principbeslutning om at følge alle Pro-Tek'ere i deres videre forløb, så længe forsøget kører, og der dermed er ressourcer til det. Det er koordinatorens ansvar at kontakte tidligere Pro-Tek'ere en gang imellem for at høre, hvordan det går dem. Enkelte henvender sig også selv: ringer eller kommer på besøg.

Forløbsbeskrivelse III: Nykøbing Falster

Forsøgsperiode: 1998-99

Tilskudsgiver: EU's socialfond

Involverede skoler:

Produktionshøjskolen Sundtoftegård. Deltagende linier: I princippet alle Industri- og Håndværkerskolen. Deltagende afdelinger: I princippet alle

Målsætninger og målgrupper ifølge projektbeskrivelsen

Formål

At udvikle en uddannelsesmodel, der kvalificerer deltagerne fra marginalgrupperne til at gennemføre 2. skoleperiode på teknisk skole.

Målsætning

- At kortlægge indholdet af de to skolekulturer og i særlig grad se på elementerne af de kultursammenstød, både deltagere og medarbejdere vil opleve i samarbejdet.
- At udvikle en samarbejdsform så projektdeltagere lettes i overgangen mellem de to skoleformer.
- At igangsætte og udbygge en brobygning mellem en teknisk skole og en produktionsskole gennem samarbejde om udvælgelse af elever samt planlægning og afvikling af uddannelsesforløb.
- At udvikle en model for fælles undervisnings- og vejledningsforløb for marginalgrupperne.
- At medvirke som en del af et landsomfattende projekt, hvor erfaringer fra tilsvarende tiltag kan udveksles og forankres i en varig lovgivningsmæssig model for brobygning mellem forskellige uddannelsesinstitutioner.
- At øge deltageres motivation for yderligere uddannelse.
- At udvikle nye pædagogiske metoder i forhold til almen kvalificering i tilknytning til deltageres deltagelse i erhvervsuddannelse.
- At give eleven større selvtillid og selvværdsfølelse.

Målgruppe

Unge mellem 18 og 25 år, som ikke er påbegyndt en kompetencegivende uddannelse og voksne fra 26 år og opefter, dvs. kontanthjælpsmodtagere og forsikrede uden uddannelse, som ikke har et reelt grundlag for at gennemføre 2. skoleperiode på normal vis med efterfølgende erhvervs- eller AMU-uddannelse.

Praktisk tilrettelæggelse

Normalt har deltagerne været indskrevet på produktionshøjskolen, som har fået taxametertilskud til dem og derefter købt timerne på Industri- og Håndværkerskolen.

I enkelte tilfælde, hvis det ikke har været muligt at beholde deltageren på produktionshøjskolen, eller man har vurderet, at den unge, ville have godt af at flytte hjemmefra og bo på Industri- og Håndværkerskolens skolehjem, har den unge været indskrevet på Industri- og Håndværkerskolen, der derefter har købt timerne på produktionshøjskolen.

1999 model

Projektet blev ledet fra Industri- og Håndværkerskolen, hvor koordinatoren havde kontor. Projektet har i hele perioden haft den samme grundlæggende struktur, men med mindre ændringer undervejs. Pro-Tek-holdet var på minimum 10 deltagere. Undervisningstiden fordelte man i 1999 således, at holdet var på Industri- og Håndværkerskolen mandag og tirsdag. Her fulgte de et TI-hold. Det ville i praksis sige, at de var på et værksted i en 5-ugers periode. Inden for hver periode kunne de vælge mellem 6 forskellige værksteder. De kunne godt vælge det samme værksted flere gange i træk, så længe værkstedet var blandt de 6 mulige. Hvis den enkelte deltager var meget afklaret omkring erhvervsvalg inden for et område, der ikke var udbudt som TI-forløb, valgte koordinatoren nogle gange istedet at lade ham følge 2. skoleperiodes undervisning på det pågældende fag.

Onsdag og torsdag var Pro-Tek-holdet på Sundtoftegård, og den enkelte deltager valgte sig også her ind på det værksted, han helst ville på. Fredag var Pro-Tek-dag, hvor koordinator og deltagere var sammen, enten på produktionshøjskolen eller på en fælles udflugt eller studietur. På produktionshøjskolen har Pro-Tek'erne så vidt muligt frit kunnet vælge værksted. Alle værksteder undtagen VIKA, der er målrettet mod en helt bestemt gruppe deltagere, har haft Pro-Tek'ere: Men metalværkstedet og den internationale afdeling har været de foretrukne.

Undervisningens indhold

Da deltagerne var spredte på produktionshøjskolens værksteder og til dels også på Industri- og Håndværkerskolen, var der ikke nogle samlende projekter, der gik på tværs af de to skoler. I de dage, holdet var på produktionshøjskolen, arbejdede Pro-Tek'erne med på værkstedernes forefaldende arbejdsopgaver, og værkstedslederne tog ikke særlige hensyn til dem. På Industri- og Håndværkerskolen fulgte Pro-Tek'erne et TI-hold som beskrevet ovenfor. Her var det op til den enkelte faglærer, om han viede Pro-Tek'erne særlig opmærksomhed. Hos nogle lærere var det socialpædagogiske aspekt stærkere end hos andre. Det bundede imidlertid tilsyneladende lige så meget i lærerens personlighed som i en særlig interesse for forsøget.

Vejledningen på skolerne

På produktionshøjskolen indgik Pro-Tek'erne i den almindelige vejledningsprocedure, hvor skolens vejleder ca. hvert halve år har en samtale med deltagerne. På Industri- og Håndværkerskolen var det koordinatoren, der først og fremmest varetog både den personlige og den faglige vejledning. Herudover var det op til hver enkelt faglærer, hvor meget personlig/faglig vejledning han kunne give i forløbet, men de fleste faglærere afsluttede hver 5-ugers periode af med en mere eller mindre formel snak med hver enkelt ung.

Almenundervisning

De Pro-Tek'ere, der har haft behov, har i 1999 kunnet få 4 timers undervisning om ugen på Industri- og Håndværkerskolen.

Ture

Pro-Tek-holdet var i marts 1999 på en uges studietur til Ungarn. 18 deltagere, 2 lærere fra Industri- og Håndværkerskolen og 1 lærer fra produktionshøjskolen var med på turen, der både inkluderede besøg på flere erhvervsskoler og fabrikker, kulturelle oplevelser og socialt samvær. Turen havde således til formål både at skabe sammenhold og at give deltagerne et fagligt udbytte.

Samarbejdet mellem skoleformerne

Koordinator

I Nykøbing Falster valgte man som i Randers fra starten at ansætte en heltidskoordinator på projektet. Han var i forvejen tilknyttet Industri- og Håndværkerskolen som faglærer i murerfaget og blev i forsøgsperioden ved med at have kontor på denne skole, men kom meget omkring på alle implicerede værksteder på begge skoler. Det var koordinatoren, der gjorde det opsøgende arbejde hos de kommunale vejledningsinstanser til dels sammen med souschefen på produktionshøjskolen, der var ansvarlig for projektet på denne skole.

Koordinator påtog sig ikke administrative opgaver i forhold til økonomi og regnskab. Hans væsentligste arbejdsområde har været den tætte personlige kontakt til deltagerne og han har fulgt dem i skiftene mellem de to skoler. Derfor kom han også til at virke som rådgiver/vejleder for mange af dem. For eksempel har en af deltagerne været i behandling hos en psykolog. Her var det koordinatoren, der kørte deltageren frem og tilbage til den ugentlige konsultation.

At projektet fra den enkelte unges synspunkt var knyttet så tæt til koordinatorens person betød, at der var grænser for hvor stort Pro-Tek-holdet kunne være, hvis projektet skulle være vellykket.

I forhold til planlægning, ændringer, aftaler og kontakt i det hele taget på medarbejderplan har koordinatoren ligeledes været den centrale person i projektet. At han jævnligt har vist sig rundt omkring på skolernes værksteder har været med til at holde opmærksomheden omkring projektet fast - også blandt de medarbejdere, der i perioder kun har haft en enkelt Pro-Tek'er på sit værksted.

Styregruppe

I styregruppen har forstander, souschef og vejleder fra produktionshøjskolen siddet sammen med chefen for udviklingsafdelingen og den tilknyttede uddannelsesleder på Industri- og Håndværkerskolen samt koordinatoren.

Det var styregruppen, der foretog den overordnede planlægning med hensyn til økonomi, deltagere og samarbejde på tværs af skolerne.

Lærere og vejledere

Der er ikke afholdt løbende formelle møder på dette plan. Normalt kom de to skolars lærere ikke meget på hinandens skoler, den daglige kontakt blev varetaget af koordinatoren. Imidlertid har nogle lærere fundet sammen i et fagligt samarbejde, der rækker ud over forsøgsprojektet. Se herom senere.

For at få et fælles grundlag og for at holde sammen på projektet på medarbejderplanet har man afholdt forskellige fælles arrangementer for de involverede medarbejdere på de to skoler. I slutningen af 1998 og begyndelsen af 1999 holdt man et kursus fordelt over flere gange i observationsteknik og lærerbaseret refleksion. I maj holdtes en konference med deltagelse af 18 lærere fra de to skoler, og i oktober afholdtes et fyraftensmøde. Begge gange har der været afsat meget tid til gruppearbejde med udgangspunkt i spørgsmål omkring samarbejdet mellem skoleformerne.

De to skolars lærere siger samstemmende, at skolerne på forhånd var præget af gensidig mistillid. Man var gensidigt bange for, at den anden skole var ude på at

"hugge" elever/deltagere fra ens egen skole. Denne mistillid blev ret hurtigt afløst af en gensidig respekt og fornemmelse af at kunne få glæde af et samarbejde.

Deltagere

Rekruttering

Deltagerne optages af koordinatoren efter en samtale, hvor koordinatoren dels har redegjort for mulighederne, dels har talt med den unge om hans ønsker med hensyn til uddannelse, hans styrker og svagheder og ofte om hans sociale situation. De kommunale ungdomsvejledere og beskæftigelseskonsulenter henviser til Pro-Tek. Desuden henviser Industri- og Håndværkerskolens vejleder frafaldstruede elever til projektet. Koordinatoren tilkaldes til vejledernes samtaler med disse. Enkelte rekrutteres via produktionshøjskolen.

Koordinatoren har gjort et stort opsøgende arbejde i regionens kommuner, som han fast besøger hvert halve år. Desuden er de enkelte kommuners vejledere og sagsbehandlere blevet inviteret til en Pro-Tek dag med omvisning på de to skoler. Når koordinatoren eller produktionshøjskolens souschef kom på besøg i kommunerne, blev der ikke udelukkende snakket Pro-Tek. De blev også spurgt ud og kom med gode råd om de to skoler, og om mulighederne på dem generelt.

Koordinatoren lagde i sin orientering til kommunerne vægt på, at han ikke ønskede alle og enhver ind i projektet. Misbrugere hørte for eksempel efter hans mening ikke hjemme i projektet. De unge skulle ligeledes have en vis grad af motivation før starten, hvis projektet skulle lykkes. Det var tydeligt, at da kommunerne en overgang sendte lidt for mange umotiverede unge, belastede det projektet stærkt, og det var sværere for koordinatoren at holde sammen på holdet.

Deltagerne på Pro-Tek er som sagt ikke blevet tillagt nogen speciel status eller stillet over for andre krav end de øvrige produktionsskoledeltagere eller TI-elever. Men der har været meget stor fleksibilitet i strukturen, således at man i vid udstrækning har kunnet imødekomme den enkelte unges behov. For eksempel kunne styregruppen/koordinatoren vurdere, at en ung, der var helt målrettet mod at blive tømrer, havde mere gavn af at være fuld tid på produktionshøjskolens træværksted indtil en ny 2. skoleperiode startede på teknisk skole. I sådanne tilfælde har man indskrevet de unge som almindelig produktionsskoledeltagere.

Ind på teknisk skole

Faglærere og koordinator finder i fællesskab med den unge ud af, hvornår og hvor han skal starte på en uddannelse på teknisk skole.

Opfølgning

For de deltageres vedkommende, der fortsatte i et normalt uddannelsesforløb på Industri- og Håndværkerskolen, bevarede koordinatoren en uformel kontakt til dem. Han kikkede jævnligt ind på de værksteder, de unge arbejdede på. I et interview i december 1998 med tre tidligere Pro-Tek'ere, der på det tidspunkt gik på 2. skoleperiode på forskellige af skolens uddannelser, gav disse udtryk for, at denne kontakt til koordinatoren betød meget for deres moral og vilje til at holde fast i uddannelsen: *Det er ikke så tit, vi snakker med ham, men han er der, hvis man har brug for et eller andet - så kan man altid spørge.* At koordinatoren får så stor betydning hænger blandt andet sammen med hans personlighed og holdning til de unge. Som en af dem karakteriserer ham: *han siger aldrig 'Kom nu, nu skal du det' han siger: 'Tag det nu roligt, så klarer vi det nok!'*

År 2000

I Svendborg fortsætter Pro-Tek-samarbejdet i år 2000 som hidtil. Desuden har forløbet i Svendborg sammen med det lignende skolesamarbejde mellem Produkti-

onshøjskolen Elsesminde og Teknisk Skole i Odense inspireret til et udvidet samarbejde i hele regionen: Pro-Erhverv-Fyn mellem produktionsskolerne, erhvervsskolerne, erhvervslivet samt de kommunale vejledere i hele regionen. Dette samarbejde har foreløbig resulteret i en stor spørgeskemaundersøgelse, der har inddraget 600 produktionsskoledeltagere, 38 vejledere og 78 virksomheder. Undersøgelsen har ved at analysere besvarelsene fra de 600 produktionsskoledeltagere opstillet en profil af en typisk produktionsskoledtager. Desuden stiller undersøgelsen skarpt på virksomhedernes holdninger til praktikanter, da en god praktik er et vigtigt led på vejen ind på uddannelse og arbejdsmarked.

Afslutningsvis fremlægger rapporten Pro-Erhverv-Fyn et forslag til et fremtidigt samarbejde mellem produktionsskolerne og erhvervsskolerne.

Også i Randers/Virring fortsætter Pro-Tek-samarbejdet i år 2000. Det er fra januar blevet udvidet med flere af regionens skoler. Det gælder for produktionsskolernes vedkommende: Grenå Produktionsskole, Sophienlund Produktionshøjskole, Produktionshøjskolen Djursland og Hobro Produktionshøjskole under navnet Pro-Tek Kronjylland. Desuden er både Mimers Brønd ved Randers og Bjerringbro Produktionsskole i en fase, hvor de overvejer at gå med i samarbejdet. For de tekniske skolers vedkommende er arbejdet udvidet med Grenå Tekniske Skole.

Det nye Pro-Tek-hold er nu på 20 deltagere. Det er efter koordinators mening i overkanten, men det passer med normeringen af holdene på teknisk skole. At så mange skoler er kommet med betyder, at der er oprettet en venteliste over unge, der gerne vil ind på Pro-Tek, når der bliver plads. Efter koordinatorens mening kan en venteliste have den sunde effekt, at den højner motiveringen hos de deltagere, der kommer ind på holdet.

Det hidtidige tilbud med metalfagene på en fremtrædende plads har først og fremmest appelleret til unge mænd. Det overvejes derfor også at inddrage en gruppe fag som for eksempel frisør, tekstil, skiltemaler og levnedsmiddel, der kunne tiltrække nogle af de unge piger, der har brug for hjælp til at komme i gang med en uddannelse.

I Nykøbing Falster fortsætter samarbejdet omkring Pro-Tek ligesom på Fyn og i Midtjylland. Men i januar 2000 har man ændret strukturen lidt, idet holdet nu er de 3 første dage på produktionsskolen og de to sidste dage på Industri- og Håndværkerskolen. På den måde har deltagerne et lidt mere samlet forløb på produktionshøjskolen, samtidig med at holdet på Industri- og Håndværkerskolen passer bedre ind torsdag - fredag. Den egentlige Pro-Tek dag er afskaffet, da styregruppen ikke fandt, at den fungerede optimalt. Dog er der så meget frihed i strukturen, at en ung kan aftale at være på produktionshøjskolen en torsdag eller fredag, hvis der er et særligt arrangement her, han gerne vil være med til. Ligeledes er tilbudet om ekstra almen undervisning flyttet over i produktionshøjskolens regi, da man er blevet enige om, at der på denne skole er bedre muligheder.

Der er ikke som de to andre steder blevet draget flere skoler ind i arbejdet. Til gengæld har samarbejdet mellem de to skoler bredt sig til andre områder. Afledt af fyraftensmødet i oktober har flere lærere fundet sammen i et samarbejde uden om Pro-Tek forsøget. Køkkenet på Sundtoftegård har for eksempel lavet flere arrangementer sammen med levnedsmiddellinien på Industri- og Håndværkerskolen. Et andet eksempel er tømmerne på Industri- og Håndværkerskolen, der er gået ind i et samarbejde med Middelalderlinien om et tema på teknisk skoles 2. skoleperiode om brug af gamle redskaber og metoder, hvor man kan prøve at forarbejde træet lige fra fældningen af træet i skoven til den færdige genstand.

Om torsdagen, hvor køkkenet på produktionshøjskolen ikke serverer varm mad, kan produktionsskoledeltagerne bestille og købe madpakker på Industri- og Håndværkerskolens slagterlinie. På et mere overordnet plan har skolerne i forbindelse med erhvervsskolereformen og de nye indgange til teknisk skole aftalt, at Industri-

og Håndværkerskolen skal leje noget af den jord, produktionshøjskolen råder over, men ikke selv har brug for.

4 Deltagerne

Datamaterialet

I tilknytning til interviewrunden på de fire produktionsskoler og tre tekniske skoler er der foretaget en deltagerundersøgelse blandt 54 Pro-Tek-deltagere, der løbende er blevet indskrevet på produktionsskolerne. På grund af det løbende optag har det ikke været muligt at følge alle deltagerne gennem hele deres forløb.

Deltagelsen i undersøgelsen har været frivillig og ikke alle har ønsket at deltage. Undersøgelsen er således ikke nødvendigvis fuldt repræsentativ, samtidig med at antallet af deltagere statistisk set ikke er stort. Det har imidlertid ikke været muligt at inddrage flere deltagere.

Hensigten med undersøgelsen har været at følge deltagerne et halvt til trekvart år igennem et sammenhængende forløb og kortlægge dels deres baggrund for og årsag til at deltage i Pro-Tek og dels deres vurderinger af, forventninger til og udbytte af forløbet.

Undersøgelsen er foretaget i tre etaper:

- I forbindelse med indskrivningen eller den første vejledningssamtale er deltagerne blevet bedt om at udfylde et spørgeskema i samarbejde med vejlederen, hvor de skulle redegøre for en række faktorer vedrørende deres skole- og arbejdsmæssige baggrund samt deres forventninger til forløbet.
- Tre til fire måneder inde i forløbet blev deltagerne bedt om at udfylde endnu et spørgeskema. Dette foregik så vidt muligt i forbindelse med vore besøg på de pågældende skoler, hvor deltagerne blev samlet til formålet. Her blev spørgeskemaerne udfyldt - i nogle tilfælde med støtte fra vores side. De deltagere, der ikke kunne medvirke, blev i størst muligt omfang efterfølgende kontaktede telefonisk. Således indgår der 26 i denne fase ud af de oprindeligt 54 deltagere. 28 deltagere medvirker således ikke i denne del; a) enten fordi de på dette tidspunkt først lige er begyndt på forløbet, b) ikke ønskede at deltage eller c) blot ikke kunne træffes. Yderligere er én deltager gledet ind i undersøgelsens anden etape, uden at have udfyldt første skema.
- Slutteligt er der foretaget et opsamlende og afsluttende telefoninterview med så mange af deltagerne som muligt. Her medvirker 25 ud af de 54 deltagere, hvoraf de 8 på dette tidspunkt fortsat går på skolen, mens de øvrige 17 er meldt ud. 17 var med i både første og anden etape, mens 8 kun var med i første etape (dvs. at de ikke har svaret på det andet skema). 29 deltagere er på dette tidspunkt ikke mulige at træffe.

Deltagerundersøgelsen er blevet vurderet i forhold til landsundersøgelsen¹.

Af Tabel 1 neden for fremgår det, hvor mange deltagere fra de enkelte skoler, der har medvirket.

¹ "Produktionsskolerne i Danmark", landsdækkende undersøgelse af produktionsskolerne foretaget af Udviklingscenteret for Undervisningsministeriet. Udkom marts 2000.

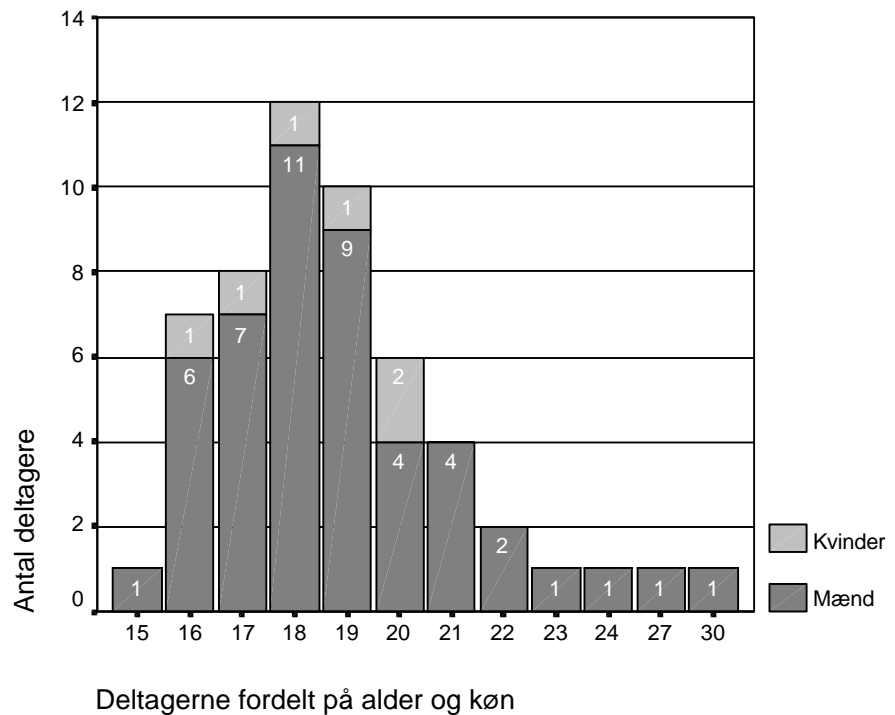
Tabel 1: Antal medvirkende deltagere fordelt på skoler

Skole	Antal	Procent
Svendborg Produktionshøjskole	22	40,7
Randers Produktionshøjskole	15	27,8
Produktionshøjskolen Sundtoftegård	12	22,2
Virring Produktionsskole	5	9,3
Total	54	100

Deltagernes sammensætning

Blandt de 54 deltagere var 48 mænd og 6 kvinder. Her er således kun repræsenteret 11% kvinder mod 44% på landsplan. Den skæve kønsfordeling på Pro-Tek skyldes uden tvivl, at de involverede værksteder qua deres traditionelle håndværksmæssige karakter primært rekrutterer blandt det mandlige køn. Gennemsnitsalderen er 18,9 år og to er over 25 år.

Figur 1: Deltagernes alder.

Deltagernes baggrund

Deltagernes sociale baggrund

Knap halvdelen (25) bor sammen med begge forældre. 11 bor sammen med deres mor og tre med deres far. To bor sammen med kæresten og to bor sammen med anden familie. Tre bor hos plejefamilier. Og otte bor alene, hvoraf kun en er under 18 år. 72% af deltagerne bor således hjemme på undersøgelsestidspunktet, hvoraf de 26% bor i brudte familier primært sammen med deres mor.

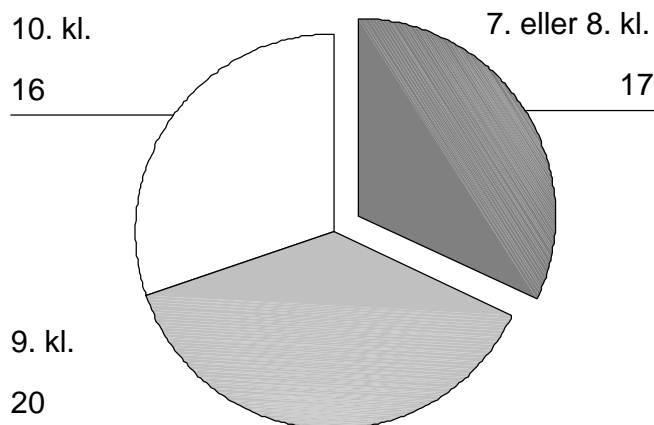
40 af de 54 deltagere har oplyst om begge deres forældres arbejdsmarkedstilknytning: I 19 tilfælde er begge forældre i arbejde, mens det i 17 tilfælde kun er den ene part. I to tilfælde er begge forældre ledige og tre tilfælde er begge under uddannelse. 10 deltagere har kun oplyst for den ene part: Her er tre i arbejde og resten er enten ledige, pensionister eller på orlov. 4 er uoplyste.

Sammenligner vi Pro-Tek-deltagernes sociale baggrund med landsundersøgelsens tilsvarende deltagergruppe, adskiller Pro-Tek-gruppe sig ikke væsentligt fra de øvrige.

Grundskoleforløb

Ca. 1/3 af Pro-Tek-deltagere har forladt skolen allerede efter 7. eller 8. klasse. Randers Produktionsskole har her den største andel af disse.

Figur 2: Hvornår er deltagerne gået ud af folkeskolen?

34 ud af 51 deltagere har prøvet at skifte skole. Det er lidt færre end i landsundersøgelsen, men stadig særdeles mange. De fleste har blot skiftet en enkelt gang, mens 10 oplyser at have skiftet flere gange.

Ungdomsuddannelsesforløb

29 ud af de 54 deltagere oplyser, at de har startet på en ungdomsuddannelse uden at gennemføre. De fleste har været i gang med en erhvervsuddannelse (teknisk skole, handelsskole og landbrugsskole). Det billede svarer præcist til deltagerprofilen set på landsplan. Over halvdelen af de rekrutterede Pro-Tek-deltagere havde således et vist kendskab til det, der skal bygges bro til, men har altså ikke kunnet klare det i første omgang.

Tabel 2: Deltagernes begrundelser for at have afbrudt en ungdomsuddannelse

Årsager	Antal
Stoffet var for svært	8
Havde ikke lyst mere	7
Kunne ikke finde praktikplads	6
Undervisningen var for dårlig	2
Andre årsager	
Sygdom	1
Smidt ud	1
Flyttede	1
Andet: Flygtning, færdig med fag på hf	2
I alt	28*

*) Enkelte har angivet flere årsager og syv har ikke oplyst om årsagen.

Tilsyneladende er det kun Produktionshøjskolen Sundtoftegård og Svendborg Produktionshøjskole, hvor deltagerne har afbrudt en ungdomsuddannelse med den begrundelse at stoffet var for svært eller at de ikke havde lyst mere. Dette hænger sammen med, at deltagerne på Randers Produktionshøjskole og Virring Produktionshøjskole ikke i samme omfang har afbrudt en ungdomsuddannelse som deltagerne på de to andre skoler. Her kan være tale om forskelle i rekrutteringen.

Erhvervserfaring

Godt 3/5 af deltagerne har haft erhvervsarbejde efter de forlod skolen og over 2/5 oplyser, at de har prøvet at være ledige. Ledighedslængden varierer: 1/3 har været ledige under 6 måneder, 1/3 har været ledig mellem 6 og 12 måneder og den sidste 1/3 har været ledig over et år.

2/5 oplyser, at de har søgt arbejde forgæves. Heraf har de 16 også prøvet at være ledige, mens seks tilsyneladende har været udfarende nok til at finde arbejde.

I sagens natur har de fleste unges første job været rutineprægede job, der ikke har kunnet animere dem til at holde ved. Fabriksarbejde, opstilling af varer og avisuddeling er hyppigt forekommende aktiviteter (se Tabel 3).

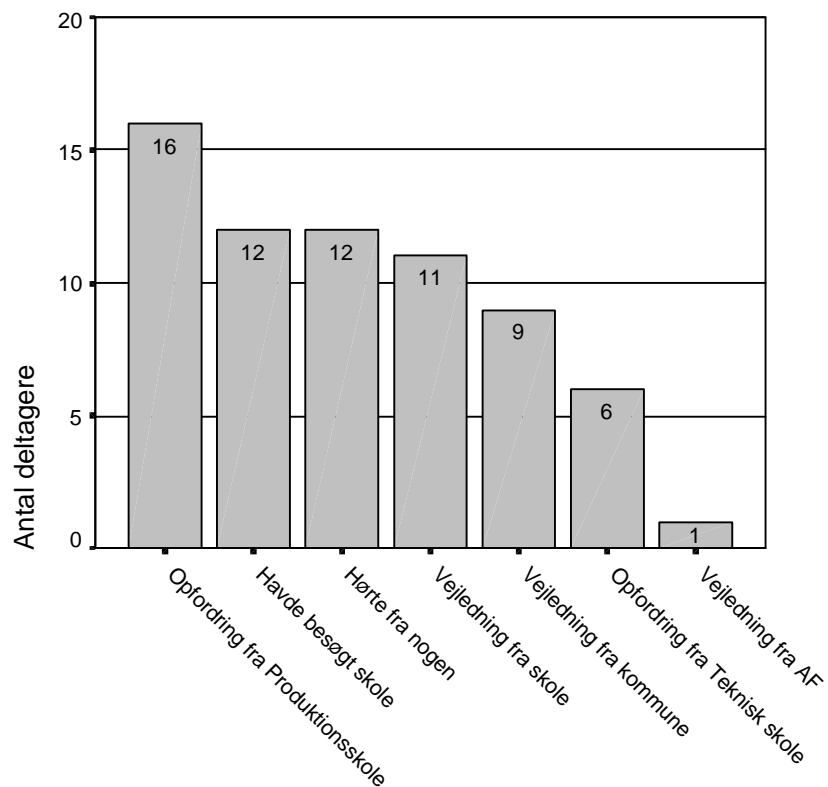
Tabel 3: Deltagernes første job

Deltagernes første job	Antal
Fabrik: Fx lagerarbejde, arbejdsdreng, pallesamler	11
Butik/handel/service: Fx i pizzeria, supermarked, hotel (rengøring)	7
Avisbud	6
Landbrug/skovbrug: Fx landbrugsmedhjælper, minkfarm, skovarbejde	4
Andet: Smedeværksted	1
I alt oplyste: (3 uoplyste)	29

Vejledning til Pro-Tek

50 af deltagerne har svaret på spørgsmålet om, hvordan de fandt på at gå på Pro-Tek. De mulige svarkategorier fremgår af Figur 3. Knap 1/3 af disse har valgt Pro-Tek, fordi de gik på skolen i forvejen og blev opfordret derfra. Flere har hørt om Pro-Tek fra nogle, der gik der og var glade for det. Men besvarelserne viser også, at vejledningen på skolerne og i kommunen også er med til at kanalisere de unge over på Pro-Tek. Enkelte af Pro-Tek-forsøgene har da også gjort en stor indsats for at informere fx kommunerne om mulighederne med Pro-Tek. Det gælder fx produktionshøjskolen Sundtoftegård i Nykøbing. Af deres oplysninger om, hvor deltagerne er kommet fra igennem den 2-årige periode, fremgår det, at 65% er kommet via kommunen.

Figur 3: Vejledning: Hvor har deltagerne hørt om Pro-Tek

Forløbet - valg og målsætning

Valg af værksted

Blandt de 54 deltagere havde 45 ved starten af undersøgelsen valgt et bestemt værksted at gå på. Da Pro-Tek ikke dækker alle værkstedstyper, men kun værksteder med brobygningsmulighed til teknisk skole, er deltageres værkstedsvalg begrænset (se Tabel 4).

Tabel 4: Deltagernes valg af det første værksted

Værksted	Antal deltagere
Metal	22
Tømrer/snedker	20
Middelalder tømrerværksted, Middelaldercenterafdeling	2
International, International service og teknik	2

Ud af de 54 deltagere svarede 47, at de valgte det pågældende værksted, enten fordi de gerne ville arbejde med den slags arbejde, eller for de kendte noget til den slags arbejde i forvejen. For mange af disse er det yderligere en begrundelse, at stemningen virkede god, eller at arbejdet på værkstedet så spændende ud. Kun tre angiver som eneste begrundelse, at der ikke var plads på det ønskede værksted eller *Der var ikke andre muligheder* (se i øvrigt Tabel 5). Udgangspunktet for at starte på Pro-Tek-forløbet er således positivt for de fleste, hvilket også hænger sammen med den særlige visitering, der foregår på nogle af skolerne.

Tabel 5: Begrundelse for værkstedsvalg

Valg af værksted	Antal
Du vil gerne lære den slags arbejde	34
Du kender noget til den slags arbejde i forvejen	33
Værkstedet og stemningen virkede god	25
Arbejdet på værkstedet så spændende ud	23
Der var ikke plads på det værksted, du helst ville på	2
Det var det mindst kedelige	7
Andet	2
I alt	126*

*) Tallet er større end 54 medvirkende, idet flere har angivet mere end en begrundelse for værkstedsvalget.

Ser vi på de 26 deltagere, der også har udfyldt andet skema, er der kun én, der har skiftet til et andet værksted i den pågældende periode.

Deltagernes målsætning

Ud af 54 deltagere angiver 37 ved indgangen til forløbet, at deres formål med at gå på Pro-Tek er at komme i gang med en uddannelse. Mange af deltagerne markerer flere formål. Således angiver 26, at formålet er at få tid til at tænke sig om, mens kun 11 angiver at formålet er at finde ud af om teknisk skole er noget for dem. Syv ønsker at skifte miljø og kammerater.

Enkelte er mere afklarede og peger på, at deres formål er at blive *automekaniker, cykelmekaniker, entreprenør, karosserismed, metal(området), styrmandsuddannelse, svejsercertifikat, tømrer, mekaniker, VVS-montør*.

Deltagernes midtvejsvurdering af Pro-Tek-forløbet

I denne del af undersøgelsen indgår 26 af de 54 deltagere. Disse har besvaret endnu et spørgeskema, der primært fokuserede på deltagernes holdning til og oplevelser af forløbet.

Det generelle udbytte

24 af de 26 deltagere vurderer, at de i høj grad eller i nogen grad er blevet bedre til at udføre et stykke arbejde i værkstedet. Her ud over er der mange, der er blevet bedre til at arbejde koncentreret og lytte til andres mening. Omvendt er der knap så mange, der er blevet bedre til at læse/skrive/regne, bedre til at forklare noget for andre eller til at overholde aftaler. Udbyttet relaterer sig således primært til arbejds-mæssige kvalifikationer og knap så meget til almene færdigheder.

Med hensyn til det personlige udbytte vurderer 20 ud af de 26, at de siden de begyndte på Pro-Tek i høj grad eller i nogen grad har fået nye kammerater. Lidt over halvdelen oplever i mindre grad eller slet ikke at have fået nye interesser. Enkelte peger selv på, at de ændret vaner med hensyn til at stå tidligere op.

Vurdering af produktionsskoledelen

Tilfredsheden på værkstedet går generelt på egen indsats, samarbejdet, de personlige vejledningssamtaler og stemningen som helhed. Selvom de fleste deltagere er godt tilfredse er 1/4 dog i mindre grad tilfreds med arten af de produkter, der laves, og variationen i opgaverne.

Synet på værkstedslærerne er generelt meget positivt. Specielt er der stor enighed om, at lærerne er dygtige til deres fag, og at de er gode at snakke med. I vurderingen af lærerne i de almene fag gælder det også, at de fleste synes, at lærerne er gode til at lytte. Også overfor de almene lærere er deltagerne generelt positive, men dog lidt kritiske overfor lærerne med hensyn til om de faktisk giver dem lyst til at arbejde.

Vurdering af teknisk skole

Et generelt kendetegn ved de 25² deltagere er, at de i høj grad oplever faglig dygtighed hos de lærere, de møder på teknisk skole. Men pædagogisk set får lærerne ikke helt den samme vurdering. Omkring 1/5 oplever kun i mindre grad eller slet ikke, at lærerne er gode at snakke med, at de forstår deltagerne og at de er gode til at lytte.

Generelt set er deltagernes mest tilfredse, når det gælder kammeraternes indsats, samarbejdet og stemningen på værkstedet. En mindre smule tilfredshed gælder variationen i opgaverne og arten af de produkter, de laver.

Vurdering brobygningselementerne

3/4 af de 25² deltagere vurderer, at skiftet mellem de to skoleformer i høj grad er inspirerende. Kun ganske få vurderer, at skiftet er anstrengende. Halvdelen finder, at de to skoler i høj grad samarbejder godt, mens 8 vurderer, at de gør det i nogen grad.

Over halvdelen af 24² deltagere mener, at der på produktionsskolen i høj grad er mere tid til at tænke sig om. Mange af dem mener også, at det i høj grad eller i nogen grad er deltagernes ansvar at få noget ud af undervisningen. Ligeledes mener også de fleste, at lærerne på teknisk skole forlanger mere af deltagerne.

² Ikke alle af de 26 deltagere har besvaret spørgsmålet.

10 ud af 24² deltagere mener, at det i nogen grad er svært at følge med på teknisk skole. Tilgængæld mener 3/4, at det lettere at følge med, når man arbejder videre med opgaverne på produktionsskolen. Dette bekræfter således ideen i brobygningsprojektet.

Fremtidsplaner

14 af de 25² deltagere ved midtvejs i Pro-Tek-forløbet, at de vil søge en bestemt uddannelse. Denne gruppe af deltagere er tilsyneladende blevet godt afklaret igennem Pro-Tek-forløbet med hensyn fremtidigt arbejde, hvilken uddannelse/arbejde de har mulighed for, og hvad de ikke har lyst til efter Pro-Tek.

De øvrige, der ikke er mere afklaret med hensyn til søge ind på en bestemt uddannelse, er generelt også usikre med hensyn til at søge bestemt arbejde eller hvilke muligheder de faktisk har.

Deltagernes slutvurdering af Pro-Tek-forløbet

I denne del af undersøgelsen indgår 25 af de 54 deltagere. Disse har besvaret endnu et spørgeskema, der primært fokuserede på deltagernes vurdering af det samlede forløb. Ud af de 25 deltagere er syv fortsat på skolen på undersøgelsestidspunktet.

Generelt

20 ud af de 25 deltagere synes, at de har fået nye kompetencer, mens de har været på Pro-Tek. Primært peges der på praktiske kompetencer eller færdigheder som at *svejs*, *dreje*, *fræse*, *mekanikerarbejde*, *træarbejde/tømre*, *lave mad* og *edb*. Men et par deltagere peger også på personlige kompetencer; at være blevet *god til at snakke med andre* (udlænding der er også synes at vedkommende er blevet *bedre til dansk*) og at være blevet *mere tålmodig*.

Kun 1/4 mener, de har ændret vaner på nogle områder og kun 1/5 synes, at de har ændret syn på noget. I modsætning her til synes 4/5, at de har fået nye venner.

I undersøgelsen har vi spurgt deltagerne om, hvad de synes, har været det bedste ved Pro-Tek. Igen er det det sociale element, der har stor betydning for mange. Ni peger på kammeraterne eller sammenholdet og en enkelt på linielederen. Også en tur til udlandet nævnes af en som det bedste.

Herudover peger enkelte på *muligheden for at prøve noget forskelligt, det praktiske arbejde, teknisk tegning* eller blot det at have *noget at lave*. Kun et par stykker har direkte fokus på det at have været i kontakt med teknisk skole eller fx at komme *væk fra produktionsskolen*. Slutteligt nævner nogle også: *Frihed*, det at *få penge for det*, at det giver *god baggrund* eller at de *lærte noget*.

Vi har også spurgt til om deltagerne har oplevet noget, de synes de kan bruge nu eller fremover - alt efter om de på undersøgelsestidspunkt gik på skolen eller ej. Igen peger de fleste på konkrete praktiske færdigheder og en mindre del på andre kvalifikationer som fx større *tålmodighed*, *samarbejde* og det finde ud af, hvad de vil. Dette passer fint i tråd med landsundersøgelsens resultater, der også viser, at over halvdelen primært fokuserer på faglige færdigheder, de har opnået. I begge undersøgelser har ca. 1/5 af deltagerne den opfattelse, at de ikke har oplevet eller lært noget, de synes, de kan bruge nu eller fremover.

Opsamling

I deltagerundersøgelsen har 54 unge redegjort for deres skole- og arbejdsmæssige baggrund samt deres forventninger til Pro-Tek-forløbet. I muligt omfang er disse deltagere blevet kontaktet yderligere to gange vedrørende deres vurdering af forlø-

bet. Således deltog 26 i anden runde (spørgeskema og rundbordssamtale) og 25 i tredje runde (telefoninterview), hvoraf 17 på dette tidspunkt er meldt ud. På grund af det løbende optag har det ikke været muligt at følge alle deltagerne gennem hele deres forløb, hvilket blandt andet forklarer, at der kun indgår knap halvt så mange deltagere i anden og tredje runde.

Langt de fleste af deltagerne er mænd (ca. 89%), hvilket hænger sammen med, at de involverede traditionelle håndværksmæssige værksteder primært rekrutterer blandt det mandlige køn. Gennemsnitsalderen er knap 19 år.

Med hensyn til deltageres sociale baggrund adskiller Pro-Tek'erne sig ikke væsentligt fra de øvrige produktionsskoledeleagere: Eksempelvis bor knap 3/4 af deltagerne hjemme og godt 1/4 bor i brudte familier primært sammen med deres mor.

Ca. 1/3 af Pro-Tek'erne har forladt grundskolen allerede efter 7. eller 8. klasse. Over halvdelen af deltagerne har prøvet at skifte skole, hvor de fleste blot har skiftet en enkelt gang. Men hen ved 1/5 har skiftet flere gange.

Ligesom på landsplan har over halvdelen af Pro-Tek'erne startet på en ungdomsuddannelse uden at gennemføre den. Da de fleste af har været i gang med en erhvervsuddannelse, har mange således et vist kendskab til det, der bygges bro til. Godt 3/5 af deltagerne har haft erhvervsarbejde efter de forlod skolen, og over 2/5 oplyser, at de har prøvet at være ledige.

Forløbet set fra 26 deltagere

Generelt vurderer deltagerne, at de er blevet bedre til at udføre et stykke arbejde i værkstedet. Og samlet set ser det ud til, at deltageres udbytte primært relaterer sig til arbejdsmæssige kvalifikationer og knap så meget til almene færdigheder, hvilket spejler tendensen på landsplan.

Både værkstedslærerne og lærerne i de almene fag bliver vurderet meget positivt. Særligt er deltagerne enige om, at lærerne er dygtige til deres fag, og at de er gode til at snakke med. Med hensyn til lærerne på teknisk skole er der enkelte, der er lidt mere skeptiske med hensyn til, om lærerne er gode til at snakke med, gode til at forstå og gode til at lytte. Dette skal dog ses i lyset af, at kontakten til teknisk skole - på nær i Nykøbing - er noget mindre end til produktionsskolen.

De fleste oplever, at skiftet mellem de to skoleformer er inspirerende, og at det er lettere at følge med, når man arbejder videre med opgaverne på produktionsskolen, hvilket bekræfter tanken i brobygningsprojektet. Dette til trods for, at relativt mange oplever, at det er svært at følge med på teknisk skole.

Hovedparten af deltagerne vurderer, at de har fået nye kompetencer gennem forløbet. Her peges der primært på praktiske kompetencer som fx at svejse. Ganske få har også øje for de mere personlige kompetencer, hvilket kan hænge sammen med, at disse kan være vanskelige at udtrykke og måske heller ikke altid er synlige for de unge. Men de unge oplever generelt, at de har ændret vaner eller syn på noget. Til gengæld har mange dem fået nye venner, hvilket kan være en væsentlig dimension for nogle af disse unge.

5 Ugedagbøgerne

Rammerne for analysen af ugedagbøger

Nedenstående tekst er en analyse af de ugedagbøger, som lærere og vejledere på Pro-Tek skolerne i Nykøbing F., Randers og Svendborg har udfyldt som et led i evalueringsprojektets fokusering på formen og indholdet i kontakten mellem den enkelte deltager og lærer/vejleder.

Ugedagbøgerne beskriver nogle af rammerne og angiver mere eller mindre detaljeret indholdet i forbindelse med de samtaler som lærere/vejledere har haft med deltagerne på Pro-Tek-forløbene.

Ugedagbøgernes "værktøjsmæssige" værdi indgår desuden som et led i evalueringen af skolesamarbejdet mellem produktionsskoler, tekniske skoler og andre uddannelser - spørgsmålet om der findes udviklingsmuligheder m.h.t. en fremtidig integreret plads i dette skolesamarbejde bliver taget op i rapportens perspektiveringsafsnit.

Igennem analyse af ugedagbøgerne søges samspillet mellem skolerne og udbyttet af det vurderet. Ugedagbøgerne skal give et billede af, hvad der foregår i kontakten mellem vejleder eller lærer og den enkelte deltager. Dvs. hvilke emner eller problemer tages der op i vejledningen? Hvem indgår i vejledningen? Gives information videre til andre vejledere på anden skole? o.s.v.

Ugedagbøgerne er struktureret således, at hver vejleder/lærer har kunnet angive samtaleform, dvs. hvorvidt samtalen har været af "formel" eller "uformel" karakter. Ligeledes har hver vejleder/lærer kunnet angive selve indholdet af den pågældende samtale. Dvs. hvad samtalen har omhandlet, hvem der har været involveret i samtaleforløbet og om der er blevet videregivet information til anden part i Pro-Tek samarbejdet.

Som følge af ovennævnte metode er der opstået begrænsninger i forhold til det indsamlede materiale. Dels er materialets omfang begrænset, idet tilbagemeldingen i mange tilfælde har været beskeden, ikke mindst i form af sparsomme oplysninger i de indsendte ugedagbøger. Materialets repræsentativitet er altså yderst tvivlsomt. Derfor har vi koncentreret os om at gennemføre den kvalitative analyse jf. følgende opdeling:

Vejlederens/lærers samtaler med deltagerne på Pro-Tek-forløbene kan overordnet rubriceres under to emneområder.

1. Dels omhandler de formelle såvel som de uformelle samtaler spørgsmål vedrørende "uddannelse". Dvs. spørgsmål, der relaterer sig konkret til Pro-Tek forløbet, eller spørgsmål, der retter sig mod anden faglig uddannelse eller arbejde.
2. Dels omhandler de uformelle/formelle samtaler spørgsmål, der relateres til den enkelte elevs mere personlige sfære. Dvs. enten problemer, den enkelte deltager står overfor i forbindelse med selve uddannelsen (fx manglende selvtillid, motivation i forbindelse med skolen), eller andre personlige problemer, der ikke vedrører skolen direkte (fx boligproblemer, økonomiske problemer, familieproblemer), men som tages op i den pågældende samtale med lærer/vejleder.

Ugedagbøgerne er blevet gennemgået ud fra denne systematik - resultatet af analysen beskrives i det følgende.

Form og indhold i deltagersamtaler i Nykøbing

Undersøgelsesmaterialets omfang

Der indgår i alt 95 deltagersamtaler i ugedagbøgerne fra Pro-Tek samarbejdet i Nykøbing.³

Disse danner grundlag for nærværende analyse af ugedagbøgerne. Imidlertid er 34 deltagersamtaler anvendt i denne analyse, da de resterende 61 deltagersamtaler ikke indeholder tilstrækkeligt med oplysninger, som kan anvendes i forhold hertil. Hovedsageligt fordi skemaerne ikke er udfyldt tilstrækkeligt.

Samtalernes form er enten af formel eller uformel karakter. Der synes at være en ligelig fordeling af de uformelle og de formelle samtaler. Der indgår i alt 44 formelle deltagersamtaler og 51 uformelle.⁴

Derimod synes der at være stor forskel i forhold til, om samtalen har fundet sted mellem deltager-lærer eller mellem deltager-vejleder. Der er angivet i alt 74 vejledersamtaler og i alt 21 lærersamtaler.

De uddannelsesrelaterede emner

Samtalernes *form* i forbindelse med de uddannelsesrelaterede emner er enten af formel eller uformel karakter. I forbindelse med Industri- og Håndværkerskolen i Nykøbing (I&H N) og Produktionsskolen Sundtoftegård (PS) synes samtalerne at være ligeligt fordelt mellem de uformelle og formelle samtaler. Der indgår ca. 15 deltagersamtaler, som er uformelle, og ligeledes ca. 15, som er formelle.

Ligeledes er der en ligelig fordeling mellem om samtalen har fundet sted med en vejleder eller med en lærer. Der er angivet i alt 14 vejledersamtaler og 14 lærersamtaler med deltagerne.

Indholdet af samtalerne i relation til uddannelse omhandler enten spørgsmål vedrørende deltagerens videre skoleforløb på Pro-Tek eller anden skoleuddannelse, eller meget personlige forhold, som gennemgående drejer sig om økonomiske, sociale og familiære forhold.

Det kan f.eks. være, at deltageren ønsker at skifte linje på Pro-Tek og i den forbindelse selv har opsøgt vejledning eller også blot er blevet vejledt uden opfordring. Samtalerne har her omhandlet deltagerens nuværende situation og desuden har den pågældende vejleder/lærer angivet, hvad der blev besluttet som følge af samtalen. I forbindelse med I&H-skolen og produktionsskolen er der ikke angivet megen tekst om indholdet af disse samtaler. I stedet har man angivet samtalsens overordnede emne, fx:

"Vi snakkede om Jens' situation. Han starter på tømrerlinjen i januar måned..."

De samtaler, der retter sig mod anden skoleuddannelse, spænder bredt fra ønsker om at påbegynde pædagoguddannelse til en uddannelse på tekniske skoler. Samtalens indhold har her ofte været i forbindelse med elevens eget ønske om at påbegynde den pågældende uddannelse, men også hvad vejleder/lærer har hjulpet til med i den forbindelse. Vejleders/lærers engagement kan i denne forbindelse have

³ Antallet af elevsamtaler skal ikke forstås som antallet af elever der indgår i undersøgelsen. Elevsamtaler angiver blot det samlede antal samtaler med de elever der involveret i undersøgelsen over en bestemt periode.

Af de i alt 96 elevsamtaler udgøres de 76 fra I&H N. Der indgår således i alt 26 elevsamtaler fra produktionsskolen i Nykøbing.

⁴ I tilfælde hvor hverken uformel eller formel samtale er angivet fra vejleders/lærers side, har vi rubriceret samtalen under formel. Vi har anset det for mest sandsynligt, at netop i forbindelse med de "uddannelsesrelaterede emner" måtte samtalen tage form som formel samtale, da indholdet af samtalen her omhandler faglige spørgsmål.

været at kontakte den pågældende skole for ansøgningsskemaer, eller kan have været planlægning af elevens videre forløb og derved have hjulpet deltageren på vej til at fuldføre sit mål. Eksempelvis:

"Vi har snakket om pædagoguddannelsen. Vi bliver enige om at Niels møder op på skolen for at høre mere herom".

Det kan også være, at deltageren henvender sig til vejleder/lærer, fordi han/hun ønsker et andet ufraglært arbejde eller praktikplads på anden skole. Igen spænder disse alternativer til Pro-Tek sig bredt. Det kan være ønsket om at blive cykelmekaniker, køkkenassistent eller få praktikplads i en slagterbutik. Samtalen tager også her ofte udgangspunkt i deltagerens ønsker om arbejde/praktikplads, hvor dette ønske bliver vurderet af vejleder/lærer. Dvs. om vejleder/lærer finder ønsket muligt og i så fald hvad vejleder/lærer kan hjælpe med i den forbindelse. Igen her påtager vejleder/lærer sig rollen som koordinator og planlægger og kontakter evt. den pågældende praktikplads eller arbejdsplads og hjælper deltageren med at få sit ønske opfyldt, som det fx fremgår af nedenstående eksempel:

"Nomi har et ønske om at blive køkkenassistent. Jeg skaffer indmeldelsesblanketter."

"Kent ønsker at komme i praktik som smed. Jeg forsøger at finde praktiksted".

"T. K. fortæller at han vil ud og have job. Vi snakker om fordele og ulemper ved job kontra uddannelse".

Andre deltagerproblemer i forbindelse med deltagerens aktuelle situation. Samtalerne kan som nævnt også omhandle deltagerens egne personlige problemer. Dvs. problemer med familie, bolig, kæreste, fremmødeproblemer i forbindelse med aktuelt Pro-Tek forløb og generelle motivationsproblemer.

En del af samtalerne i denne kategori omhandler fremmødeproblemer (i alt ca. 50% i denne kategori). Dvs. at den enkelte deltager har for meget fravær, møder ikke op på skolen i tide eller møder ustabil i forhold til Pro-Tek forløbet. Vejleder/lærer forklarer således ofte reglerne for fremmødet, som så ofte munder ud i en fælles aftale om at overholde reglerne, hvis han/hun ønsker at forblive på skolen. Deltageren kan her bryde aftalen, men bliver derved udelukket fra skolen.

Enkelte samtaler drejer sig om elevens problemer med at følge med i Pro-Tek forløbet. Enten pga. manglende motivation, eller fordi den faglige udfordring er for stor. Vejleder tager her i enkelte tilfælde kontakt til anden lærer/vejleder på anden skole. Samtalerne kan omhandle følgende:

"Mogens har problemer med at følge med på I og H skolen. Per (Pro-Tek) tager kontakt til Falster skolen".

"Mødepligt: Har svært ved at fortsætte på skolen. Er fagligt god men mangler fastholdelse i en opgave".

Endeligt har deltagerne også økonomiske problemer eller problemer i forhold til bopæl. Det kan være manglende økonomi til transport til skolen eller mere generelle økonomiske vanskeligheder. Det er her typisk, at vejleder/lærer hjælper med til at få løst de problemer, der måtte opstå. Fx. ved at rette henvendelse til sagsbehandler el.lign.

Form og indhold i deltagersamtaler i Svendborg

De uddannelsesrelaterede emner

Samtalernes *form* i forbindelse med de uddannelsesrelaterede emner er enten af formel eller uformel karakter. I forbindelse med Svendborg Tekniske Skole og Svendborg Produktionshøjskole synes der at være en væsentlig overvægt af uformelle samtaler. Der indgår i alt 79 formelle deltagersamtaler og 194 uformelle.

Der synes at være en uligelig fordeling mellem om samtalen har fundet sted med en vejleder eller med en lærer. Der er angivet i alt 199 vejledersamtaler og 74 lærersamtaler med deltagerne.

Indholdet af samtalerne i relation til uddannelse omhandler på den ene side spørgsmål vedrørende deltagerens videre forløb på Pro-Tek eller anden skoleuddannelse. Det kan være, at deltageren ønsker at skifte linje på Pro-Tek og i den forbindelse selv har opsøgt vejledning eller også blot er blevet vejledt uden opfordring.

De samtaler, der retter sig mod anden skoleuddannelse, spænder bredt fra ønsker om at påbegynde et VUC-kursus til en uddannelse inden for militæret. Samtalens indhold har her ofte været i forbindelse med deltagerens eget ønske om at påbegynde den pågældende uddannelse, men også hvad vejleder/lærer har hjulpet til med i den forbindelse.

Vejleders/lærers engagement kan have været at kontakte den pågældende skole for ansøgningsskemaer eller planlægning af deltagerens videre forløb, og kan derved have hjulpet deltageren på vej til at fuldføre sit mål. Vejleders/lærers funktion kan også være at informere om økonomiske forhold i forbindelse med påbegyndelse af uddannelsen, som det fx fremgår af nedenstående eksempel:

- 1. Karen vil gerne i gang med FU U-uddannelsen til næste sommer, så det var en orientering om uddannelsen og de økonomiske muligheder.*
- 2. Hans er tilmeldt teknisk skole pr. 1 januar 2000 indenfor tømrerfaget.*
- 3. Bent skal tilmeldes u-25 på teknisk skole og skal derfor igennem arbejdsmarkedskontoret og godkendes som bistandsmodtager. Der er aftalt tid på AMK med sagsbehandler.*

Endvidere har lærere/vejledere forsøgt at vurdere den enkeltes ønsker. Herunder om deltagerens ønske synes at kunne realiseres. Fx om deltagerens motivation er stor nok, om deltageren er moden nok til anden faglig uddannelse etc.:

- 4. Peter ønsker at fortsætte på PHS samtidig med at han går på VUC. Det er ikke muligt eftersom han skal have 18 timer på VUC.*
- 5. Heidi er ikke klar til en uddannelse nu. Vi arbejder videre med forskellige muligheder. Hun vil gerne have forbedret sin 9. klasse.*

Det kan også være, at deltageren henvender sig til vejleder/lærer, fordi han/hun ønsker et andet ufaglært arbejde eller praktikplads på anden skole. Særligt mange indgår under denne kategori.

Igen spænder disse alternativer til Pro-Tek sig bredt. Det kan være ønsket om at blive murer. Samtalen tager også her ofte udgangspunkt i deltagerens ønsker om arbejde/praktikplads, hvor dette ønske bliver vurderet af vejleder/lærer. Dvs. om vejleder/lærer finder ønsket muligt, og i så fald hvad vejleder/lærer kan hjælpe med i den forbindelse. Igen her påtager vejleder/lærer sig rollen som koordinator og planlægger og kontakter evt. den pågældende praktikplads eller arbejdsplads og hjælper deltageren med at få sit ønske opfyldt.

I visse tilfælde har det været muligt ud fra materialet at følge en udvikling hos den enkelte deltager. Dvs. fra at deltageren første gang er i kontakt med vejlederen/læreren til at deltagerens ønske om praktikplads bliver realiseret, fx ved at der bliver underskrevet kontrakt med en bestemt skole e. lign.. Nedenstående eksempler viser en sådan udvikling:

- a) "Efter vellykket praktik som mekaniker søger John deltagerplads. Vi aftalte endnu et praktikophold hos en mekaniker. "*
- b) " Praktikophold: vi har fået fine tilbagemeldinger fra praktikstedet og fra Peter"*

- c) *"Tilmelding til teknisk skole: Paula vil gerne tilmeldes u-25 som giver hende bedre muligheder for at skaffe sig en praktikplads. Jørgen har kontaktet hendes sagsbehandler".....*
- d) *Ursula starter på teknisk skole d.17/6 99 og har fået bevilliget bistandshjælp".....*

Ovenstående eksempler giver således et overordnet billede af en udvikling, hvor deltageren i samarbejdet med vejleder hen ad vejen får sit ønske opfyldt om praktikplads/skoleplads. Denne udvikling sker på baggrund af dialog bl.a. mellem skolerne (eller skole og praktikplads). Som det er tilfældet her - i lighed med stort set hele datamaterialet - er den *kvalitative* del af kommunikationsprocessen mellem skolerne sparsom. Vi får at vide, at der er en kontakt mellem skolerne, men bliver ikke informeret om dialogens indhold skolerne imellem. Fx. om skolerne vurderer den enkelte præstationer på baggrund af fælles vedtaget kriterier?

Generelt set må kommunikationen mellem skolerne siges ikke at være beskrevet nærmere i det indsamlede materiale. Det kan heraf være svært at vurdere skolerne indbyrdes samarbejde.

Dette problem må også ses i sammenhæng med det ovennævnte metodevalg for denne evaluering. Dagbøgerne giver rig mulighed for registrering af henholdsvis samtals emne, samtals parter og samtals indhold, men begrænset mulighed for at den enkelte vejleder/lærer kan uddybe aspekter af samtals indhold.

Andre deltagerproblemer i forbindelse med deltagerens aktuelle situation
Samtalerne kan som nævnt også omhandle deltagerens egne personlige problemer. Dvs. problemer med familie, bolig, kæreste, fremmødeproblemer i forbindelse med aktuelt Pro-Tek forløb og generelle motivationsproblemer med forløbet på Pro-Tek.

Disse problemer kan naturligvis ikke adskilles fra ovennævnte uddannelsesrelaterede emner, da fx egne problemer kan spille sammen med deltagerens præstation og virke i det aktuelle Pro-Tek forløb.

En del af samtalerne i denne kategori omhandler fremmødeproblemer (i alt ca. 50% i denne kategori). Dvs. at den enkelte deltager har for meget fravær, møder ikke op på skolen i tide eller møder ustabil i forhold til Pro-Tek-forløbet. Vejleder/lærer forklarer således ofte reglerne for fremmøde på Pro-Tek, hvilket ofte munder ud i en fælles aftale om at overholde reglerne for fremmøde, hvis han/hun ønsker at forblive på skolen. Deltageren kan her bryde aftalen, men bliver derved udelukket fra skolen.

I visse tilfælde er det igen her muligt at forfølge et forløb hos den enkelte deltager, som nedenstående eksempel viser:

- a) *Hans var udeblevet fra et F.A.B.U møde. ...*
- b) *Petra er sendt hjem på en uges tænkepause pga. for meget fravær. ...*
- c) *Peter er d. 5/9 99 blevet udmeldt på skolens foranledning. Skolens DHI-vejleder er stadigvæk tilknyttet Inger. ...*
- d) *Vi skulle drøfte Mogens' manglende fremmøde og hans fremtid....*
- e) *Vi besluttede at Vagn skulle i praktik som tømrer for at afprøve tømrerfaget og hans stabilitet i uge 45-46 ...*
- f) *Heidi er tilmeldt teknisk skole pr. januar 2000 inden for tømrerområdet.*

Igen her får vi først og fremmest at vide, at der er en kontakt mellem skolerne, men ikke i forhold til den kvalitative del af indholdet af samtalerne mellem skolerne.

Endeligt har deltagerne også økonomiske problemer eller problemer i forhold til bopæl. Det kan være manglende økonomi til transport til skolen eller mere generelle økonomiske vanskeligheder. Det er her typisk, at vejleder/lærer hjælper med til at få løst de problemer, der måtte opstå. Fx. ved at rette henvendelse til sagsbehandler el.lign.

Form og indhold i deltagersamtaler i Randers og Virring

Undersøgelsesmaterialets omfang

Der indgår i alt 307 deltagersamtaler i ugedagbøgerne fra Pro-Tek skolerne i Randers/Virring.⁵ Disse danner grundlag for den *kvantitative* bearbejdning af ugedagbøgerne.

Imidlertid er undersøgelsesmaterialets omfang yderligere begrænset i forhold til den *kvalitative* side. Her indgår i alt 81 deltagersamtaler som danner baggrund herfor. Årsagen til dette er hovedsageligt, at ugedagbøgerne ikke er udformet tilstrækkeligt til at kunne udgøre grundlag for en kvalitativ vurdering. Af de ca. 80 deltagersamtaler, der danner baggrund for den kvalitative vurdering, omhandler ca. halvdelen af disse uddannelsesrelaterede problemer.

Samtalernes form er enten af formel eller uformel karakter. Der synes at være en anelse overvægt af uformelle samtaler. Der indgår i alt 175 formelle deltagersamtaler og 132 uformelle.

Ligeledes synes der at være stor forskel på om samtalen har fundet sted mellem deltager-lærer eller mellem deltager-vejleder. Der er angivet i alt 66 vejledersamtaler og i alt 241 lærersamtaler.

De uddannelsesrelaterede emner

Indholdet af samtalerne i relation til uddannelse omhandler f.eks. spørgsmål vedrørende deltagerens videre skoleforløb på Pro-Tek eller anden skoleuddannelse. Det kan være, at deltageren ønsker at skifte linje og i den forbindelse selv har opsøgt vejledning eller også blot er blevet vejledt uden opfordring.

De samtaler, der retter sig mod anden skoleuddannelse, spænder bredt fra ønsker om at påbegynde teknisk skole til en uddannelse på kunsthøjskole. Samtalens indhold har her ofte været i forbindelse med deltagerens eget ønske om at påbegynde den pågældende uddannelse, men også hvad vejleder/lærer har hjulpet til med i den forbindelse.

Vejleders/lærers engagement kan i denne forbindelse have været at kontakte den pågældende skole for ansøgningsskemaer, eller kan have været planlægning af deltagerens videre forløb og derved have hjulpet deltageren på vej til at fuldføre sit mål.

Vejleders/lærers funktion kan også være at informere om økonomiske forhold i forbindelse med påbegyndelse med uddannelsen.

Endvidere har lærer/vejledere forsøgt at vurdere den enkeltes ønsker. Herunder om deltagerens ønske synes at kunne realiseres. Fx om deltagerens motivation er stor nok, om deltageren er moden nok til anden faglig uddannelse etc.

⁵ Antallet af elevsamtaler skal ikke forstås som antallet af elever, der indgår i undersøgelsen. Elevsamtaler angiver blot det samlede antal samtaler med de elever, der er involveret i undersøgelsen over en bestemt periode.

Det skal her påpeges, at af de i alt 307 elevsamtaler er de 291 fra produktions-skolerne. Dvs. der indgår i alt 16 elevsamtaler fra teknisk skole.

I forbindelse med anden faglig uddannelse er det her muligt ud fra undersøgelsesmaterialet at følge et forløb gennem en række samtaler mellem deltager og vejleder (se nedenfor). Således tegner der sig et billede af de barrierer, der er opstået i forbindelse med uddannelsesønske fra deltagerens side. Desuden er det muligt at se på, hvordan vejleder har kommunikeret med andre, dvs. andre vejledere på anden skole, forældre etc. Samlet giver eksemplet nedenfor et billede af samarbejdet mellem skolerne, hvor deltageren har været omdrejningspunktet. Her følger et udpluk fra en deltagersamtale⁶:

- a) *"Vejledning d. 01.03. Formel. Initiativ: sagsbehandler og jeg selv efter forespørgsel fra moderen. Foregik på teknisk skole med deltagelse af "X". TS vejleder, sagsbehandler og mig. ... Samtalens indhold: Automekanikeruddannelsen på teknisk skole. Hjælpemidler til ordblinde i udd. ... Konklusioner: Opmærksomhed på problemet fra teknisk skoles side. Undersøger aktuelle behov og bestiller hjem. ... Konsekvenser: "X" vil have gode muligheder for at følge undervisningen og få samme udbytte ud af den som andre. ... Information til øvrige: Referat til "X's" mor. Almenlærer informeres samt autoværkstedsleder på produktionsskolen."*
- b) *"Vejledning d. 16.03.99 på initiativ fra mig ifølge skema. ... Hovedområder: Hvor er du fagligt? ... Konklusion: Fortsætter PRO-TEK indtil start på teknisk skole. Genopfriskning af naturfag. ... Læs og sig sætninger hver dag fra indlæringskinesiologi (IK). Træne især håndskrift."*

Vejleder har således kontakt til anden skole, til andre lærere/vejledere på samme skole til sagsbehandler etc. som fælles prøver at hjælpe og vejlede denne deltager i forbindelse med ønsket om andet uddannelsesvalg.

Om ønsket om anden uddannelse bliver realiseret, er derimod svært at bedømme ud fra ovennævnte beskrivelse, eftersom det ikke står skrevet.

Det kan også være, at deltageren henvender sig til vejleder/lærer, fordi han/hun ønsker et andet ufaglært arbejde eller praktikplads på anden skole. Igen spænder disse alternativer til Pro-Tek sig bredt. Det kan være ønsket om at blive murer eller blive "Pizzamand".

Samtalerne tager også her ofte udgangspunkt i deltagerens ønsker om arbejde/praktikplads, hvor ønskerne bliver vurderet af vejleder/lærer. Vejleder/lærer påtager sig rollen som koordinator og planlægger og kontakter evt. den pågældende praktikplads eller arbejdsplads og hjælper om muligt deltageren med at få sit ønske opfyldt.

I visse tilfælde har det igen her været muligt ud fra materialet at følge en udvikling hos den enkelte deltager:

- a) *"Y" vil gerne have arbejde. Har været ude at søge. Vi har snakket om det kloge i at få en uddannelse. Han fortæller om det nødvendige i at få et job. ... Jeg skriver en udtalelse til ham. ... Konsekvenser: Jeg ringer til "Y" som lover at skrive en. ... Information til andre: Værkstedsleder på Virring.*
- b) *Fik ikke det arbejde han havde kontakt til. Har søgt et andet som gav han et skema med. ... Jeg hjælper ham med at forstå og udfylde skemaet. ...*
- c) *Vil stadig gerne have arbejde. Beder mig om at få skolen til at give ham en seddel med til sagsbehandler om, at han gerne vil holde på projektet for at kunne få støttet arbejde som han har på hånden. ... Vi snakker om hvor usikkert støttet arbejde er.*
...

⁶ a) angiver én elevsamtale, b) angiver en efterfølgende elevsamtale etc.

- d) *Har været hos sin sagsbehandler. Kan ikke få støttet arbejde når han selv vælger at afslutte sit forløb inden tid. Han vil så fuldføre dette halvår og spørger, om han så kan få en afslutningsseddel. ... Det lover jeg ham... .*
- e) *Job med tilskud. Skrivelse udleveret som han kan medbringe til sagsbehandler. ... Det er Pizzamand han gerne vil være.*
- f) *Har nærmest fået afslag fra sagsbehandler.*
- g) *Jeg ringer for at snakke med sagsbehandler og da jeg ikke får hende i tale, tager jeg derhen og får snakket med hende. ... Hun lover at tage det med i sine overvejelser. ... "Y" fortsætter på Virring en kort tid endnu.*

Ovenstående eksempel giver således et overordnet billede af en udvikling, hvor deltageren i samarbejdet med vejleder - praktikplads/skoleplads forsøger at realisere deltagerens ønske. Denne udvikling sker på baggrund af dialog bl.a. mellem skolerne (eller skole og praktikplads etc.). Udgangspunktet er her deltagerens eget ønske om arbejde og som nævnt agerer vejleder koordinator og planlægger i forbindelse med deltagerens ønske. Hvorvidt ønsket bliver realiseret får vi ikke noget at vide om.

Som det er tilfældet her - i lighed med stort set hele datamaterialet - er den *kvalitative* del af kommunikationsprocessen mellem skolerne også her sparsom.

Andre deltagerproblemer i forbindelse med deltagerens aktuelle situation

Også i dette forsøg viser besvarelserne, at samtalerne i stor udstrækning omhandler elevens egne personlige problemer. Dvs. problemer med familie, bolig, kæreste, fremmøde problemer i forbindelse med aktuel Pro-Tek forløb og generelle motivationsproblemer med forløbet på Pro-Tek.

En del af samtalerne i denne kategori omhandler "fremmødeproblemer" (i alt ca. 1/3). Dvs. at den enkelte deltager har for meget fravær, møder ikke op på skolen i tide eller møder ustabil i forhold til Pro-Tek-forløbet. Vejleder/lærer forklarer således ofte reglerne for fremmøde på Pro-Tek som så ofte munder ud i en fælles aftale om at overholde reglerne for fremmøde, hvis han/hun ønsker at forblive på skolen. Deltageren kan her bryde aftalen, men bliver derved udelukket fra skolen.

Derudover er der i forbindelse med Randers/Virring en del samtaler, der omhandler kategorien "personlige problemer" (i alt ca. 1/3). Dvs. personlige problemer som kan have indflydelse på det daglige arbejde på skolen. I ugedagbøgerne kan disse være defineret i forhold til kæreste/forældre eller blot være mere eller mindre udefineret, fx som *"Er meget forvirret omkring personlige problemer"*.

Endeligt har deltagerne også økonomiske problemer eller problemer i forhold til bopæl. Det kan være manglende økonomi til transport til skolen eller mere generelle økonomiske vanskeligheder. Det er her typisk, at vejleder/lærer hjælper med til at få løst de problemer, der måtte opstå. Fx. ved at rette henvendelse til sagsbehandler el.lign.

Analyse af spørgeskemaundersøgelse til undervisere og vejledere

En vigtig informationskilde i evalueringsprojektet har været en spørgeskemaundersøgelse rettet til alle Pro-Tek-medarbejderne i begge skolesystemer.

Denne del af undersøgelsen omfatter dels oplysninger omkring den enkelte medarbejders egen uddannelsesmæssige baggrund, hvordan man blev knyttet til Pro-Tek-forsøget, hvordan man har oplevet organiseringen og samarbejdet m.m.

Besvarelserne er fordelt med 18 fra medarbejdere fra produktionsskolerne og 12 fra de tekniske skoler.

I det følgende vil vi sammenfatte de informationer, som spørgeskemaerne giver m.h.t. samspillet mellem den enkelte Pro-Tek-deltager og skolernes medarbejdere. Desuden præsenteres og sammenholdes alle besvarelserne, som vedrører deltagerne/eleverne ud fra besvarelserne på spørgsmål 13 til 20.

Visiteringen til Pro-Tek

Besvarelserne på spørgsmål 13-15 viser, at man på alle skoler visiterer deltagere til Pro-Tek-forløbene, men også at man gør det i varierende grad. 11 medarbejdere fra produktionsskolerne svarer Ja på spørgsmålet om visitering, og 5 fra de tekniske skoler.

I dette svarmønster fornemmer vi også, at der ligger en vis arbejdsdeling mellem medarbejderne.

Den altdominerende visiteringsform er den personlige samtale mellem skolens medarbejder og deltageren med det primære formål at sikre, om den enkelte har valgt rigtigt og om vedkommende er motiveret.

Enkelte oplever visiteringen som noget nyt, men bedømmer også den personlige samtale som en vigtig kontaktmulighed med den enkelte deltager.

Deltagerprofilen som skolernes medarbejdere vurderer den

I spørgeskemaundersøgelsens spørgsmål 16 skulle medarbejderne svare på, hvad de unge på Pro-Tek først og fremmest har behov for. Svarene er sammenstillet i følgende tabel (se side 49):

Tabel 6: Hvad mener du, de unge har behov for udover faglige færdigheder?

Antal besvarelser jf. svarmulighederne i spørgeskemaet - Hver respondent kunne vælge 3 svarmuligheder.

Svar rangordnet efter total	Produktions- skolen	Teknisk skole	Total
At opleve succes med noget de er gode til	11	10	21
At blive i stand til at tage ansvar for egen læring	11	5	16
At blive i stand til at vurdere egne muligheder	7	7	14
At lære at tage ansvar i det hele taget	4	4	8
At blive i stand til at varetage et arbejde	3	4	7
At lære at samarbejde	3	3	6
At opnå boglige færdigheder	4	2	6
At lære at arbejde koncentreret og disciplineret	2	2	4
At lære at overholde aftaler	1	2	3
At få tid til at tænke sig om	0	1	1
Andet, dvs. uspecificeret - Selvtillid	1	0	1
At få et bredt kendskab til arbejdsmarkedet	0	0	0
At få større viden om sikkerhed på arbejdspladsen	0	0	0
At opnå større samfundsfaglig viden	0	0	0
At opnå større almen viden	0	0	0

Som det fremgår af ovenstående tabel, er tre områder fremhævet som særligt vigtige for, hvad de unge har behov for, udover at opnå faglige færdigheder. Det drejer sig om at opleve succes, at kunne tage ansvar for egen læring og at kunne vurdere egne muligheder. Disse kategorier kan alle benævnes ikke-faglige livsstrategier.

Begge skoleformer har anset ovennævnte fire kategorier for særligt vigtige, og svarene adskiller sig ikke markant i forhold til hinanden.

På produktionsskolerne har man dog anset det altovervejende behov hos deltagerne for at være 'at blive i stand til at tage ansvar for egen læring'. 11 sat kryds ved denne svarkategori, mod 5 på de tekniske skoler. Desuden har man på produktionsskolerne fundet boglige færdigheder særligt vigtige, sammenlignet med besvarelserne fra de tekniske skoler.

Deltagernes stærke sider

I forbindelse med besvarelserne af hvad medarbejderne på skolerne anser for en styrke hos deltagerne, er der flere fælles træk.

Dels fremhæves det, at deltagerne besidder et "gå-på-mod" eller vilje til at gå i gang med skoleforløbet. Dette beskrives som at Pro-Tek-deltagerne har "et ønske om at komme i gang med en uddannelse" eller at de har "en tro/vilje til at gennemføre uddannelsen".

I alt er der 10 svar ud af 31, der fremhæver deltageres vilje eller motivation i forbindelse med uddannelse.

Desuden fremhæves det, at de fleste er samarbejdsminded. Dvs. at de vil eller kan indgå i et samarbejde, både i forhold til lærere/vejledere og i forhold til de andre deltagere.

Dette beskrives bl.a. ved, at deltagerne "fungerer godt i gruppen", at de er "gode til at hjælpe hinanden" etc.

Dette opleves som et positivt træk, da deltagerne dels er socialt indstillet, og dels er positive i forhold til det arbejde, som skal laves på skolen.

Sammenholder man begge skoletyper er der i alt 9 svar ud af 31, der fremhæver Pro-Tek-deltageres sociale indstilling i forbindelse med særligt stærke sider hos dem.

Dog er dette sociale aspekt mest fremhævet af medarbejdere på de tekniske skoler.

Som et yderligere stærkt karakteristika blandt deltagerne på produktionsskolen, har lærerne/vejlederne fremhævet deres evne til at "kompensere for de svage sider".

Dette bliver bl.a. udtrykt i formuleringer som, at deltagerne "er gode til at kompensere da de ofte kommer i situationer de ikke magter".

Deltageres svage sider

Det er særligt deltageres personlige og psykologiske dispositioner, som lærere og vejledere fremhæver som værende de svage sider. Dvs. manglende selv-værd/selvtilid, manglende koncentrationsevne, og at de mangler modenhed i forhold til uddannelsen.

Derudover peges der på, at Pro-Tek-deltagerne ofte har lidt for mange nederlag. Dette anses som et individuelt problem og et problem i forhold til præstationen på skolen. Sidstnævnte kommer til udtryk bl.a. i form af, at Pro-Tek-deltagerne "ikke tør springe ud på dybt vand". Ovennævnte bliver fremhævet af i alt 17 af de 30 besvarelser.

Desuden fremhæves mere faglige kvalifikationer i form af, at deltagerne ofte er bogligt svage, som så oftest igen er et problem i forhold til kravene som skolen stiller.

I alt er der 15 ud af 30 besvarelser, der fremhæver dårlige boglige kvalifikationer.

Yderligere påpeges det fra lærerne/vejlederne, at Pro-Tek-deltageres bagland/netværk oftest ikke er særlig stabilt, og at det får betydning for elevernes mulighed for at få noget ud af Pro-Tek-forløbet. Dette kommer bl.a. til udtryk i svar som "dårlig social baggrund at spejle sig i". Eller som at problemer med dårlig social/kulturel baggrund har betydning for elevernes aktuelle faglige kvalifikationer.

I alt er der 9 ud af 31 svar, der fremhæver et dårligt socialt netværk blandt deltagerne.

Ovennævnte 'svage sider' udgør de altovervejende problemer ved deltagerne såvel på teknisk skole som på produktionsskolerne. Endelig er der enkelte svar, der fremhæver deltageres manglende disciplin i forbindelse med det daglige arbejde på skolen.

Deltageres udbytte af Pro-Tek-forløbene

Medarbejderne havde mulighed for at sætte et kryds i en af nedennævnte kategorier.

Tabel 7: Deltagernes udbytte af Pro-Tek-forløbene

Svar rangordnet efter total	Produktionsskolen	Teknisk skole	Total
Større afklarethed	5	4	9
Større selvsikkerhed	4	3	7
Større uddannelsesparathed	3	2	5
Større faglig viden	3	0	3
Andet	3	0	3
- Eleverne får også større uddannelsesparathed.	1	0	
- Større selvværd	1	0	
- Udd. viden	1	0	
Større viden om teknisk skole	2	0	2
Større modenhed	0	2	2

På de tekniske skoler har lærere anset deltagernes væsentligste udbytte af Pro-Tek forløbet for at være ikke-faglig viden. F.eks. er selvsikkerhed, egen afklarethed og modenhed blandt de mest fremherskende. Disse er afkrydset med henholdsvis 3, 4 og 2.

Dette kommer mindst lige så stærkt til udtryk på produktionsskolerne, hvoraf to svar specifikt fremhæver 'større selvværd' og 'uddannelsesviden'.

Men derudover anser medarbejderne også, at deltagernes væsentligste udbytte er af faglig karakter. Dvs. viden om teknisk skole (2 stk.) samt anden faglig viden (3 stk.).

I forhold til begge skoleformer er der dog to dominerende kategorier, som lærere/vejledere har anset som det væsentligste for Pro-Tek-deltagerne, nemlig 'større selvsikkerhed' og 'større afklarethed'. Disse er repræsenteret med henholdsvis 7 og 9 afkrydsninger.

Sammenfatning

Denne del af undersøgelsen understøtter analysen af ugedagbøgerne på en række områder.

I vurderingen af hvad deltagerne har behov for ud over faglige færdigheder, er opfattelserne meget tydelige m.h.t. tre personlighedsrettede faktorer: Pro-Tek-deltagerne har et gennemgående behov for at opleve succes med noget, de er gode til, de skal lære at tage (med)ansvar for egen læring, og de skal blive bedre til at vurdere egne muligheder. Elvernes "gå-på-mod" mangler egentlig ikke, men motivationen kan være vanskelig at fastholde i længere tid og behøver hele tiden at blive styrket.

Som decideret svage sider fremhæves ikke helt uventet de dårlige boglige forudsætninger og at deltagerne ikke har større mod på at "springe ud på dybt vand". Dårligt fungerende sociale netværk gør ikke forudsætningen bedre for en stor gruppe Pro-Tek-deltagere.

På udbyttesiden noteres først og fremmest større afklarethed og selvsikkerhed, men også, at mange bliver mere uddannelsesparate. Medarbejderne på skolerne vurderer ovennævnte som langt mere givende end f.eks. større viden om teknisk skole, større faglig viden og større modenhed.

6 Pro-Tek-forsøgene set med medarbejdernes øjne

I forbindelse med erfaringsopsamlingen og evalueringen af Pro-Tek-forsøgene er alle involverede medarbejdere på skolerne blevet bedt om at udfylde et spørgeskema. I alt 30 medarbejdere har returneret spørgeskemaerne - heraf 18 fra produktionsskolerne og 12 fra de tekniske skoler.

På baggrund af besvarelserne vil vi i dette afsnit sammenfatte de vigtigste svar, hvad angår de oplevelser, som skolernes lærere, vejledere og ledelsesrepræsentanter har af samarbejdet. I forrige afsnit inddrog vi medarbejdernes opfattelser af Pro-Tek-deltagerne i den samlede analyse af deltagerne.

Når det drejer sig om medarbejdernes besvarelse af spørgsmålene i spørgeskemaet, er det vigtigt at have in mente, at spørgeskemaundersøgelsen er gennemført ca. halvvejs i evalueringsprojektets forløb (1. halvår 1999), og at der ikke er fulgt systematisk op på besvarelserne siden da. Det er derfor meget sandsynligt, at en del opfattelser har ændret sig i det lille års tid, der er gået, siden svarene kom tilbage. Alle er forhåbentlig blevet endnu mere erfarne og indsigtsfulde siden da.

Det følgende er en sammenfatning og vurdering af de indkomne svar startende med spørgsmål 9 i spørgeskemaet: *Hvordan blev du tilknyttet Pro-Tek-forsøget?*

Hovedparten blev udset af skolen, idet 16 blev opfordret til at deltage i forsøget og 10 selv ønskede at være med. 4 har ikke svaret på dette spørgsmål.

Da spørgsmålet gav mulighed for at sætte flere krydser, er der også en del information at hente i besvarelserne specificerede under rubrikken 'anden grund'. Vi har sammenfattet disse i følgende kategorier:

- Fik Pro-Tek elever på afdelingen
- Gennem ansættelsen
- I forbindelse med Steen Hilling-projektet (Produktionshøjskolen i Svendborg)
- Er mit ansvarsområde på skolen
- Har deltaget i udviklingsfasen
- Blev ansat til projektet

I spørgsmål 10 og 11 vurderer medarbejderne organiseringen og samarbejdet mellem de to skoleformer. De samlede svar fra både PS og TS blev følgende:

Tabel 8: Organiseringen og samarbejdet mellem de to skoleformer. Samlede svar fra både PS og TS.

Svarkategori Spørgsmål	Fuldtud tilfreds- stillende	Meget tilfreds- stillen- de	Tilfreds- stillen- de	Mindre tilfreds- stillen- de	Ikke tilfreds- stillen- de
Sp.10: Hvordan har du oplevet orga- niseringsen af forløbet?	0	11	10	9	0
Sp. 11A: Hvordan har du op- levet samarbejdet mellem de to skoler på organisationsplan?	0	10	13	4	0
Sp. 11B: Hvordan har du oplevet sam- arbejdet mellem de to skoler på medarbejderplan?	5	7	12	4	0

Også disse svar blev i stor udstrækning uddybet via den åbne svarmulighed. Derfor er gengivet de mest gennemgående og typiske. Alle besvarelser er gjort anonyme.

Begrundelse til spørgsmål 10:

- Et af de forløb med færrest børnesygdomme. Godt med en fast koordinator.
- Jeg blev kastet ud uden at vide fra hvad og til hvad.
- (Mindre tilfredsstillende-) pga. omstrukturering.
- Megen omstrukturering af Pro-Tek forløbet (mindre tilfredsstillende).
- Efterdønninger af omstrukturering (Tilfredsstillende).
- Uklar organisationsstruktur i midten af 1998. Dette har ændret sig i positiv retning.
- Projektleder og projektets mål stemte ikke overens.
- Projektkoordinator synlig i forhold til elever, kommuner og deltagende institutioner. Brugbar organisation (ugeplan).
- Var ikke på plads da projektet begyndte. Er siden hen omstruktureret.
- (Mindre tilfredsstillende-) omstrukturering.
- (Mindre tilfredsstillende-) projektet er gentagne gange omstrukturet.
- Til tider 'fuldt tilfredsstillende' til andre (få) tider 'mindre tilfredsstillende'. Et nyt projekt kræver løbende justeringer.
- Det kan være svært at organisere da elevtallet svinger meget.

Begrundelse til sp. 11A:

- (X)TS nedprioriterer Pro-Tek især hvad angår medarbejderkursus i forhold til konferencer, seminarer, møder.
- Der har været store kulturelle forskelle.

- Gensidig forståelse og dialog.
- Det var svært i starten. Projektet har primært været et produktionsskoleprojekt.
- De to 'kulturer' har svært ved at mødes.
- Tangerende 'fuldt tilfredsstillende'. Der har været en vældig villighed fra begge skoleformer til samarbejde.
- Godt samarbejde, eleverne er glade.
- Vi lærere på 'gulvet' har ikke mærket de store problemer, men økonomisk har der været for lidt.

Begrundelse til sp. 11B:

- Trods forskelligheder er der vilje til at lære de to skoleformer at kende, hvilket også er en nødvendighed.
- Der har ikke været fælles projektmøde for tilknyttede medarbejdere til løbende evaluering og om hvordan vi skulle gøre det.
- "X" og jeg har et udemærket samarbejde med "Y". Det har linielederne på PS tilsyneladende også med værkstedslederne på TS.
- Projektet blev dårligt markedsført, derfor ikke den store interesse blandt medarbejderne.
- Kursusforløb ikke ligeværdigt - intet medarbejdersamarbejde endnu.
- Mangel på deltagelse fra PS.
- Da medarbejderne fik et godt kendskab til hinanden både personligt og fagligt, har samarbejdet på dette plan fungeret. Dog ikke levnedsmiddel.
- Godt kendskab til teknisk skoles medarbejdere fra tidligere ansættelse på teknisk skole.
- Ingen problemer med at finde tilrette på medarbejderplan.
- Generelt meget tilfredsstillende. Utilfredshed ind imellem undgås ikke, men villighed til samarbejde har også her været stor.
- Der har været en rimelig god kontakt med de øvrige lærer inden for metalområdet.
- Mit samarbejde med tømrer- og snedkerafdelingen på produktionshøjskolen, lærer og elever imellem har været helt perfekt.
- Kommunikation og samarbejde er ok, men teamtanken, kontinuitet og mødefrekvens påvirkes af at der er 10-12 personer involveret.

Vurdering

Som det fremgår af tabellen finder ingen spørgsmålet om organiseringen af forløbet 'fuldt tilfredsstillende' eller 'ikke tilfredsstillende'. Dvs. alle svar er placeret i de tre midterste kategorier - 'meget tilfredsstillende', 'tilfredsstillende' eller 'mindre tilfredsstillende'.

Ser man derimod på de åbne svar, som deltagerne har haft mulighed for at udfylde, tegner der sig en lidt anden tendens. I spørgsmål 10 er det halvdelen (7 ud af 14) af

medarbejderne, der har uddybet spørgsmålet med en overvejende negativ oplevelse af organiseringen af forløbet.

Størstedelen af kritikken retter sig her mod, at der har fundet en omstrukturering sted undervejs i forløbet, som det fremgår af nedenstående citater:

"(mindre tilfredsstillende-) *projektet er gentagne gange omstruktureret*" eller "*Megen omstrukturering af projektførelsen* - (mindre tilfredsstillende)".

Enkelte har desuden påpeget det utilfredsstillende i, at formålet med projektet har været uklart fra starten: "*Uklar organisationsstruktur i midten af 1998. Dette har ændret sig i positiv retning.*"

Kun få har knyttet en positiv kommentar til organiseringen af forløbet.

Samme tendens gør sig gældende m.h.t. spørgsmålet om, hvordan man har oplevet samarbejdet mellem skolerne. Igen er det de tre midterste svarkategorier, medarbejderne har valgt at sætte kryds ud for (i alt 27 besvarelser). Dvs. at der er en generel tendens til hverken at være 'fuldt tilfredse' eller 'ikke tilfredse'.

Ser man på de åbne svarkategorier, fordeler disse sig ligeligt i forhold til "positiv" eller "negativ" kommentar (4 negative og 5 positive). To har anset kulturelle forskelle som en hindring for samarbejdet således: "*Der har været store kulturelle forskelle*" eller "*De to kulturer har svært ved at mødes*". To har desuden anset samarbejdsforløbet som et forløb, der hovedsageligt tilgodeså enten produktionsskolerne eller de tekniske skoler: "*(X)TS nedprioriterer Pro-Tek især hvad angår medarbejderkursus i forhold til konferencer*" eller "*Det var svært i starten. Projektet har primært været et produktionsskoleprojekt*".

Sammenholder man de åbne svar med skemaet, er tendensen igen den samme som ved spørgsmål 10. Kun 9 har begrundet sit svar og 4 heraf har givet en negativ opfattelse af samarbejdet mellem skolerne.

Derimod er der en tendens til, at deltagerne har oplevet samarbejdet på medarbejderplan som relativt positivt. 5 medarbejdere har sat kryds ved "fuldt tilfredsstillende". Ellers synes fordelingen af svarene igen at være centreret omkring det generelt "tilfredsstillende".

Sammenholdes skemaet med begrundelserne ses det, at ud af 13 svar er der 4, som udtrykker sig negativt og 9 som er positive.

De, der har anset samarbejdet som værende positivt, udtrykker generelt, at kommunikation mellem medarbejderne og kendskab til hinanden og hinandens arbejdsområde har været tilfredsstillende. Dvs. både personligt mellem medarbejderne, men også i mere faglig henseende. Fx. "*x*" og *jeg har et udmærket samarbejde. Det har linjelederne på PS tilsyneladende også...*" eller "*Mit samarbejde mellem tømrer- og snedkerafdelingen på produktionshøjskolen, lærer og elever imellem har været helt perfekt*".

Den negative kritik retter sig mod dårlig markedsføring af projektet, og som følge heraf mangel på interesse fra medarbejdernes side. To udtaler sig herom: "*Projektet blev dårligt markedsført, derfor ikke den store interesse blandt medarbejderne*" eller "*mangel på deltagelse fra (produktionsskolen)*".

Generelt har der været udtrykt tilfredshed blandt medarbejderne i forhold til organisation og samarbejde.

De to spørgsmål, der retter sig mod *organisationsplan*, er blevet besvaret med hovedvægt på 'tilfredsstillende'. Men de åbne svar, der knytter sig hertil, har generelt været mere kritiske end positive.

Derudover ser det ud til, at tilfredsheden har været størst *på medarbejderplan*, dvs. med hensyn til samarbejdet medarbejderne imellem.

Udbytte af samarbejdet mellem de to skoleformer

Når man skal vurdere, på hvilke områder udbyttet har været størst for de respektive skoler, fremgår det af besvarelsene på spørgsmål 21A og 21B.

Tabel 9: Hvilket udbytte mener du, produktionsskolen som institution har fået af forsøget?

	Høj grad	Nogen grad	Ringe grad	Slet ikke
Opdagelse af andre potentialer hos deltagerne	9	9	1	
Ændret pædagogisk tilgang til deltagerne	6	11	2	
Nye samarbejdspartnere	11	7	2	
Større samarbejdsevne mht. brobygning	7	11	1	
En ændret status i.f.t. teknisk skole	9	10	1	
Inspiration til nye forsøg	9	8		

Tabel 10: Hvilket udbytte mener du, teknisk skole som institution har fået af forsøget?

	Høj grad	Nogen grad	Ringe grad	Slet ikke
Opdagelse af andre potentialer hos deltagerne		7	2	
Ændret pædagogisk tilgang til deltagerne		7	1	
Nye samarbejdspartnere		6	1	
Større samarbejdsevne mht. brobygning		5	3	
En ændret status i.f.t. teknisk skole				
Inspiration til nye forsøg		9		

Sammenholder man de to tabeller, er der en meget tydelig forskel på hvorledes de to skoleformer vurderer udbyttet af forsøget.

Selvom vurderingerne er fra foråret 1999, er tendensen så markant, at den også nu et år efter må give stof til eftertanke.

Produktionsskolerne giver generelt udtryk for et meget højt udbytte på stort set alle de opstillede parametre. Det gælder først og fremmest den faktor, som vedrører 'nye samarbejdspartnere', og samlet set også ændret status i forhold til teknisk skole. Men inden for de to højeste svarkategorier er der en meget ligelig fordelt scoring fra 17-19 på samtlige muligheder.

Besvarelsene fra teknisk skole ligger sammenlagt lavest m.h.t. 'nye samarbejdspartnere' og højest ved 'opdagelse af andre potentialer hos deltagerne' og 'inspiration til nye forsøg', men også her er scoren jævnt fordelt over alle svarkategorier - i alt mellem 7 og 9.

I spørgsmål 22 blev medarbejderne bedt om med egne formuleringer at redegøre for, hvad de tror den/de anden/andre skole(r), som man samarbejder med har fået ud af forsøget.

Svarene er sammenfattet i tabellen nedenfor, hvor 'svarene fra PS' er samlet i en "total" og tilsvarende fra TS.

Tabel 11: Hvad har skolerne fået ud af samarbejdet?

Skole	Hvad tror du de andre skoler som indgår i samarbejdet har fået ud af forsøget?
Produktions-skolerne om de tekniske skolers forventede udbytte	<ul style="list-style-type: none"> • "At få flyttet fokus fra den succesrige elev til den som ellers bare ville forsvinde ud i det ukendte". • "Indsigt i PHS-arbejde og deltagere fra PHS og deres problemer." • "Større forståelse og kendskab til produktionsskolen." • "Samarbejdspartner primært". • "At den tekniske skole vil samarbejde". • "Grænseoverskridelse, mere fleksible." • "Større forståelse for de svageste unge". • "Omlægning af undervisningsform". • "Fået øjnene mere op for nye pædagogiske tiltag i forhold til målgrupperne. Tage produktionsskolen mere alvorligt!" • "Anderledes positivt syn på produktionshøjskolen". • "Større forståelse for målgruppen. Opmærksomhed på undervisningsmateriale og pædagogik". • "Større fleksibilitet ved udskrivning". • "Får de unge videre i samfundet".
De tekniske skolers forventninger om produktionsskolerens udbytte	<ul style="list-style-type: none"> • "Bedre kendskab til teknisk skole". • "En tættere kontakt til teknisk skole, lærer - lærer imellem". • "Mere viden om teknisk skole". • "Bedre indsigt i teknisk skole".

Oversigten bekræfter tendensen i besvarelserne over *eget udbytte*. Dels er produktions-skolerne langt mere detaljerede og går ind i områder, som vedrører den fælles målgruppe – Pro-Tek-deltagerne. Dels gives der meget tydeligt udtryk for, at de tekniske skoler forventes at have langt det største udbytte.

Medarbejderne fra TS har langt færre, men alligevel meget entydige forventninger m.h.t. produktionsskolernes udbytte af samarbejdet - det kan kort sammenfattes til *mere kontakt og kendskab til teknisk skole*.

Mangler og forslag til forbedringer

Medarbejderne blev også spurgt, om de synes forløbet har haft nogle påfaldende mangler (spørgsmål 23), og om hvordan man kan forbedre forløbet (spørgsmål 24).

Vi har også her valgt at gengive svarene samlet for hver skoletype vel vidende, at både eventuelle mangler og forslag til forbedringer antagelig er meget lokalt bestemte og knyttet til de forskellige forsøg.

Tablet 12: Mangler og forslag til forbedring

Skole	Har forløbet haft nogle påfaldende mangler?	Hvordan kunne man forbedre forløbet?
Produktionsko- lemedarbejdernes samlede vurde- ring	<ul style="list-style-type: none"> • "Drastiske ændringer undervejs". • "Tvivl om økonomi, organisation". • "Mange! Uklar kompetencefordeling i begyndelsen. For højt ambitionsniveau. Projektet har været for meget et skrivebordsprojekt. Organiseringen af projektet". • "Usikkerhed om økonomi. Uklarhed omkring organisationen". • "Planlægning mellem ledelse - linieleder - økonomi". • "Manglende indsigt i værkstedets arbejdsvilkar fra ledelsens side". 	<ul style="list-style-type: none"> • "Bygge på det der fungerer". • "Klare udmeldinger, faste rammer". • "Som vi forsøger nu i samarbejde mellem skolernes afdelinger skal indholdet være bærende. Både pædagogikken og den unge skal være i centrum. Deltagere skal kvalificere sig til Pro-Tek, ellers er det reelt svært at skelne/evaluere på projektet". • "Ro og sikkerhed omkring økonomi. Klarhed omkring organisationen". • "Ved større koordinering på medarbejderplan. Bedre visitering af deltagere (ikke alle skal være Pro-Tek'ere)".
De tekniske sko- lers vurderinger	<ul style="list-style-type: none"> • "Manglende koordinering. Alt for mange 	<ul style="list-style-type: none"> • "Ved at øge de økonomiske midler så eleverne

Skole	Har forløbet haft nogle påfaldende mangler?	Hvordan kunne man forbedre forløbet?
	uafklarede forhold" <ul style="list-style-type: none"> • "Større grad af samarbejde/erfaringsudveksling imellem lærergrupperne" • "Flere deltagere så vi kunne matche elevernes interesse" • "Enkelte er fejlvisiteret" 	kunne tilbringe ca. halvdelen af tiden på teknisk skole" <ul style="list-style-type: none"> • "Mere lærerudveksling. Evt. 1 fast kontaktperson fra PHS + TS omkring de unge".
		<ul style="list-style-type: none"> • "Fælles pædagogiske dage ansatte imellem".
		<ul style="list-style-type: none"> • "Flere deltagere ==> flere hold. Teknisk skole som faglig/kompetent problemløser i forhold til PS".

Hvad angår påfaldende mangler tyder kommentarerne fra medarbejderne på produktionsskolerne på, at problemerne primært har været knyttet til de økonomiske, ledelsesmæssige og organisatoriske sider af forsøgene, og at der har fundet større ændringer sted undervejs.

De tekniske skoler peger især på manglende koordinering og problemer med deltagerantallet samt visiteringen som mest iøjnefaldende svagheder.

Der er en vis (naturlig) sammenhæng mellem forslagene til forbedringer og de påpegede mangler. Men forslagene til forbedringer er ret identiske for begge skoleformer. Ud over at der bør etableres fastere rammer og afklare økonomien omkring Pro-Tek-forløbene, så handler det om mere koordinering mellem medarbejderne på skolerne, at sætte de unge og pædagogikken i centrum og skabe flere og bedre tilbud bl.a. ved at øge antallet af deltagere.

Afsluttende bemærkninger

Forsøg af den karakter, som evalueringsprojektet omfatter, kan ikke fuldt ud forventes at fungere optimalt fra starten af.

En normal udviklings- og indkøringsperiode omfattende *flere forløb* er ganske enkelt nødvendig, inden rammer og indhold rigtigt kommer på plads og den langsigtede effekt kan vurderes.

Medarbejderne på skolerne er antagelig sammen med eleverne nogle af de bedste registratorer, når det gælder de problemer, som melder sig i dagligdagen. Ud fra dette perspektiv er det ikke mindst interessant, hvad medarbejderne har oplevet som stærke og svage sider ved Pro-Tek-forløbene.

Vi har i dette afsnit trukket de vigtigste opfattelser frem, dog med det forbehold, at en del kan have ændret sig siden besvarelserne af spørgeskemaerne fandt sted i før-

ste halvår 1999. Men sammenholder vi medarbejdernes udsagn med de øvrige oplysninger fra udspørgning af deltagere og medarbejdere, er resultaterne gengivet i dette afsnit efter alt at dømme også betegnende for, hvorledes situationen ser ud i dag.

7 Specifikke pædagogiske redskaber anvendt i forløbene

Kompetenceafdækning i Svendborg

Som beskrevet i kapitel 3 er der i Pro-Tek-regi i Svendborg foretaget et udviklingsarbejde omkring kompetenceafdækning af deltagerne og efteruddannelse af medarbejdere til kompetenceafdækningskonsulenter i samarbejde med Steen Hilling.

Medarbejdernes vurdering

Medarbejdernes vurdering af kompetenceafdækningerne er generelt meget positive. Det er tydeligt, at de synes, de via kompetenceafdækningen har fået en større forståelse for de unges problemfelter. Dels har afdækningerne hos nogle deltagere afsløret en række fysiske svagheder, der i større eller mindre grad kan rettes op på. Det gælder for eksempel defekter på syn og hørelse. Dels har de åbnet medarbejdernes øjne for andre årsagsforklaringer end de gængse. Når en deltager for eksempel ikke udfører de arbejdsopgaver, han får pålagt, er det ikke sikkert, det er fordi han er doven. Måske er det simpelthen fordi han ikke kan overskue en besked, der består af flere elementer.

Da evalueringsgruppen var på det første besøg i slutningen af 1998, var de første medarbejdere netop færdige med de grundlæggende kurser i kompetenceafdækningen. De havde foretaget en række tests på deltagerne. Ved hjælp af Hillings supervision havde de analyseret videooptagelserne og fundet frem til de styrker og svagheder, de testede deltagerne havde i indlæringsmæssig henseende. Processen var på dette tidspunkt først og fremmest en læreproces for medarbejderne og man gjorde da også deltagerne, der blev testet, opmærksom på at: *I øjeblikket er det ikke så meget fordi vi skal teste dig, det er mere for at du skal hjælpe os med at lære det her.*

Arbejdet med kompetenceafdækningen blev set som ressourcekrævende på flere måder: *Det er jo heller ikke omkostningsfrit at lave de her tests, altså tidsmæssigt og muligvis heller ikke psykisk*, sagde en af medarbejderne på det tidspunkt. At opdage eller få påvist hvor svage nogle af deltagerne var, kunne være psykisk hårdt for medarbejderne, især hvis det var svagheder, der var svære at afhjælpe. Hvordan testen, der for nogles vedkommende varede i flere timer, virkede på deltageren, var der, så vidt evalueringsgruppen kunne fornemme, ikke særlig stor fokus på på dette tidspunkt.

Det skridt, man i oktober 98 skulle til at tage, var at implementere den viden, kompetenceafdækningerne havde tilført medarbejderne, i den daglige undervisning: *Vi har taget et kørekort, nu skal vi til at køre*, som vejlederen udtrykte det. En linieleder havde allerede fået sendt en deltager til ørelæge, en anden linieleder var blevet opmærksom på, hvordan han gav sine informationer til deltagerne. Enkle og ikke så mange udsagn ad gangen. Alligevel var det ikke nogen lige sag. For eksempel fortalte en linieleder om, hvordan en ung ved testen havde vist stor styrke i visuel opfattelse, men alligevel så: *...den her uge, den har været meget praktisk og meget visuelt orienteret, vi har jo slet ikke haft papir eller blyant eller noget lignende i hænderne, og på trods af det, så magtede han det ikke. På trods af at vi via den test har konstateret at hans styrke det er omkring det visuelle.* Eksemplet viser, hvordan testen ikke kunne gøre medarbejderen i stand til at forudse al ting. Men på trods af alle vanskeligheder var der dog stor optimisme og begejstring for arbejdet.

Da evalueringsgruppen var på besøg i marts 1999, var man så småt i gang med et nyt intensivt kursusforløb. Samtidig havde man både i styregruppen og blandt medarbejderne fået fokus på nogle af de punkter, hvor afdækningerne kunne forbedres, og som der blev arbejdet videre med resten af året. For eksempel mente nogle, at det, fremfor at foretage afdækningen i et særligt rum løsrevet fra den unges dagligdag, ville være en stor fordel at tillempe den, så den kunne foretages i værkstedets vante omgivelser, og med reference til det daglige arbejde.

Man havde også fået øjnene op for, at de pædagogiske konsekvenser af afdækningerne ikke var så enkle. Hvor man fra starten forestillede sig, at der var en mere direkte sammenhæng mellem de anlæg, den unge viste under kompetenceafdækningen, og de aktiviteter, der skulle sættes i værk, så indså man nu, at man snarere skulle forsøge at tilrettelægge de igangværende aktiviteter på værkstederne, så de tager hensyn til disse anlæg. Dette kan i nogle tilfælde gøres rimeligt enkelt, i andre er det mere kompliceret.

Der var i foråret 99 også kommet mere fokus på det etiske aspekt: for eksempel i forhold til de oplysninger materialet fra hver enkelt afdækning indeholder, og som i nogle tilfælde kan være følsomme.

Deltagernes vurdering

Der skal indledningsvis gøres opmærksom på, at materialet angående deltagernes vurdering af kompetenceafdækningen er for lille til at bedømme de unges vurdering generelt. Dels er der kun få deltagere, der i evalueringen husker at de har fået foretaget en afdækning, dels ville dyberegående individuelle interviews med de fire deltagere, evalueringsgruppen interviewede sammen med resten af holdet, måske have givet rum for lidt mere nuancerede udtalelser. Situationen med hele holdet som tilhørere opfordrede de fire til hurtige og smarte bemærkninger. At udtalelserne fra de unge umiddelbart virker negative kan dels være en tilfældighed, eftersom medarbejderne efter eget udsagn får mange positive tilbagemeldinger. Dels kan det som sagt bero på situationen.

Det følgende må altså ses som enkeltstående udtalelser og ikke en bedømmelse af deltagernes holdninger og udbytte som helhed.

At deltagelsen af nogle blev opfattet som tvungen er måske kendetegnende for en gruppe produktionsskoledeltagere, der ikke er vant til at være kritisk eller sige fra.

Spørgeskemaerne: Ud af de 22 Pro-Tek'ere, evalueringsgruppen fulgte via spørgeskemaer og interviews i 1999, var tre på tidspunktet for det sidste interview blevet tilbudt en kompetenceafdækning. Den ene deltager ventede endnu på at få foretaget denne afdækning, da evalueringsgruppen sidste gang i efteråret havde kontakt med vedkommende. Den ene af de to andre kunne ikke huske ret meget fra forløbet omkring og efter testen, hverken hvilke forklaringer der var blevet givet før, eller hvad der var blevet snakket om senere. Den sidste huskede ikke, hvem der havde foretaget testen, men derudover huskede han, at han havde lavet forskellige øvelser, og at der var blevet taget tid på, hvor længe han havde været om øvelserne. Han huskede ligeledes, at han før afdækningen havde fået at vide, at de ville finde ud af, hvad han var god til. Efterfølgende havde han fået at vide, at han var god til sprog. Denne deltager afveg fra de andre ved at være forholdsvis reflekteret omkring afdækningen. Dette gav sig også udtryk i, at han havde taget stilling til videooptagelsen og ikke ønsket at blive filmet under afdækningen.

Interviewene: Den forholdsvis lave bevidsthed omkring kompetenceafdækningerne gik igen, da evalueringsgruppen i foråret 1999 var på besøg på Produktionshøjskolen i Svendborg, hvor den havde lejlighed til at tale med holdet på metallinien. Fire af de unge, der var tilstede den dag, erindrede, at de havde fået foretaget en kompetenceafdækning af deres linieleder.

Der var generelt blandt disse deltagerne en forholdsvis lav forståelse for og interesse i, hvad seancen nærmere skulle føre til. Direkte adspurgte, om det ikke var noget med at finde sine stærke sider, svarede de, at det havde de ikke fået noget at vide om, og hvis de havde, havde de i al fald glemt det.

Uden nogen grundlæggende forståelse for afdækningen kom de konkrete øvelser til at virke absurde. Især de motoriske øvelser som krydsbevægelsestesten at hoppe sprællemanshop, vakte munterhed. *Jeg ved ikke, hvorfor jeg skulle lave sprællemanshop, men det var vel for, at de kunne sidde og grine af det bagefter*, sagde en deltager, med henvisning til at seancen blev optaget på video. Da en anden fortalte, at han skulle blæse i en imaginær trompet, var kommentaren fra den første: *Nej, det skulle jeg sgu' alligevel ikke!* Underforstået: så tosset blev jeg dog ikke anset for at være. Medarbejderne har senere gjort opmærksom på, at der slet ikke er nogen øvelse med at trutte i trompet, men at der sandsynligvis er tale om den "klavertest" der skulle tjekke deltagerens fingerkrydsudvikling.

På spørgsmålet om, hvorfor deltagerne gik med til at deltage i seancen, når de åbenbart opfattede den som fjollet, svarede en: *Jeg var jo nødt til at gøre det, når de sagde det*. Igen må man stille sig spørgsmålet, om dette bare er en smart bemærkning, eller om afdækningen, der selvfølgelig har været frivillig for alle deltagere, har været opfattet som tvungen. Er det sidste tilfældet, vidner det om, hvor stort et pædagogisk arbejde, der ligger i at opnå deltagerens bevidste medvirken.

Fordele og faldgruber

En fordel, der er kommet ud af udviklingsprojektet, er at medarbejderne har fået et pædagogisk løft. De har fået et redskab, de kan bruge til at forholde sig til deltagerne og deres situation på. En medarbejder siger: *Vi har fået øjne og ører i en grad, som vi ikke har haft før...* Dette udsagn udtrykker klart medarbejdernes oplevelse af, at de har fået en bedre forståelse for deltagerens vilkår i forhold til muligheder og begrænsninger. Samtidig kan man stille spørgsmålstegn ved, om ikke en del af denne viden var tilstede i forvejen. Medarbejderne har blot nu fået sat fokus på den og fået den systematiseret. En linieleder siger en passant: *Egentlig har man praktiseret det på produktionshøjskolen før, men uden at vide det*.

Ligeledes kan man spørge, hvorvidt de pædagogiske konsekvenser, Hillings peger på, er særligt nye. For eksempel skriver han afslutningsvis i den foreløbige rapport over værkstedsprofilerne omkring metode og indhold i undervisningen, at: *Serieproduktion med et antal elementer er en god mulighed, og det er vigtigt for deltageren at vide, hvad elementerne bruges til. De skal altså kunne arbejde med delene frem mod helhed*. For en erfaren medarbejder i produktionsskoleverdenen er der ikke meget nyt i dette. Ligeledes er et af resultaterne, at mange af kompetenceafdækningerne viste, at deltagerens svage sider generelt er deres sproglige og matematiske kompetencer, mens de er stærkere inden for de visuelle kompetencer. Også dette er en gammel erfaring på produktionsskolerne. Her har man hele tiden vidst, at mange deltagere nemmere lærer arbejdsfunktioner ved at se på sidemanden end ved at læse en skriftlig instruks.

Set i sammenhæng med, at medarbejderne har været meget glade for udviklingsarbejdet og føler, at de har fået et pædagogisk løft, kunne man måske konkludere, at arbejdet først og fremmest har haft sin force og sin berettigelse i forhold til medarbejderne. Der er blevet sat fokus på det vigtige arbejde, de laver i en dagligdag, hvor fremskridtene hos de enkelte deltagere nogle gange kan virke meget små. Og der er blevet sat fokus på vigtigheden af deres egen pædagogiske og faglige udvikling.

For medarbejderne på teknisk skole har der måske været flere nye tanker i Hillings rapport end for medarbejderne på produktionshøjskolen. Under alle omstændighe-

der giver medarbejdere fra begge skoler udtryk for, at de via kompetenceafdækningerne fik et fælles sprog, hvilket har været en stor fordel i samarbejdet.

Den pædagogiske udvikling hos medarbejderne vil altid blive en fordel for deltagerne også - måske især på lidt længere sigt. For de deltagere, der har været inddraget i udviklingsarbejdet, kan effekten af kompetenceafdækningerne imidlertid ikke udskilles fra det øvrige arbejde, der er gjort i Pro-Tek. Generelt oplever medarbejderne at deltagerne i forløbet er blevet mere aktive og modne og har fået mere lyst til at gå på teknisk skole. En del af denne positive udvikling kan stamme fra den opmærksomhed, der har været på den enkelte deltager i forbindelse med kompetenceafdækningerne.

Nogle af medarbejderne har selv gjort opmærksom på, at der i forhold til de konkrete deltagere er et skisma i at læse sig fast på at inddrage netop 7 afdækninger på hvert værksted i den sidste runde, i stedet for at vurdere, hvilke deltagere der har brug for og kunne få glæde af at få foretaget en afdækning.

Men her må man igen pege på, at et udviklingsarbejde først og fremmest har virkning - og berettigelse - på længere sigt. Og kompetenceafdækningen er stadig under udvikling. En nuværende svaghed ved afdækningen er, som medarbejderne peger på, at afdækningen foregår i et særligt rum, adskilt fra værkstedet. Med de erfaringer, der på skolen er gjort med at knytte den almene undervisning tættere til værkstedet rent fysisk, ville det være nærliggende også at forsøge at knytte kompetenceafdækningen til værkstedet, der for de fleste deltagere på disse linier er det sted, de føler sig bedst tilpas. Det ville formodentlig også være en fordel, hvis testmaterialet kunne korrespondere mere med de aktiviteter, der foregår i værkstedet. Det nuværende testmateriale er udviklet til andre grupper end produktionsskoledeltagere. Selv om der også er motoriske og visuelle øvelser i materialet, så minder det i sin umiddelbare form (A4-samlemappe med papirark med hver øvelse, som testpersonen i vid udstrækning løser siddende ved et bord) meget om den skolesituation, mange af de unge har reageret imod, før de kom på produktionshøjskolen. Man kan derfor frygte, at hele situationen for nogle deltagere kommer til at virke helt løsrevet og irrelevant, hvis ikke direkte ubehagelig.

Til sidst må det påpeges, at der - som medarbejderne selv er blevet opmærksomme på, og er begyndt at arbejde med undervejs i forløbet - er en etisk problematik omkring arbejdet med kompetenceafdækningerne og lignende udviklingsarbejder. Evalueringsgruppen mener, det er vigtigt at have sig denne problematik for øje i et arbejde som dette, med blandt andet følgende spørgsmål:

- Hvor bevidste skal deltagerne være omkring forsøget, for at man kan inddrage dem som forsøgspersoner på den måde, det er gjort især i begyndelsen af projektet?
- Er det rimeligt over for den unge, at man optager afdækningen på video?
- Hvor længe kan en test med rimelighed vare (Hvor længe kan den unge arbejde koncentreret)?
- Hvordan har man formidlet resultaterne af de efterfølgende analyser af videooptagelserne videre til de unge?
- Bør deltageren ikke inddrages mere direkte i den efterfølgende analyse af videoen og resultaterne, så de har bedre mulighed for både at tilegne sig den og supplere den?
- Hvem skal have ret til at se materialet - både video og de udførte test - efterfølgende, og hvordan kan man sikre sig, at det ikke bliver misbrugt?
- Hvordan sikrer man sig, at de medarbejdere, der foretager afdækningerne, er "professionelle" nok? Og i sammenhæng hermed:

- Hvordan skal de første "begynder" afdækninger og videooptagelser behandles? Kan de have samme status som de afdækninger, mere øvede medarbejdere foretager, eller skal de udelukkende betragtes som kursisternes "undervisningsmateriale"?

Indlæringskinesiologi i Randers

I Randers og Virring tilbydes alle deltagere i Pro-Tek test og afbalanceringer af en uddannet kinesiolog, som det er beskrevet i kapitel 3.

Medarbejdernes vurdering

Ved evalueringsgruppens besøg i efteråret 98 var det endnu den oprindelige medarbejder med kinesiologisk uddannelse, der udførte muskeltest og afbalanceringer - dog ikke i Pro-Tek-regi. Ved interviewet fortalte hun blandt andet, at deltagerne selv følte, de blev bedre til at læse og skrive: *De kan holde ud at se på det! Før blev de svage, når de så på det, de havde skrevet, de kunne næsten ikke klare at se det. 'Nej, jeg kan pludselig se, hvad jeg skriver', 'Jeg kunne forstå, hvad jeg læste!' - bare at få den oplevelse.*

I følge kinesiologen kan man aflæse et manglende samarbejde mellem hjernehalvdelen ved at iagttage den måde, hvorpå nogle af de unge bevæger sig: *Nogle gange kan man se på dem, at de ikke 'er krydset over', de der, der går med hænderne i lommen konstant. Det er ikke fordi de er sløve, men hvis man går og svinger igennem (med armene) så kommer ens elektriske system totalt ud af balance, eller også skynder de sig at få et eller andet i hånden, så er man fri for den der bevægelse,* siger hun. Højre hjernehalvdel styrer venstre side og omvendt. At en person ikke er krydset over betyder, at hjernehalvdelen ikke samarbejder særlig godt, og kan blandt andet give sig udslag i, at personen får tendens til at være pasgænger. Da en pasgænger svinger armene parallelt med benene, når han går, føler han at armene er i vejen, og hele bevægelsen virker negativt ind på hele personens system i øvrigt. Med indlæringskinesiologens teknikker og øvelser kan man *krydse personen over* sådan at hjernehalvdelen arbejder bedre sammen. *Man kan se skiftet, når de laver øvelserne,* siger kinesiologen videre. Men som regel skal man dog fortsætte øvelserne en tid, for at få en varig virkning.

Med hensyn til de øvrige lærere og værkstedsledere, så har opfattelsen af indlæringskinesiologien generelt været positiv. Nogle er meget begejstrede og kan se forandringer hos deltagerne efter afbalanceringerne. Flere deltagere har for eksempel ifølge disse medarbejdere fået en tydeligere skrift. En enkelt medarbejder har selv fået foretaget afbalanceringer efter et uheld, hvor han blev overfaldet af en deltager, der gik amok. Han har mærket på sin egen krop, hvordan afbalanceringen hjalp ham. Andre er mere skeptiske: *Det undrer mig, hvis man nu kan gå ind i folks indre og aflæse nogle affaldsstoffer og så kan man snakke og så få affaldsstofferne ud... altså det er fjært for mig, men jeg respekterer det,* er en typisk kommentar. Samme medarbejder fortæller om en konkret deltager, at *der er kommet et klarere lys i ansigtet og slutter lidt skeptisk, men alligevel med en vis respekt: det er jo de der fandens energibaner!*

Den særegne blanding af skepsis og accept, ja endog respekt, der kendetegner en stor gruppe af medarbejderne, bunder formentlig i flere ting. For det første en respekt for udøverne af indlæringskinesiologien - måske især koordinatoren, som de kender og respekterer for hendes solide arbejde også på andre områder. For det andet en stor åbenhed for ethvert tiltag, der kan støtte deltagerne og hjælpe dem videre. En af produktionsskoleforstanderne siger: *Hvis bare det hjælper vores deltagere, så kan du for min skyld kalde det hokus-pokus. Hvis det hjælper, så skal vi prøve det!* På spørgsmålet om det ikke kan være andre faktorer, der har gjort de unges skrift mere

læselig, siger en medarbejder: *Det er for så vidt ligegyldigt, om det skyldes andre grunde, bare der er noget der virker, lad os bare tro det virker.*

Med hensyn til medarbejderne på teknisk skole har de ikke været involveret i forsøget med indlæringskinesiologi.

Intern evaluering af indlæringskinesiologiens effekt: Internt i forsøget har koordinatoren selv udfærdiget spørgeskemaer til deltageren, en af hans forældre eller anden nærtstående person, samt deltagerens værkstedslærer. Spørgeskemaet blev uddelt inden afbalanceringen og et stykke tid efter, og der blev stillet en række enslydende spørgsmål til de tre parter om deltagerens faglige, sociale og personlige færdigheder.

Det var dog svært med de tilstedeværende ressourcer at gennemføre evalueringen, da det var meget svært at indsamle skemaerne fra deltagerne selv og deres nære. Man fik kun 5 besvarelser. Her tegnede der sig dog for de fires vedkommende et generelt billede af fremgang og øgede færdigheder. Man kan dog ikke slutte, at denne fremgang udelukkende skyldes indlæringskinesiologien, da der også har været andre indsatser i forhold til deltagerne.

Deltagernes vurdering

Lige som for kompetenceafdækningens vedkommende skal der gøres opmærksom på, at materialet for deltagernes vedkommende er meget spinkelt og ikke må opfattes som et generelt udtryk for alle deltagere, samt at det ikke kan danne grundlag for egentlige konklusioner.

Spørgeskemaerne: Alt i alt fik 9 personer foretaget kinesiologiske afdækninger i 1999, de 5 af personerne fik den foretaget 2 gange. Af de 17 Pro-Tek'ere, evalueringsgruppen fulgte via spørgeskemaer, havde 5 fået tilbudt en muskeltest med eventuel efterfølgende afbalancering. En afslog. Af de fire resterende var to blevet testet af koordinatoren og to af Jarle Thamsen. De to, der blev testet af koordinatoren, kunne begge huske, hvad der var blevet sagt før. For den enes vedkommende at det ville løsne nogle blokeringer, for den andens at det var noget med, hvilken hjernehalvdel man bruger mest. Den ene af de deltagere, der blev testet af Jarle Thamsen, snakkede ikke efterfølgende om resultatet af testen, fordi han selv ønskede at gå. Han syntes, det havde været ubehageligt, og havde følt sig lidt til grin. Af de øvrige tre følte en sig mere selvsikker efterfølgende, mens de to resterende ikke syntes, seancen havde haft nogen rigtig effekt.

Interviewene: Under vores samtaler med Pro-Tek-holdene i foråret spurgte vi til deltagernes egen oplevelse af afbalanceringerne og det udbytte, de havde fået ud af det. Kun to af de interviewede unge i Randers og to af de interviewede unge i Virring havde fået foretaget muskeltest og afbalancering og havde lyst til at fortælle om det. En ung mand var positiv. Han var ordblind og syntes, at han havde fået mere tålmodighed med hensyn til at læse. Før smed han hurtigt bogen fra sig, når han ikke kunne læse ordene, nu prøvede han en ekstra gang. Den anden unge mand havde ikke nogen kommentarer, mens de to unge piger var særdeles skeptiske. Det havde været ubehageligt, den ene havde fået ondt i ryggen bagefter, og den anden fortalte, at koordinatoren havde tilbudt hendes barn en afbalancering, hvilket hun mente ville være *børnemishandling*. Ifølge koordinatoren er der dog ikke blevet tilbudt noget til deltagernes børn.

Fordele og faldgruber

Medarbejderne er generelt enige om, at indlæringskinesiologiens påvirkning er en trossag: *når du kommer hen til den her seance med den overbevisning, at det her virker ikke en skid, så virker det heller ikke*, siger en værkstedsleder. Men koordinatoren peger også på, at ikke alle deltagere er bevidste om det, de går ind til. Nogle opfat-

ter faktisk ikke, at der sker en ændring for eksempel med deres bevægelser, selvom andre, der kender dem, kan iagttage sådanne ændringer.

Man skal komme til muskeltesten med åbent - eller måske ureflekteret - sind. I efteråret 98 fortæller kinesiologyen, at især drengene på metalværkstedet har været åbne overfor at gå ind i testene. I følge hende kom de selv, når de havde brug for en afbalancering, og bad om *lidt yoga* eller *lidt hypnose*.

Dette kan tyde på en fornemmelse af, hvad der har en god virkning på deres krop og sind, uden at de derfor sætter sig ind i, hvad der egentlig foregår; *det er lidt hypnose*, eller det kan være behovet for opmærksomhed og omsorg, der her bliver dækket.

Samtidig beskrives deltagerne på metal- og autoværkstederne paradoksalt nok ofte som nogle af de deltagere, der er mest intellektuelt ureflekterede omkring deres egen situation. Det er derfor en nærliggende tanke, at de gode resultater på netop disse værksteder hænger sammen med, at deltagerne ikke tænker så meget over tingene, inden de handler eller - i dette tilfælde - lader sig teste og afbalancere. Hvor mere reflekterende deltagere måske på forhånd stiller flere kritiske spørgsmål til det, der sker, og herved også blokerer for testen. Som nogle medarbejdere også påpeger, så er det svært for en udenforstående at sige, hvad det helt nøjagtigt er, der hjælper. En af de ting, man kan forestille sig er en medvirkende faktor, er opmærksomhed. Alene det, at der på en positiv måde bliver sat fokus på ens person, kan føre noget positivt med sig. I den forbindelse har formodentligt også det personlige aspekt en betydning. En væsentlig del af lærerrollen på produktionsskolerne er af personlig art, og det var tydeligt i efteråret 1998, at den daværende almenlærer og kinesolog havde et meget godt forhold til deltagerne på metalværkstedet på Randers Produktionshøjskole, som evalueringsgruppen besøgte sammen med hende. Her gik hun helt naturligt ind i den specifikke kultur og lagde for eksempel arm med en af de unge - og vandt til stor morskab for hele værkstedet.

Ligesom med kompetenceafdækningerne i Svendborg må man være opmærksom på den etiske problematik, der ligger omkring testning/afbalancering af unge, der ikke reflekterer specielt meget over de processer og aktiviteter, de indgår i. Dette har de involverede medarbejdere da også været opmærksomme på og har opstillet en række etiske regler for indlæringskinesologisk afbalancering. De indebærer blandt andet tavshedspligt, respekt for deltagerens grænser og at afbalanceringen snarere er et samarbejde end en "behandling", altså at man arbejder med deltagerens bevidste medvirken. Som antydnet ovenfor kan det være en stor pædagogisk opgave, at opnå denne bevidste medvirken.

Derudover kan man pege på, at kinesiologyen er meget opmærksom på den unges indstilling til afbalanceringerne, fordi de virker bedst, hvis den unge er positivt indstillet. I selve muskeltesten er desuden indbygget den sikkerhed, at kinesiologyen eller terapeuten begynder hver muskeltest med at teste på spørgsmålet om den unge ønsker testen. *Det er kinesiologyens grundregel, altid at spørge (kroppen): 'Må jeg teste?'* siger kinesiologyen. Herved undgår man den situation, at en ung har sagt ja for at føje lærerne. Kroppen vil i et sådant tilfælde svare nej.

Styregruppen og koordinatoren har været meget bevidste om, at arbejdet med indlæringskinesiologyen kræver stor professionalitet. Da det blev besluttet at knytte en kinesolog til projektet, valgte man en, der var professionel og erfaren. Koordinatoren, der selv var i gang med en uddannelse som kinesolog, valgte ikke at gå ind i arbejdet, da hun ikke var langt nok i uddannelsen. Senere i hendes uddannelsesforløb valgte hun kun at foretage de indledende muskeltester, ikke de dyberegående, der berører mere personlige aspekter.

Afsluttende bemærkninger

På trods af de spørgsmål, man kan stille til de to forsøg med særlige pædagogiske tiltag, må man slå fast, at et udviklingsarbejde på området er vigtigt. Begge de to forsøg - så forskellige de end er - finder nye forklaringer på nogle af de karakteristika, der har været med til at sætte de unge i bås som "dovne" eller "sløve". Og det er her ikke mindst vigtigt, at det er forklaringer, der indebærer en konstruktiv handlingemulighed for at forandre disse karakteristika. Den ene forklaring viser hen til øvelser, den unge selv kan gøre for at opløse de blokeringer for aktivitet og indlæring, kroppen har skabt. Den anden forklaring viser nye veje inden for pædagogikken til at udnytte de ressourcer, de unge også er i besiddelse af.

Umiddelbart kan især indlæringskinesiologien måske virke som hokus-pokus, dens virkninger kan ikke efterprøves efter naturvidenskabelige metoder. Vurderinger af dens effekter må derfor bygge på kvalitative empiriske målemetoder.

Man kan spørge, om det ikke er det etablerede uddannelsessystems ansvar at udvikle nye pædagogiske redskaber og metoder? Hertil må man sige, at den største nytænkning generelt set ofte kommer fra de ikke-etablerede dele af samfundet. Det er ofte ildsjæle, der i deres daglige arbejde oplever akutte behov for nytænkning. Gennem deres udviklingsarbejde er de med til at stille krav om forandring til de etablerede institutioner indenfor for eksempel uddannelsesområdet. Indenfor både produktionsskoleområdet og erhvervsskoleområdet er der behov for andre pædagogiske redskaber end de traditionelle. Det er dette behov, vi ser konsekvenser af her.

Samtidigt skal det understreges, at det er vigtigt at fastholde både et etisk perspektiv og en kritisk distance. Der er mange "alternative" pædagogiske værktøjer. Den praksis, man vælger på den enkelte skole, må være konsekvensen af et bevidst valg mellem flere mulige. Den må aldrig blive en selvfølgelighed som "det eneste rigtige". Ligeledes må deltagerens medvirken være et bevidst valg fra deres side. Her ligger formentlig den største pædagogiske opgave: At give deltagerne den rigtige information i tilstrækkelig grad til, at de kan foretage dette valg.

8 Opsamling og perspektivering

Ligheder og forskelle i projekterne

De tre forsøgsprojekter har udviklet sig meget forskelligt, selvom kernen har været den samme: at udvikle et samarbejde mellem to forskellige skoleformer med det formål at hjælpe flere unge til en uddannelse.

At forsøgene er blevet så forskellige hænger sammen med, at de først og fremmest er lokalt forankrede. Det har været de muligheder, der har været tilstede, måske først og fremmest på de tekniske skoler, de ideer man har fået eller den tradition man har haft på de enkelte skoler, der har ført projektet i den retning, det er gået.

Forskelligheden har gjort forsøgene vanskeligt sammenlignelige, men samlet set har den haft den store fordel, at flere muligheder og ideer er blevet afprøvet inden for rammerne af landsprojektet.

Organisering/strukturering

Alle forsøgene har i løbet af perioden prøvet at splitte ugen op mellem de to skoler. I Randers/Virring og i Svendborg fungerede dette dårligt og blev lavet om, så deltagerne var en uge af gangen på teknisk skole. I Nykøbing holdt man fast ved denne struktur. Dog var deltagerne her skeptiske og følte sig nogle gange forvirrede.

I Nykøbing og Randers/Virring havde man en jævn vekselvirkning (2 dage - 3 dage og 1 uge - 2 uger) mellem de to skoler, hvorimod man i Svendborg havde sjældnere besøg (5 uger pr. år) på den tekniske skole. Det sidste virkede klart utilfredsstillende på deltagerne og til dels også på medarbejderne, men var bundet af dette projekts økonomi.

I Svendborg og Randers/Virring var det bestemte linier med et fagligt fællesskab på de to skoler, der samarbejdede. Det betød dels at deltagerne var et mere eller mindre samlet hold, dels at det var muligt at lave fælles projekter i Pro-Tek regi. Denne mulighed udnyttedes i disse to forsøg. I Nykøbing var det i princippet alle linier, der var inddraget på de to skoler. Det betyder dels at der ikke er nogle fælles projekter, dels at den fælles identitet måtte skabes af koordinatoren og de aktiviteter, han lavede med det samlede hold som for eksempel udfyldning af timesedler, almindeligt socialt samvær og kortere studieture.

Dette modvirkes af, at koordinatoren har en meget fremtrædende rolle og med sin person er den, der binder holdet sammen.

Samarbejde mellem skoleformerne

Både i Nykøbing og Randers/Virring var der ansat en fuldtidskoordinator. Disse var i forvejen tilknyttet dels teknisk skole, dels produktionshøjskolen, og havde således allerede før indsigt i disse skolers arbejde. De udgjorde begge et bindeled i samarbejdet, men alligevel har de haft meget forskellige roller. I Randers/Virring har koordinatoren først og fremmest været administrator, haft det overordnede overblik og sørget for, at alle fik de relevante informationer. Derudover gik hun også ind i en vejlederfunktion i forhold til de unge og var igangsætter med hensyn til nye pædagogiske tiltag. I Nykøbing har koordinatoren først og fremmest været den enkelte deltagers personlige kontakt og således haft en socialpædagogisk rolle. Derudover har han også været formidler af de relevante informationer mellem partnerne. I Svendborg har der i 1999 ikke været en særskilt koordinator, men den daglige ledelse har ligget hos produktionshøjskolens souschef. Derudover har der oftere væ-

ret afholdt styregruppemøder på dette projekt (hver måned) end på de to andre (ca hvert kvartal). Uden en fast koordinator har medarbejderne på de to skoler i Svendborg været nødt til at være i tættere kontakt omkring ugerne på teknisk skole, hvilket kan have været en fordel for projektet. En del af målsætningen var *At udvikle en fælleskultur for projektets deltagere, der kan formidle overgangen mellem de to skoleformer*. Hvis en fælleskultur skal udvikles, må det være af stor vigtighed, at de to skoleformers medarbejdere får lejlighed til at gå i clinch med hinanden.

På alle tre forsøg er det klart, at forsøgene har fyldt mest i dagligdagen på produktionsskolerne, hvilket hovedsageligt hænger sammen med skolernes størrelse, de tekniske skoler er langt større end produktionsskolerne (alle tre tekniske skoler har plads til mere end 1000 elever) og har mange flere forsøg og udviklingsprojekter igang. Der skulle derfor meget mere til at gøre forsøget synligt på disse skoler.

I og med at deltagerne opholdt sig mest på produktionsskolerne og for de flestes vedkommende var indskrevet her, ser det ud til, at det var produktionsskolerne der "trak læsset" i dagligdagen. Dette forstærkedes af, at medarbejderne på produktionsskolerne i deres ansættelse er mere fleksible og ikke bundet så stærkt op af time-regnskab som medarbejderne på de tekniske skoler. Dermed kunne de lettere for eksempel komme på uformelt besøg på den tekniske skole, hvilket de gjorde jævnligt i Randers/Virring. Her var Nykøbing en undtagelse, idet deltagerne her var to dage på hver skole om ugen. Den sidste dag var de sammen med koordinatoren som regel på produktionsskolen.

Selvom forsøgene var en større del af hverdagen og dermed måske vigtigere på produktionsskolerne, var der også fra de tekniske skolers side stor opmærksomhed omkring forsøget. På alle de tekniske skoler blev den nye erhvervsskolereform nævnt som en af årsagerne her til. Man så forsøget som en mulighed for at afprøve nye pædagogiske metoder i forhold til en bredere gruppe af unge. Unge som netop produktionsskolerne har stor erfaring med.

Deltagernes rekruttering og status

I Svendborg valgte man at sige, at hele holdet på metallinien og hele holdet på Tømrer-/snedkerlinien (med en vis moderation) er Pro-Tek'ere. På de to andre projekter skete der en udvælgelse af deltagerne til Pro-Tek-holdet. For at være med skulle de skønnes egnede af medarbejderne i projektet.

I Randers/Virring lagde medarbejderne på produktionsskolerne bevidst prestige i det at være Pro-Tek'er og krævede mere selvstændigt arbejde af dem end af de øvrige deltagere. I Svendborg ønskede nogle medarbejdere på produktionshøjskolen at lægge mere prestige i Pro-Tek, men havde ikke rigtig held til det. Medarbejderne så den tvungne deltagelse som en af hindringerne for prestige: *noget, der ikke er et eget valg, kan efter min mening aldrig blive en prestigesag*, siger en medarbejder. Samtidig havde den tidligere model med Pro-Tek som et tilvalg for særligt interesserede deltagere haft negativ effekt med hensyn til prestige. I Nykøbing valgte man bevidst ikke at skille Pro-Tek'erne ud fra de andre deltagere/elever på de to skoler.

Styrker og svagheder i projekterne

Selvom "den gode model" til dels er bundet til de lokale samarbejder, så er der nogle træk, der udefra set falder i øjnene som værdifulde. Disse skal kort ridses op her.

Organisering/Strukturering

Med hensyn til fordelingen af undervisningstiden mellem de to skoler, ser det ud til, at det optimale for de fleste deltagere og medarbejdere er en vis længde af tidsrummet på den tekniske skole. Hvis deltagerne skal kunne nå at få en realistisk for-

nemmelse af teknisk skole og eventuelt at færdiggøre en opgave, er en uge ad gangen på teknisk skole ikke for meget.

Det ser også ud til at fungere godt for mange deltagere, at der er en faglig sammenhæng mellem opholdene på den tekniske skole og produktionsskolen, sådan at de på produktionsskolen arbejder videre med og bruger det, de har lært på den tekniske skole. Blandt andet derfor er en balance i vekselvirkningen mellem skolerne nødvendig. Alt for sjældne ophold på teknisk skole giver en fornemmelse af løsrøvhed. Deltagerne husker ikke fra gang til gang, hvad de lavede. Projektarbejder som et røgehus eller gocartbygning understøtter den faglige sammenhæng mellem skolernes undervisning.

Samarbejde på skole og medarbejderplan

Samarbejdet på medarbejderplan er af vital betydning, hvis projektet skal lykkes. Det er dette praktiske plan, der har betydning for den enkelte deltagers udvikling. De medarbejdere, der har været med til indledende konferencer eller kurser i forsøgets startfase ser disse som en afgørende faktor for at samarbejdet på dette plan lykkes. Det har været med til at afmystificere "de andre" og skabt forståelse for de forskellige arbejdsvilkår, der hersker på skolerne. Netop denne forståelse og accept er vigtig, fordi vilkårene er så forskellige. Medarbejderne på de tekniske skoler er bundet hårdt op i et ugeskema, hvor de ikke har ret meget råderum. På produktions-skolerne derimod planlægger medarbejderne selv arbejdet sammen med deltagerne og der er som regel altid plads til ændringer.

I den praktiske dagligdag har koordinatorene på de to af projekterne haft en nøglefunktion og er blevet meget rost af de øvrige medarbejdere. De har dels påtaget sig en administratorfunktion, dels en rolle som personlig rådgiver. Begge dele har været vigtige. Forestiller man sig samarbejdet permanentgjort, kan det måske blive svært at skaffe midler til en særlig administrator og bindeled. I så fald er den direkte kontakt mellem de to skolers medarbejdere vigtig. Rollen som personlig vejleder eller "udvidet kontaktlærer", som man i landsamarbejdet er enedes om at kalde denne funktion, der varetages af koordinatoren i Nykøbing og af produktions-skolemedarbejdere på de øvrige projekter, er dog stadig nødvendig og må varetages enten af en særlig medarbejder eller af nogle af de tilknyttede lærere/vejledere.

Et væsentligt aspekt i forsøget har været at afsøge mulighederne for, hvordan de to skoleformer og -kulturer kan nærme sig hinanden så meget, at de sammen kan bygge en bro for de unge. Her har det praktiske plan - den konkrete undervisning og planlægningen af den - stor betydning. Det er værkstedslederne og faglærerne, der er de vigtige aktører her.

Der har fra starten været store barrierer for dette konkrete samarbejde. Først og fremmest de meget forskellige arbejdsvilkår, de to skoleformers lærere har, dernæst nævner medarbejderne i Nykøbing også en gensidig mistillid skolerne imellem, der især på Industri- og Håndværkerskolen var udtalt blandt de implicerede medarbejders kolleger. En mistillid, der dybest set bundede i uvidenhed.

At arbejdsvilkårene sætter nogle begrænsninger, er svært at gøre noget ved. Faglærerne fra teknisk skole har ikke tid til for eksempel uformelle besøg på produktions-skolerne, med mindre de bruger deres fritid. På et af projekterne nævnes det, at gøre det, risikerer de at blive kaldt for morakkere af deres kolleger. Disse vilkår kræver en høj grad af forståelse og respekt for hinanden. Og at man i den praktiske tilrettelæggelse af samarbejdet tager hensyn til dem. Koordinatoren i Randers/Virring siger: *Selvfølgelig er der nogle tendenser til, at den ene fløj (produktionsskolefolkene) siger: 'Ja men det er også fordi de er så firkantede'. Men det er egentligt godmodigt. I det ligger der også en accept af: 'Jamen det er lidt anderledes deroppe og det kan godt være lidt træls med deres arbejdstider og det skal skrives på osv'. Og på teknisk skole kan de*

måske sige: Nåh ja, alle de der projekter - projekt mig her og projekt mig der. Hvis de nu bare kunne bygge de der huse, vi er vant til at bygge, så vidste vi, hvad vi havde at gøre med!

For at overgangen fra produktionsskolen til den tekniske skole lykkes, er det vigtigt, at deltagerne oplever en sammenhæng i dagligdagen og en overensstemmelse mellem de to skolers signaler. Samtidig er det vigtigt at fastholde, at teknisk skole er forskellig fra produktionsskolen på en række punkter. Det er et af projektets formål, at deltagerne under betryggende former får et realistisk billede af teknisk skole, herunder en forståelse for at der kræves mere af dem end på produktionsskolen. Set i dette lys er det ikke en ny fælles skolekultur, der skal udvikles, men snarere en viden og accept af de to forskellige kulturer, som ovenstående citat er udtryk for.

På alle tre forsøg har man anset samarbejdet for så vigtigt, at man i år 2000 fortsætter forsøget, selvom der økonomisk ikke er fundet en løsning. I landssamarbejdet arbejder man for at få endnu et forsøgsår, samtidig med at man på længere sigt forsøger at finde en permanent ordning med en holdbar økonomi. At andre inden for erhvervs- og produktionsskolerne også anser forsøgene for væsentlige vidner det udvidede samarbejde mellem flere skoler på Fyn og i Jylland.

Hvor forsøgene på Fyn og i Jylland har bredt sig geografisk, har forsøget i Nykøbing spredt sig tematisk til andre grene af de to skolers virksomhed. Det er tankevækkende, at netop på de to skoler, der fra starten var præget af den mest åbenlyse mistillid, har man fundet flere niches, hvor man kan udnytte hinandens viden og ressourcer til gensidig gavn. I kapitel 3 beskrives nærmere det netværksarbejde, der er gjort på medarbejdersiden med blandt andet fælles konferencer og fyraftensmøder, og som ifølge medarbejderne selv er en vigtig grund til, at projektet er lykkedes så godt.

Målgruppen

Pro-Tek forsøgene har især henvendt sig til den del af produktionsskolernes målgruppe, der er rettet mod en erhvervsuddannelse, men har behov for ekstra støtte til at starte på og gennemføre en uddannelse.

Alle er stort set enige om, at en forudsætning for, at undervisningen på den tekniske skole lykkes, er, at deltagerne har et mindstemål af motivation. Pro-Tek må være et bevidst tilvalg for den enkelte unge, hvis han skal profitere af de særlige muligheder, og hvis næste skridt - overgangen til en ordinær uddannelse på en erhvervsskole - skal lykkes. At definere en linie som Pro-Teklinie og dermed deltagerne på linien som Pro-Tek'ere uden nogen form for udvælgelse har ikke vist sig holdbart.

I modsætning hertil er modellen i Nykøbing Falster den, der tager de største individuelle hensyn. I hvert enkelt tilfælde vurderes, hvad der er mest optimalt for den unge i den konkrete situation. Er det i virkeligheden at gå på produktionshøjskolens træværksted, så er det det, den unge skal. Denne høje grad af fleksibilitet i forhold til individuelle hensyn må betragtes som eksemplarisk og lykkes, fordi koordinatorens tætte personlige og faglige vejledning sikrer, at den enkelte deltagers muligheder og behov får en afgørende betydning i forløbet. Denne model med tæt personlig kontakt er i mindre grad afhængig af en skriftlig fastholdelse af aftaler (som ugedagbøgerne).

At deltagerne har brug for en særlig personlig støtte er tydeligt for både medarbejderne og deltagerne selv og kommer også frem i ugedagbøgerne. For nogle unge er brobygningen på Pro-Tek nok, og de kan herefter fortsætte i et selvstændigt forløb. Men for en del af målgruppen vil en eller anden form for støtte være påkrævet under hele uddannelsesforløbet på teknisk skole. Det kan for eksempel være i form af

en "udvidet kontaktlærerfunktion" i stil med den rolle, koordinatoren i Nykøbing har udfyldt også for de deltagere, der i 1998 og 99 fortsatte på 2. skoleperiode.

Det har været karakteristisk på alle tre forsøg, at tilbudet hovedsageligt har været henvendt til unge mænd. Skal samarbejdet fortsætte, må der tages stilling til, om der også er behov for et tilbud til unge piger, og hvilke fag et sådant tilbud skal indeholde. Disse overvejelser er man allerede inde i i det udvidede Pro-Tek-samarbejde i Kronjylland.

Vejledning

Alle steder har der ind imellem været frustrationer over de situationer, hvor vejledningen ikke rakte til, hvor den unge på trods af, at han blev det frarådet, startede på teknisk skole - og ikke klarede det. Hvordan undgår man disse situationer? Og kan man undgå dem? Omvendt kan man spørge: Hvor langt kan man gå i sin vejledning og rådgivning? Koordinatoren i Randers/Virring siger: *Vi kan kun virke som rådgivere og vejledere. Vi kan ikke stavnsbinde folk. Vi kan kun sige: Jamen jeg synes altså nu, at du skal tage et halvt år mere.* Hun ser det som sin opgave først og fremmest at hjælpe dem med at planlægge. For at gøre det er hun nødt til at vide nogle ting: *Hvor står de? Hvad ønsker de? Og hvilken retning skal de så i?* Derefter kan hun i samarbejde med den unge udstikke retningen, blandt andet ved at komme med nogle faktuelle oplysninger.

Fra ugedagbog til uddannelsesbog

I evalueringsundersøgelsen har ugedagbøgerne været anvendt som en undersøgelsesmetode, der sammen med andre metoder, ikke mindst interviews med lærere og elever, har været med til at kaste lys over, hvad der sker i kontakten mellem den enkelte elev og lærer ud over det specifikt undervisningsmæssige.

I rapportens kapitel 5 har vi mere detaljeret redegjort for den viden, vi har, baseret på ugedagbøgernes oplysninger, om både de formelle og uformelle relationer mellem eleverne på den ene side og lærere/vejledere på den anden. Dvs. hvilke spørgsmål er blevet taget op, hvad man har aftalt, hvem skal følge op og hvordan, mv.

Det er vores klare opfattelse, at et vellykket Pro-Tek-forløb ofte er meget afhængigt af, hvorledes kontakten, den personlige støtte og vejledning fungerer ved siden af undervisningen, eller som en integreret del af denne.

Refleksionen i dette afsnit handler om, hvorvidt ugedagbøgerne eventuelt kan videreudvikles til en speciel uddannelsesbog for Pro-Tek-deltagere, der skal videre på teknisk skole.

Efter igangsættelsen af erhvervsuddannelsesreform 2000 og den nye lovgivning vedrørende produktionsskolernes fremtidige rolle, er dette et meget relevant spørgsmål af to grunde.

For det første indebærer erhvervsuddannelsesreform 2000, at alle elever, som følger en erhvervsuddannelse, skal udstyres med en personlig uddannelsesplan (PUP) og en uddannelsesbog.

Den personlige uddannelsesplan er et redskab i tilrettelæggelsen af elevens uddannelse og tager sin begyndelse ved uddannelsens start. Uddannelsesbogen er en samling af beviser, der dokumenterer elevens afsluttede uddannelsesforløb. Begge dele er værktøjer, som den enkelte underviser og vejleder skal lære at anvende med udgangspunkt i den enkelte elevs ønsker og behov. Hensigten er at synliggøre og fastholde aftaler mellem eleven og "skolen" (typisk via en kontaktlærer), således at de opsatte mål kan følges af begge parter, og at der er mulighed for at korrigere for afvigelser, hvis sådanne opstår.

Brugen af PUP og uddannelsesbogen

De nye "værktøjer" vil få en meget central betydning i de fremtidige erhvervsuddannelser og dermed også blive indslag i Pro-Tek-skolesamarbejdet.

"Ud fra et vejledningsfagligt synspunkt er den personlige uddannelsesplan langt det vigtigste redskab. Målet med PUP er at udfordre eleven til at reflektere over sine uddannelsesvalg, særlig i uddannelsens begyndelse. Det er vigtigt at understrege, at uddannelsesbog og uddannelsesplan er redskaber eller værktøjer om man vil, og at det centrale i arbejdet med eleven er den gode samtale, hvor det er elevens ønsker, interesser og potentialer, der er i fokus. Anvendelsen af uddannelsesplanen må aldrig blive mekanisk og teknokratisk. Derfor er det centralt, at det er *eleverne*, der er udgangspunktet for enhver beskrivelse af uddannelsesbogens/planens anvendelse i uddannelsesforløbet.

Eleverne skal kunne se en pointe med uddannelsesbog og uddannelsesplan. En måde at bidrage til dette på, er at give eleverne mest muligt ansvar i forbindelse med udarbejdelsen".⁷

Selvom kvaliteten og detaljeringsgraden er meget svingende i de ugedagbøger, vi har modtaget, så giver materialet og denne form for praksis anledning til nogle overvejelser og forslag, som føjer sig ind i diskussionen om det fortsatte samarbejde mellem produktionsskolerne og de tekniske skoler, ikke mindst i lyset af den nye lov og reformen.

Spørgsmålet er, om de indhøstede erfaringer kan anvendes til at forbedre dette samarbejde m.h.t. udvikling af fælles "værktøjer" som PUP og uddannelsesbog for Pro-Tek-deltagere?

Spørgsmålet er så meget desto mere relevant, fordi for produktionsskolerne i fremtiden blandt andet skal forberede deltagerne til de forskellige indgange i EUD-grundforløbene. Såfremt dette skal fungere, er et intensivt samarbejde og fælles kommunikationskanaler en nødvendighed.

Det er vores opfattelse, at det, hvis det ønskes, er muligt at videreudvikle erfaringerne fra ugedagbøgerne således, at de fleste af de oplysninger, som fastholdes i de to dagbogsskemaer (for hhv. vejledere og lærere/værkstedsledere), vil være centrale informationer for de lærere og vejledere i begge skolesystemer, som formentlig skal arbejde tæt sammen i fremtiden.

En anden mulig fremtidig model for samarbejdet omkring den specielle målgruppe, forsøget har beskæftiget sig med, er det, man i landssamarbejdet har valgt at kalde en udvidet kontaktlærer. Her bliver en stor del af informationerne båret af en medarbejder, der følger de unge tæt på tværs af de to skoleformer.

Evalueringsundersøgelsens skemaer er først og fremmest processuelt orienterede, men rummer i virkeligheden utroligt mange vigtige informationer for alle de medarbejdere på skolerne, som skal støtte og vejlede den unge igennem forløbet. Rent faktisk giver mange af de udfyldte skemaer også indblik i den enkelte deltagers aktuelle forudsætninger og motivation.

Behov for udvikling

Derimod er der nok for få betragtninger, som er fremadrettede og handlingsorienterede med sigte på at strukturere et fortsat forløb f.eks. i form af en personlig uddannelsesplan, men det er så måske også lige nøjagtig indenfor dette område, at ugedagbøgernes kategorier skal suppleres.

⁷ Citat af lektor Heidi Graff Mortensen, DEL-Øst, fra artiklen "Uddannelsesbogen og den personlige uddannelsesplan", august 1999.

Et andet udviklingsområde er præciseringen af detaljeringsgraden, hvilke informationer der er primære, og derfor altid skal med, og hvilke der er sekundære, og derfor variable. På baggrund af de indhøstede erfaringer kan der peges meget klart på behovet for ensartede retningslinjer og fælles praksis m.h.t. hvad der skal fastholdes og videregives af informationer, niveauet i dem og med hvilken hyppighed de skal udføres. Et meget afgørende punkt er også at fastlægge, hvem informationerne skal gives videre til, og om og i hvor høj grad den enkelte deltager selv skal stå for formidlingen, eller om det, som det har været i evalueringen, er den enkelte medarbejders ansvar.

Netop på dette punkt er de store uklarheder m.h.t. ugedagbøgerne måske først og fremmest, fordi disse mere blev opfattet som en informationskanal til evalueringsprojektet end udveksling af informationer mellem aktørerne ude på skolerne.

På denne baggrund vil vi derfor foreslå, at man inden for de respektive skolesamarbejder går i gang med at udvikle disse værktøjer på en sådan måde, at de passer ind i den lokale samarbejdsmodel og arbejdsdeling. Det er her vigtigt at gennemtænke, hvad der er nødvendigt at nedfælde på skrift og hvad der bedre kan distribueres via for eksempel pædagogiske møder. I forbindelse hermed må man fastslå, hvordan formidlingen af dagbøgernes informationer kan foregå, og hvordan disse kan håndteres af den enkelte medarbejder.

Såfremt det skal have nogen større nytteværdi, er det vigtigt, at udformningen ikke bliver alt for kompliceret og at der er sket en tilpasning ud fra de lokale ønsker og behov.

Fremtiden

De tre forsøg på brobygning mellem produktionsskoler og tekniske skoler, som har været evalueringsprojektets undersøgelsesfelt, kan vise sig at få større og bredere betydning end bare til de respektive skolesamarbejder. Mange ud over skolerne selv vil kunne drage nytte af resultaterne, og mange andre produktionsskoler og tekniske skoler over hele landet befinder sig allerede i en situation, hvor man bl.a. bliver tvunget til at trække på disse resultater.

Dette hænger sammen med den nye lovgivning for produktionsskolerne, som meget klart lægger op til, at denne type uddannelsesinstitutioner igennem et samarbejde med erhvervsskolerne, som et centralt formål skal forberede de unge til at "gå over og fortsætte i" en ordinær erhvervsuddannelse. Selvom ikke alle produktionsskoledeltagere kan forventes at fortsætte på en ordinær erhvervsuddannelse, så er det den del af målgruppen, som er aktuel i Pro-Tek-forløbene, som evalueringsprojektet beskæftiger sig med. De efterfølgende perspektiveringer forholder sig udelukkende til denne gruppe muligheder.

Desuden er det sådan, at en igangværende reform af de tekniske erhvervsuddannelser åbner for en helt ny pædagogisk tankegang, som tager udgangspunkt i den enkelte unges ønsker og behov, som tilpasser læringsprocessen og undervisningsmiljøet så vidt muligt til den enkelte unges forudsætninger, og som ikke mindst muliggør variabel længde mellem 10 og 60 uger på grundforløbene.

Dertil kommer, at reformen sætter ind med nye "værktøjer" som personlig uddannelsesplan, en uddannelsesbog som synliggør, hvad den enkelte har deltaget i af undervisning og en tutorordning, hvor alle elever på teknisk skole har en såkaldt kontaktlærer, der skal fungere som undervisningsguide og personlig rådgiver i forhold til den enkelte.

Ser man på, hvad der her er lagt op til, er det ikke så vanskeligt at forestille sig erfaringerne fra Pro-Tek-forsøgene nyttiggjort indenfor de nye rammer.

I det samarbejde, som den nye produktionsskolelovgivning forudsætter, vil netop den udvidede kontaktlærerordning passe ind på en meget direkte måde. Den udvidede kontaktlærer har haft det gennemgående ansvar for den enkelte Pro-Tek-deltager under hele forløbet og på tværs af skolerne.

Der er ingen tvivl om, at denne funktion også vil blive central i fremtidens samarbejdsmodeller.

Den personlige uddannelsesplan og uddannelsesbogen ligeså. Forsøgenes erfaringer med ugedagbøgerne kan næsten direkte hentes ind og nyttiggøres, hvad vi også allerede har peget på tidligere.

Desuden er der meget som tyder på, at den nye pædagogiske praksis på de tekniske skoler i de fleste tilfælde vil åbne sig mod produktionsskolernes værkstedsorienterede pædagogik. Dette skal forstås på den måde, at det, som netop skal erstatte den klasseopdelte og enkeltlærerbaserede undervisningspraksis, er åbne og fleksible læringsrum, hvor elever arbejder meget differentieret nogle gange sammen med et stort antal andre elever og flere lærere tilstede i samme rum. Andre gange i mindre grupper måske med beskeden lærerstøtte og undervisning baseret på meget selvinstruktion, øvelsesundervisning, etc.

Ud fra de ovenfor beskrevne rammer vil det være muligt og antageligt i mange sammenhænge nærliggende ud fra et af formålene med fremtidens produktionsskoleundervisning, at de to skoleformer nærmer sig hinanden endnu mere end Pro-Tek-forsøgene har muliggjort i et tæt pædagogisk og integreret samarbejde, hvor grænserne mellem de to uddannelsessystemer og skolekulturer overskrides på flere forskellige måder. Erhvervsuddannelsesreformen indebærer populært sagt, at de tekniske skoler i undervisningsmæssig og pædagogisk henseende 'nærmer' sig produktionsskolerne.

Denne form for integration har naturligvis ikke noget formål i sig selv, men henter alene sin berettigelse i, at det bedste fra de to skoleformer hentes ind i udformningen af en undervisning, som virker over for netop den gruppe af unge, som ikke umiddelbart går i gang med en erhvervsuddannelse, men som har brug for et større tilløb.

9 Litteratur

Hvad virker?, Berth Nielsen, Marlene, Flemming Meyer, Peter Bacher, Anne Slej Kristensen, UVM 7-295, Undervisningsministeriet, 1999.

Produktionsskole og Erhvervsskole bygger bro til uddannelse!!, 4 brobygningsforsøg i et samarbejde mellem Odense Tekniske Skole og Odense Produktionshøjskole for unge mellem 16 og 25. 1994-1998.

Produktionsskolerne i Danmark - deltagere og skoleprofiler, Niels Clemmensen, Martin Gudnæs Geysner og Marianne Søgaard Sørensen, UVM 7-306, Undervisningsministeriet, 2000.

Pro-Erhverv Fyn, Poulsen, Inger, Marianne Berthing, Anne Westh, Henrik Butze Ruhnenstjerne, Hanne Koblauch Christensen, 2000 (ikke publiceret)

I øvrigt diverse materialer fra skolerne.

Uddannelsesstyrelsens temahæfteserie

I denne serie udsender Uddannelsesstyrelsen publikationer om generelle eller mere specifikke aktuelle emner. Formålet er at skabe debat og inspirere til udvikling i uddannelserne.

I serien er følgende udkommet eller under udgivelse:

1999

- Nr. 1: Grønne initiativer i de almengymnasiale uddannelser (UVM 6-256)
(Gymnasiale uddannelser)
- Nr. 2: Strategier for erhvervsskolernes PIU-arbejde (UVM 7-278) (Erhvervsfaglige uddannelser)
- Nr. 3: Læring i praktikken - i social- og sundhedshjælperuddannelsen (UVM 7-280)
(Erhvervsfaglige uddannelser)
- Nr. 4: Ikt og vejledning på erhvervsskolerne (UVM 7-276) (Erhvervsfaglige uddannelser)
- Nr. 5: Rundt om læring (VHS video, tre små film, i alt 58 min.) (UVM 9-025)
(Voksenuddannelser)
- Nr. 6: Rundt om læring. Teksthæfte (UVM 9-026) (Voksenuddannelser)
- Nr. 7: På sporet af praksis. Antologi (UVM 9-027) (Voksenuddannelser)
- Nr. 8: Ikt i kemiundervisningen - på gymnasiet og hf (UVM 6-235) (Gymnasiale uddannelser)
- Nr. 9: Ind på teknisk skole - information og vejledning (UVM 7-282)
(Erhvervsfaglige uddannelser)
- Nr. 10: Frafald flytter: - hvorfor faldt de fra i praktiktiden i Århus? (UVM 7-284)
(Erhvervsfaglige uddannelser)
- Nr. 11: IT i undervisningen på hhx og htx (UVM 6-257) (Erhvervsgymnasiale uddannelser)
- Nr. 12: Naturarbejde i praksis: - en analyse af kvalifikationsbehov i dag og i fremtiden
(UVM 7-288) (Erhvervsfaglige uddannelser)
- Nr. 13: Hvad tænder? Et debatskrift om voksenuddannelse (UVM 9-028) (Voksenuddannelser)
- Nr. 14: Scenarier for erhvervsuddannelsesreform 2000 - inspiration til pædagogisk diskussion
(UVM 7-285) (Erhvervsfaglige uddannelser)
- Nr. 15: Nye tilrettelæggelsesformer på VUC (UVM 9-038) (Voksenuddannelser)
- Nr. 16: Q-90 projektet - baggrund, proces og status på erhvervsskolernes kvalitetsprojekt
(UVM 7-286) (Erhvervsfaglige uddannelser)
- Nr. 17: Tag hånd om skolekulturen - en vej til skoleudvikling på erhvervsskoler (UVM 7-287)
(Erhvervsfaglige uddannelser)
- Nr. 18: Debatoplæg om specialundervisning for voksne (UVM) (Voksenspecialundervisning)
- Nr. 19: Casen i psykologiundervisningen - i de almene voksenuddannelser (UVM 9-047)
(Voksenuddannelser)
- Nr. 20: Fakta om erhvervsuddannelsesreform 2000 (UVM 0065) (Erhvervsfaglige uddannelser)
- Nr. 21: Efteruddannelse for gymnasie- og hf-lærere. Supplement efterår 1999 (UVM)
(Gymnasiale uddannelser)
- Nr. 22: Evaluering af pgu - pædagogisk grunduddannelse (UVM 7-289)
(Erhvervsfaglige uddannelser)
- Nr. 23: Udviklingsprogrammet for fremtidens ungdomsuddannelser (UVM 6-261)
(Gymnasiale uddannelser)
- Nr. 24: Projektorganiseret undervisning i fysik i gymnasiet og hf (UVM 6-259)
(Gymnasiale uddannelser)
- Nr. 25: På godt og ondt. Et portræt af elever og deres forhold til mestre og erhvervsskoler
(UVM 7-292) (Erhvervsfaglige uddannelser)
- Nr. 26: Evaluering af htx-uddannelsen 1999 (UVM 6-262) (Erhvervsgymnasiale uddannelser)
- Nr. 27: Banebryderprojektet (UVM 5-333) (Grundskolen)
- Nr. 28: Teori og praksis i den pædagogiske grunduddannelse - samarbejde mellem skole og
praktiksteder (UVM 7-290) (Erhvervsfaglige uddannelser)
- Nr. 29: Praktikåndbog til den pædagogiske grunduddannelse - et eksempel (UVM 7-291)
(Erhvervsfaglige uddannelser)
- Nr. 30: På sporet - en antologi om undervisning i dansk som andetsprog (UVM 9-048)
(Voksenuddannelser)
- Nr. 31: Erhvervsuddannelse. Hvordan lærer man i praktik? (UVM 7-293) (Erhvervsfaglige uddannelser)
- Nr. 32: Samarbejde mellem folkeskole og musikskole (UVM 5-345) (Grundskolen)
- Nr. 33: Heldigvis er vores folkeskole for alle. Elever med flygtninge- eller indvandrerbaggrund skriver
dagbog (UVM 5-343) (Grundskolen)
- Nr. 34: Praksisnærhed og tværfaglighed på hhx (UVM 6-263) (Erhvervsgymnasiale uddannelser)

Uddannelsesstyrelsens temahæfteserie

Fortsat fra forrige side

- Nr. 35: Q i undervisningsmaterialerne - lokal kvalitetsudvikling på erhvervsskolerne (UVM 7-294) (Erhvervsfaglige uddannelser)
- Nr. 36: Ingeniøruddannelserne. Før, nu og i fremtiden (UVM 0060) (Videregående uddannelser)
- Nr. 37: Beretning 1999 om gymnasiet og hf (UVM 0072) (Gymnasiale uddannelser)
- Nr. 38: Hvad virker? - erfaringer om uddannelse til flere unge (UVM 7-295) (Erhvervsfaglige uddannelser)
- Nr. 39: Kontaktlærerens arbejde - lærerroller og helhed (UVM 7-297) (Erhvervsfaglige uddannelser)
- Nr. 40: Dansk på arbejde - arbejde på dansk (UVM 9-050) (Voksenuddannelser)
- Nr. 41: Samtale og samarbejde - en kulturel udfordring (UVM 7-296) (Erhvervsfaglige uddannelser)
- Nr. 42: Læring i samspil - giver mening (UVM 7-298) (Erhvervsfaglige uddannelser)
- Nr. 43: Jeg læste en hel bog og nu tør jeg også skrive (UVM 7-299) (Erhvervsfaglige uddannelser)
- Nr. 44: Efteruddannelse for gymnasie- og hf-lærere 2000/2001 (UVM 0075) (Gymnasiale uddannelser)

2000

- Nr. 1: Udvikling af arbejdsmiljøundervisningen - social- og sundhedshjælperuddannelsen (UVM 7-300) (Erhvervsfaglige uddannelser)
- Nr. 2: Ideer til læring i praktikken - i social- og sundhedsassistentuddannelsen (UVM 7-301) (Erhvervsfaglige uddannelser)
- Nr. 3: Evaluering 1998-2000. Den Fri Ungdomsuddannelse. 2. delrapport (UVM 0080) (Øvrige ungdomsuddannelser)
- Nr. 4: Hvad venter vi på? - om it i fremmedsprogsundervisningen (UVM 7-302) (Erhvervsfaglige uddannelser)
- Nr. 5: Uddannelsesbibliotek - informations- og læringscenter. En evaluering af erhvervsskolernes biblioteksprojekter (UVM 7-303) (Erhvervsfaglige uddannelser)
- Nr. 6: Naturvidenskabelige klasser i gymnasiet (UVM 6-264) (Gymnasiale uddannelser)
- Nr. 7: Hf-forsøg 1997-1999. Status 1999 for arbejdet i hf-evalueringsgruppen samt foreløbige konklusioner vedrørende 2-årige hf-forsøg, 1997-1999. (UVM 6-267) (Gymnasiale uddannelser)
- Nr. 8: De fire tværgående dimensioner på htx (UVM 6-265) (Erhvervs gymnasiale uddannelser)
- Nr. 9: Elevansvar og elevindflydelse på tværfaglige htx-projekter (UVM 6-266) (Erhvervs gymnasiale uddannelser)
- Nr. 10: Fleksibel voksenundervisning. Kortlægning af fleksible tilrettelæggelsesformer på VUC (UVM 9-xxx) (Voksenuddannelser)
- Nr. 11: Selvevaluering - undervisning, læring og kvalitet i dialog (UVM 7-304) (Erhvervsfaglige uddannelser)
- Nr. 12: Projektarbejde i en nysgerrighedskultur (UVM 7-305) (Erhvervsfaglige uddannelser)
- Nr. 13: Produktionsskolerne i Danmark - deltagere og skoleprofiler (UVM 7-306) (Øvrige ungdomsuddannelser)
- Nr. 14: Elevernes oplevelser af erhvervsuddannelsesreform 2000 - forsøg med grundforløb efterår 1999 (UVM 7-307)
- Nr. 15: Forsøg med erhvervsuddannelsesreform 2000 - opsamling af de første erfaringer (UVM 7-308) (Erhvervsfaglige uddannelser)
- Nr. 16: Fra Kierkegaard til Calvin Klein, Gymnasietilværelser i 90erne - en undersøgelse af 1997-studenternes danske stile (UVM 6-268) (Gymnasiale uddannelser)
- Nr. 17: Fysik og almendannelse - rapport fra en konference på Askov Højskole (UVM 6-270) (Gymnasiale uddannelser)
- Nr. 18: Det åbne Læringscenter (UVM 7-310) (Erhvervsfaglige uddannelser)
- Nr. 19: Behovet for lærerkvalificering - blandt lærere ved folkehøjskoler, daghøjskoler, aftenskoler og voksenuddannelsescentre. 2. delrapport i forskningsprojektet "Focus på voksenlæreren" (UVM 9-xxx) (Folkeoplysning og Voksenuddannelser)
- Nr. 20: Uddannelsesværksteder på VUC (UVM xxxx) (Folkeoplysning og Voksenuddannelser)
- Nr. 21: Mellem to skoleformer - et samarbejde mellem produktionsskoler og erhvervsskoler. Pro-Tek-forsøget (UVM 7-xxx) (Erhvervsfaglige uddannelser)

Publikationerne kan købes hos Undervisningsministeriets forlag eller hos boghandlere